

Nsímé Kεcιre ritelé ke Luki uu n wói

Lelee ritelé ntí kέmεε n we

Nsímé Kεcιre ritelé ne Uléεcaa Pitumε Mεwai ritelé ke Luki uu wói. Pē inipee-i ke Yeesu uu umεwai n wapisi ke Luki uu písei n̄sone uu kelene ritelé ntí uusanε Teofiili wolu re uké Yeesu icélaa aseí kō n̄sone (Luki 1:1-4). Luki ye pεe Ukireki le. U kō pεe upoise píima unyine le yeε pεe Pōoli n sárikeε. Luki ye Yeesu nyísele yare Usoi Kεpipi. Yeesu ye pansεle kesoiπipi uú ne sisoipipi íwe ténι. U pεe písoi ipiηε ne πiamíiri p̄sentele. Tíyu 24 kέmεε ke isímé t̄w̄w̄ yeε m̄ mulú ii w̄laalē, iyē ke pεpεe Yeesu mεwai n yé api Luki rintéηse. Iyεε nní Yeesu meyise nk̄p̄ kέmεε ne umekpáfúme upipiretiki ne pinósi ne pipiretiki pic̄ pεe pεe unk̄p̄ n ténι keyu-i. Uu lē ne lē ke átélé aa ukecáá n̄ símisi πi pérése uu pεe πi tum te piké ha m̄pá úye símisi re uyεε Úyulale.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. **Luki** ye símisile lē ke Yeesu uu sisoipipi kέmεε n lom̄p̄ (1:1-4:13). Umεmare ne ukeleeme nk̄ mεε kei we.
2. **Upíima** ye ketē kecáá unfaa nnéi kέmεε sisoipipi wéésile. Luki ye símisile lē kuú ne pinárei ne píwek̄w̄ ne pitóik̄o kutu riñ̄w̄ (4:14-19:27). Sinyárū kulúi kuu kp̄sí uú ne sisoipipi li céési: Uηmáne yeε m̄ p̄ kenýárū (15), Samarii ketē usoi unyine yeε kusoi n nyu kecáá nsímé (10:25-37).
3. **Unk̄p̄** kunap̄éék̄w̄ kecáá ne umeyise nk̄p̄ kέmεε ke Upíima uú ne sisoipipi yoriye (19:28-24).

Luki ye Teofiili ritelé wói

¹ Umárecɔ Teofiili, pisoĩ meỹã ye mewai meẽ kerɔcɔpe n wapisi nkó piwóle peenle. ² Pi mewai mẽ nsímé tó ritósese yare lẽ ke pepee kékoraane-me n yé pin neni ne Ulécaã nsímé kóónúlẽ api ró n n kéenkeẽ. ³ Lẽ nnya ke rinécúruu am n̄sone písei ké lẽ nnéi leẽ kékoraane-me n wa ceri, ai né sonesi re ké linkó p̄́ umárecɔ Teofiili wai kélé-kélé. ⁴ Ne wɔlule nɔké ne n céri re icélaa kaa n kó ye nsímései le.

Ulécaatume ye símisi re pi yé Yohani Úniwole mari

⁵ Kumúhẽ kpe-i ke Erooti uú peẽ Yutee ketẽ uyɔpi ke Ulécaã unyóonse unyine kapi ye n sée re Sakarii uú p̄́e we. U peẽ Apiya piléekɔɔ kunai ukó use le. Uunɔsi ye peẽ pepee ye Ulécaã inyóonse n wa uwéese Arɔɔ kɔpire ukó le. Pi ye u sée re Elisapeti. ⁶ Piketé ye peẽ Ulécaã inipee-i kecíre sónle pin kɔ Upíima isé ne uicélaa nnéi múlẽ n̄sone. ⁷ Amá api peẽ kewá má, Elisapeti ye peẽ unyapi le. Lẽ memáá, u ne ula keté ye peẽ kpurunule.

⁸ Keyáa kenyine kai Sakarii kunai menyóonse tu, uu peẽ keyáa kẽ Ulécaã keyu-i upinyóonsekei n wai. ⁹ Lẽ kai pepee ye Ulécaã inyóonse n wa inyekii-i m pise kapi ritiki apí ne Sakarii wée re uké Ulécaã kunyóonselee ló uké tulaali ñmaasi. ¹⁰ Kumúhẽ kpe-i kapi tulaali n ñmaalẽ, pisoĩ riwúí ye peẽ cápínelenle pin ketahai mmé keyóme yáasi. ¹¹ Upíima uleecaatume unyine uu mese ne mese Sakarii keyu-i kpáfúme, uu kehúú ke-i kapi tulaali n ñmaalẽ kuwélé luke-luke-mẽ nyere. ¹² Ke Sakarii uu u n yé, uú túi-túi, iwame ii u tini. ¹³ Amá Upíima ulécaatume uu u maa re: Sakarii, iwame íi kape p̄́ wa. Ulécaã ye ipówele konle. Upónósi Elisapeti yé kewántisi p̄́ mári aa rinyíri ke he re Yohani. ¹⁴ Meyíkíyiki kake ripóróo larukusene. Pisoĩ meỹã apɔɔ yé kɔ larisi ne kepimare. ¹⁵ Likumúhẽ re u yé kam uu Upíima inipee-i wai usoi

píima unyine. Feḗ ne píta pome-pome píka ápi unnṵ-i lonine. Nfáasone yé meḡá u n yipaalenle kumúnḡ kpe-i kapi u n cuunsene. ¹⁶ U yé Isirayeli pikó meḡá pi-Uleecaa, Upíima-mḗ pḡeme. ¹⁷ U yé masí Uléecaa keyu-i n sṵnele ne mewéesesṵḵ ne ínṵḡe ke Elii uú pḡe m má, uu písáa ne pisiwá nfasimé pḡene, uu tíyese pḡḡe aseí pite mewéesesṵḵ n háikuse api pḡḡe me n tíkilḗ kemúnḡ ḡmurei. U lḗ nnéi waine uké ne nsoipuri mee Upíima mekame m mé n yé nnya. ¹⁸ Amá Sakarii uu uléecaatumḡ maa re: Íye kam yé ne ceri re aseí ye nye? Likumúnḡ re ne kpurunule, unénṵsi ricuruu ye kṵ kpurunule. ¹⁹ Uléecaatumḡ uu rinṵṵ u pḡe re: Néé Kapiriyeli, Uléecaa keyu-i kam we nen upikei wai. U né tummele re ké ifaaci kecire nnyi pṵ símisi. ²⁰ Amá áa ne nsímé kapi n yekei re nké kumúnḡ kunyine-i wa ne kefa tene. Lḗ nnya kai yé ripólḡmpi paasi áa yé fe pṵké rinṵṵ male hái ne kḗ ke mewai mḗ nnéi ame n waine.

²¹ Kumúnḡ kpḗ nnéi kémee, pṵsoi pḡe n cápinelḗ pin ketahai Sakarii mé ye pḡe píri túnle re pi kunyṵonselee-i meḡá nánai nnya. ²² Amá kuu n léeme, úu fe uké rinṵṵ pi male. Pṵsoi api céru re Uléecaa ye linyine u yeneisele kunyṵonselee-i. Anípe kuú ne pi símisi, tilḡmpi tin pahaalḗ.

²³ Ke Sakarii uu kumúnḡ kpḗ kai m pise re uké Uléecaa pikei wa ketṵ n tu, uu ukeyṵ pḡe. ²⁴ Kai rinkpáse, uunṵsi Elisapeti uu fapisi, uu umecire kéyṵ-i pḡsu hái ne iwáre inupṵ kumúnḡ, un tee re: ²⁵ Lḗ ke Upíima uu né n wa ye nní: Li nkḡéni ripṵṵ u wa re uké lelee pḡe pṵsoi kecṵpe inései n tḡe né lese.

Uléecaatumḡ ye símisi re pi yé Yeesu mari

²⁶ Iwáre kpúúlṵ kémee, Uléecaa uu uléecaatumḡ Kapiriyeli Kalilee ketḗ kuyu kunyine kapi ye n sée re

Nasareti kέmeε tum. ²⁷ Ukpέre unyine yeε úu utisi n nyu kapί peε Yosefi yeileilē. Pi ye u sée re Maari. Ukemέε ke Uléεcaa uu u tū. Yosefi ye peε uyόopi Tafiti kepire ukό le. ²⁸ Uléεcaatumε uyē uu Maari keyo-i lompo, uu u maa re: Ne pó yáasi, Uléεcaa ye ípeeléε pó nyíσεε un kepόpire we. ²⁹ Anόo nyē aa Maari túi-túise, un umecire píσει re: Iyáhaa íye mpuri ye nnyí? ³⁰ Uléεcaatumε uu peε u maa re: Maari, iwame íi kapε pó wa, Uléεcaa ye uipeeléε pó nyíσεε. ³¹ Pó kómει, pó fapisine aa kewántisi maru, aa ke séi re Yeesu. ³² Ke yé isoi wa api ye ke séi re Uléεcaa yeε mpá yo kecáá n tū Kepipi. Upíima Uléεcaa yé tíyεσε ake usáyaha Tafiti iyόopi tone. ³³ Ke yé Yakupu kepire pikό kέmeε iyόopi teneciré li. Keiyόopi íi kétō máne. ³⁴ Maari uu uléεcaatumε maa re: Íye kai yé lē wa, ám utisi nyu? ³⁵ Uléεcaatumε uu rinόo u pese re: Uléεcaa Nfaasone ye kepόcáá súirine, Uléεcaa yeε mpá yo kecáá n tū uu unnyéré pó yárii. Lē nnya kewá kē ne Uléεcaa kekό le. Pi yé ke sée re Uléεcaa Kepipi. ³⁶ Upómáreco Elisapeti kapί peε n sélei re unyapi ricuruu ye ne riwéεσε kewántisi kefa mále. Uiware kpúúlū kέmeε kuu nní we. ³⁷ Likumúnjé re Uléεcaa úu líka kupōne we. ³⁸ Kei ke Maari uu peε u pese re: Ne Upíima ukeikό le. Liké wa yare kaa nní m ma. Uléεcaatumε uu peε u yá uu tómpo.

Maari ye Elisapeti pilóólú ha

³⁹ Lisiyaa se-i, Maari uu mekeεkeε Yuta ketē keε akúú m má kuyu kunyine ncee pōlo. ⁴⁰ Uu Sakarii keyo-i lompo uu Elisapeti yáasi. ⁴¹ Kumúnjé kpe-i ke Elisapeti uu Maari iyáhaa n kó, kewá ake ukefa-i lémesi, Nfáasone nn Elisapeti yipu ⁴² uu pupει re: Uléεcaa ye lisone pó wale ai tósu pinósi tōrō nnéi. Uléεcaa rinōo sone ye kewá kē kaa m mārune kecáá wele. ⁴³ Néε úye Unéπίima uni uké ne

pilóólú né n kam? ⁴⁴ Kumúhḗ kpe-i kam ipóyáhaa n kó, kewá ye kenéfa-i lémesile ne mpóonare. ⁴⁵ Pó únarekome le, kaá ne kefa n tene re Upíima ye lḗ kuu m ma api pó símisi waine nnya.

Maari keyome

⁴⁶ Maari uu pɛɛ rɛ:

Ne la ké Upíima rinyiri ritaáse,

⁴⁷ tinépó arí ne Ulééca, Unéyulale larisi.

⁴⁸ Likumúhḗ re u né uukeikó nee ám líka n tulaalḗ íwe ténle.

Kaí ne neni rimpá, nsoipuri nnéi yé né maa re únarekome.

⁴⁹ Ulééca rínanḗ nnéi ute ye likei sone kecire né wale.

Urinyiri nsone ye ne mmpehḗ le.

⁵⁰ Uyee ye hái kaí ne n weme pɛɛɛ u n wuru anai íwe té.

⁵¹ Uu mewai nanḗ-nanḗ wapisi ne unnanḗ, uu unnanḗ nyíse pɛɛɛ

akókori m má api kpíi.

⁵² Uu piyóopi iyóopi-i lese,

uu pɛɛɛ ápi líka n tulaalḗ taáse.

⁵³ Uu pɛɛɛ nkú n tú ne lisone lepeise,

uu pimámá lákase menípe ḡmane.

⁵⁴ Uu upikeikó Isirayeli pikó picome weri.

⁵⁵ Úu palei re uké Apiraham ne ukepire pikó íwe té

hái ne mpá píyei-pó yare kuú pɛɛ pírókpure m ma.

⁵⁶ Maari ne Elisapeti apí tone hái ne iware itaani kumúhḗ, uu lḗ memáá ukeyó pɛɛ.

Yohani Úniwole kemare nsímé

⁵⁷ Ke Elisapeti kemare ake n tu, uu kewántisi maru.

⁵⁸ Elisapeti píperɛcɔ ne upimarɛcɔ api kóm te Upíima ye íwe u té, ai Elisapeti mecɔ pi larisi. ⁵⁹ Keyáa páha-paha tunḗ, apí ne kewá weri piké ke riké, api músu re piké usáa

rinyiri ke he re Sakarii. ⁶⁰ Amá úni uu re: Aai, pi ye ke sée re Yohani. ⁶¹ Api u maa re: Íye lē má, úka úu kepóyo-i rinyíri tē tico má. ⁶² Api peé ne anípe usáa pise re íye kuú la piké ye kewá kē sée. ⁶³ Sakarii uu pise re piké kukpáncúkú u pa. Kapi ku u m pa, uu kukecáá wólu re: Kerinyiri tēe Yohani. Ai pinnéi nnóo yipu. ⁶⁴ Mese ne mese, Sakarii rilempi ari fénne, uu símisi uu Uléecaa rinyiri taáse lin cálē. ⁶⁵ Ai pēe upiperēcō nnéi iwame wai. Yutee ketē kee akúú m má nnéi kēmeē, pisoī api mewai mē nsímé ne n túntilē. ⁶⁶ Pē nnéi pēe ifaaci iyē n kó api ikecáá m músu pin pimēcōpēcīre píseine re: Íye ke kewá kē aké masí ne tenene? Asei kecáá, Upíima ye pēe kekepīre wele.

Sakarii ye Uléecaa pakare

⁶⁷ Nfáasōne nn kewá usaa Sakarii yipu, uu Uléecaa rinyiri ne písímé loni re:

⁶⁸ Upíima, Isirayēli pikó Uleecaa rinyiri tiké n taalē kuú ne upikó kutu riñcō uu piriyu lōlu.

⁶⁹ U uyóriye yeē ínnaŋe m má ró hele uukeikó Tafiti keyō kēmeē.

⁷⁰ U pēe hái mekeē-me nsímé mmē antepuyē kuu n wēē símaasele.

⁷¹ U rinóo yekei re u yé piróláaro ne pēpēe irópuri n yúlu anipe-i ró ŋmēherēese.

⁷² Uléecaa ye nfanare pirósáayaha nyísele, úu uricuruu rinóo kuu u ne pē kecōpe n yekei palei.

⁷³ Likumúné re Uléecaa ye urósáayaha Apiraham wéeri re

⁷⁴ u yé piróláaro anipe-i ró lese, uu tíyese ári ye ne iwame u n yáási.

⁷⁵ Ai tíyese arí n kpáiiilē tōn kecīre sōne uinipēe-i hái ne ntófáa siyaa ketō-pō.

⁷⁶ Pó kenéwá, pi yé pó sée re Uléecaa yeē

mpá yo kecáá n tú antepu.

Likumúnjé re póo yé Upríima kekpeẽ wa aa ncée u nyóonse,
⁷⁷ aa upikó céreise re u yé piriyu lo uu piakópe pi sárei.

⁷⁸ Ulééca nfanare toi-toi nnya,

u ne umetéi sántile amé ró kpáii yare ntunje

⁷⁹ uké pɛpɛɛ kuɲmaha-i ne pɛpɛɛ nkɔɔ kuhore-i n we
 rikpáiiise,

uu aróna nkíɲniɲe ncee tikise.

⁸⁰ Kewã ken papisi, kemesohɔ men kɔ papisi. Uu acesi kóima-i n finu hái ne keyáa kɛ kuu upikei Isirayeli pikó kecɔpe n kóraane.

2

Lɛ kapi Yeesu Kirisi m mári

(Matiyee 1:18-25)

¹ Keté nnéi uyóopi Okusiti uu kumúnjé kpe-i rinóo he re piké keté nnéi písoi keẽ. ² Pikéẽ pɛpɛɛ pifoí. Pi wale kumúnjé kpe-i ke Kiriniisi uú pɛɛ Sirii keté kecáá iyóopi n le. ³ Mpá úye uu ukuyu pikéẽ sɪ. ⁴ Yosefi uu Kalilee keté kémeɛ Nasareti kuyu-i yisi uu Yutee keteni-i Tafiti kuyu kapi ye n sée re Petelehem sɪ. Kuyu kpe-i kapi uyóopi Tafiti mari. Yosefi ricuruu ye Tafiti keyɔ ne ukɛpire ukó le. ⁵ Uu kei pikéẽ sɪ, u ne uunɔsi felei-felei Maari yeɛ kefa m má. ⁶ Pin Petelehem-i we, ukemareyaa ake tulu ⁷ uu ukewã foí máru ketisi, uu asánjáa ke yarii uu kuhɔpi kecáá ke finse, kapi picéetɔɲé kulee-i ketóne m paa nnya.

Uléécaatume yeyine ye Petelehem-pɔ rikpáfúme

⁸ Kelɔ kesɛ ke-i ke piɛɛsɛ pinyine apí pɛɛ kesine we pin sicare-i piiseɛ kecáá paílɛ. ⁹ Upríima uleecaatume uu pikeyu-i kpáfúme, Upríima meyóopi amé n tɛlu men kekále pi wailɛ. Iwame ii pi wai meyánsei. ¹⁰ Uléécaatume uu pɛɛ pi maa re: Iwame íi kape nó wa. Nsímé sɔne mee yé

Isirayēli pikó nnéi ripwə meyá n nínjukuse kam̄ ne nó ka. ¹¹ Neni keyaa nké kapi Tafiti kuyu-i Nónúnyulale mari, uyē ke Uléécaā uu n wée, Upíima. ¹² Lē kani yé ne u n céri ye nní: Nó kewá fēnfēi lēpə kapi kusánjáá m̄ pílesi api kuhəpi kecáá finse. ¹³ Mese ne mese, pilécaatume picə api ufoi nkó kecáá kpáwə api kulúu wai, api pēe Uléécaā meywəpi n yom te ¹⁴ Uléécaā yeē keyómecaa-pə ipakare te. Nkínjine nké pē kuu ketē kecáá n̄ la kecəpe n we.

Piseesé ye Petelehem s̄

¹⁵ Ke pilécaatume api pi rin-yá api keyómecaa-mē pele, piseesé api pēe símaane re: Tóké Petelehem ha. Li pise re tóké lelee n wa ke Upíima uu ró n céreise yē. ¹⁶ Api kei mekekeke s̄ apí ha Maari ne Yosefi lēpə, kewá ken kuhəpi kémee finu. ¹⁷ Kapi ke n yē, api lē ke ulécaatume uu kewá kē nsímé n símisi keenkēe. ¹⁸ Lē ke piseesé api n símisi ai pē nnéi pēe kutu pi n cólē píri wai. ¹⁹ Maari uu mmē nnéi ukēfa-i múlú un nkecáá músu nsone. ²⁰ Piseesé api lē memáá nkúlecee pəlo. Api Uléécaā rinyiri taáse api umeywəpi n yom te u tíyese api kóm api kə yenu nnya. Linnéi ye wa yare lē ke ulécaatume uu pi n símisi.

Pi Yeesu rinyiri he

²¹ Siyáa siseei memáá, kewá kekéyaa ake tulu, api rinyiri ke he re Yeesu. Tinyiri tē ke ulécaatume uu pi céesi Maari uu kelene fapisi.

Pi Yeesu Uléécaā keyə-i nyise

²² Lē memáá, ituje ii tulu re piké inyékii wa piké ne pimécire hēere yare kai Moisi isé kémee m pise, Maari ne Yosefi api pēe ne kewá Yerusalem kuyu s̄ te piké Upíima ke nyise. ²³ Likumúhē re li Upíima isé kémee wólaalē te: Upíima yeē kewántisi foí te. ²⁴ Api kə inyóonse ke isé ise

iyē ii m piſe wai: Sikpéékpeepi sité nées alóolā sínsá até kapi yé ne wa.

²⁵ Utisi unyine kapi ye n sée re Simeyᵔᵔ ye ppe Yerusalem-i wele. Utisi uyē ye ppe usoi sone le un Ulééca riwure má un uyē kaí ppe m piſe re uké Isirayeli yoriye mé. Nfáasone ye ppe ukemeé wele. ²⁶ Ulééca uú ne Nfáasone tiki uú ne u símisi re u yé uyē ke Upíima uu n wée uu tumti ne uinipee yē uu kelene kpi. ²⁷ Nfáasone nn tíyese Simeyᵔᵔ uu Ulééca keyᵔ sí. Ke Yeesu pikó apí ne u n hápᵔ piké inyékii iyē ke isé ii m piſe wa, ²⁸ Simeyᵔᵔ uu u kpísi, uu Ulééca pakare uu re:

²⁹ Upíima, tipónᵔᵔ kaa n yekei ye nkpeni lile.

Pó fe aa nkpeni né upókéikó tíye am nkíññe-i kpi.

³⁰ Likumúñé re ne ne inénípe pipóyulale yenle.

³¹ Pᵔ Uyóriye kpíimele aa isoipuri nnéi keyu-i wai.

³² Uyee metéi mee yé n tíyese ketē nnéi ayu aa pó céru. Uyee yé tíyese mpópuri Isirayeli rinyiri arí taá.

Lē ke Simeyᵔᵔ uu Yeesu kecáá n símisi

³³ Yeesu usaa ne uuni api píri wai ne lē ke Simeyᵔᵔ uu Yeesu kecáá n símisi. ³⁴ Simeyᵔᵔ uu anᵔᵔ sone pi tikise, uu Yeesu uni Maari maa re: Ulééca ye kewá nké wée re keké tíyese písoi meyā piké loó, pimeyā piké kᵔ Isirayeli-i yisi. Kεke Ulééca linyíse-nyíse lee yé písoi ne Ulééca kecᵔpe m pásaisene. ³⁵ U yé lē ke písoi meyā api riséé ne pisifa-i m músu yámne. Amá pᵔ keuni, pᵔ ntóosi kᵔ yare ketéhe kapi pᵔ tuhu.

Antepu Aani kecáá nkᵔ

³⁶ Unᵔᵔsi unyine kapi ye n sée re Aani ye kᵔ péé wele. U antepu le. Fanuweli ukpére lo Asee kumare-i. U ppe kpurunule ísone. Añmē aseí ke u ne uula ppe n sóññe unnañe kémee api wa. ³⁷ Lē memáá, uu ikúmannᵔsi tone

uú ha ne aḡmẽ kuwóó ne afeetaani ne ana tulu. Úu ye píkai Uléécaá keyo riyá, amá ketúnjé ne kesine kuu ye Uléécaá pikei n wai un anó paasi un welu. ³⁸ Uu kumúnjé kpe-i Uléécaá keyo-i hapo uu Uléécaá pipakare loni. Uu pẽ nnéi pɛɛ pɛɛ m mé te Uléécaá uké Yerusalem riyu lo kewá kɛ nsímé símisi.

Nasareti kémɛɛ mɛɛɛɛɛ

³⁹ Ke Yeesu pikó api lɛ ke Upíima isé ii m pise re piké wa piwai m masí, apí ne Kalilee u pele, pikuyu Nasareti kémɛɛ. ⁴⁰ Kewá aké m papisi ken ko ínnaḡe kpálɛ. Mewéésesohó píima kuú pɛɛ má, Uléécaá ipɛelɛɛ in ko ukɛcáá we.

Yeesu ye aḡmẽ kefi ne até má uú ne Uléécaá keyo kémɛɛ lompo

⁴¹ Mpa kuḡmẽ kúye-i, Yeesu usaa ne uuni yèè pɛɛ nkpo melóó anyá hale Yerusalem-po. ⁴² Kumúnjé kpe-i, Yeesu ye pɛɛ aḡmẽ kefi ne até mále. Usáa ne úni apí ne u péne api anyá sí yare kapi ye n ha. ⁴³ Ke anyá aa n tɛne, usáa ne úni api pele, amá Yeesu uu Yerusalem-i mɛsuni, upikó api ko nkpani céri. ⁴⁴ Api músu re Yeesu yé pipisenco pinyine rintikile, api sónɛ yare keyáa kese kumúnjé, api pɛɛ lɛ memáá pipimareco ne pipisane kémɛɛ piwélaa u sɪ. ⁴⁵ Amá api u yɛ, api Yerusalem-mɛ pele pin piwélaa u nɔ́jlɛ. ⁴⁶ Api keyáa táánũ tunjé Uléécaá keyo-i u yenu un isé picélaa kecɔpe tũ un kutu pi cɔlɛ un ko nsímé pi písei. ⁴⁷ Pírí ke Yeesu mesohó ne uanoh meyoódi ai pẽ nnéi pɛɛ kutu u n cɔlɛ wa. ⁴⁸ Ke usáa ne úni api u n yɛ, ai pírí pi wai, úni uu u maa re: Kenéwá, yo nnya kaa lɛ wa? Tó ne upósáa ye pɛɛ pó wéésile kerówuun ken túúni. ⁴⁹ Uu rinóo pi yósu re: Yo nnya kani né wéési? Áni nyu re li pise re ké unésáa pikei waa? ⁵⁰ Amá api lɛ kuu pi m ma aseí kō.

⁵¹ Yeesu uu pi tiki api Nasareti pele. U pɛe usáa ne úni pakarelenle. Úni uu kɔ mewai mɛ nnéi ukefa-i n wailɛ.
⁵² Yeesu uú m pelu, umesohɔ men kpálɛ un kɔ isoi sɔne le, Uléécaá ne sisoipipi inipɛɛ-i, Uléécaá ipɛelée in kɔ ukecáá we.

3

Yohani Úniwole ye Uléécaá Nsímé yóólɛ

(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Yohani 1:19-28)

¹⁻² Kumúnyé kunyine-i, Uléécaá uu Sakarii uɣmáne Yohani kucesi kóima-i rinɔɔ maa. Rɔm uyɔɔpi píima kapi ye n sée re Tipɛɛ ye pɛɛ likumúnyé kɛɛ-i iyɔɔpi kémɛɛ aɣmɛ kefi ne anupū piwai masile. Pɔnsi Pilati yɛɛ pɛɛ Yutee ketɛ kecáá paílɛ, Erooti pɔɔn Kalilee kekó kecáá paílɛ. Uumaa Filipu yɛɛ pɛɛ Itumee ne Tarakoni sitɛ kecáá paílɛ, Lisaniya un Apiteeni ketɛ kecáá paílɛ. Likumúnyé kɛɛ-i ke Aani ne Kayifu apí pɛɛ pɛɛpɛɛ ye Uléécaá inyɔɔnse n wa piwééɛ. ³ Yohani uu Yuriteɛ ayu pikóɔnú loni un yóólɛ te: Ani mɛfine conse, ani tíyɛɛe piké míni nó wole Uléécaá uké nóanékóɛe nó sárei.

⁴ Ai wai yare lɛ ke antepu Esayi uú pɛɛ uritelé kémɛɛ n wóí re:

Usoi rinɔɔ ye ri tɛɛ kucesi kóima-i n yóólɛ te:

Ani Upíima ncee nyɔɔnse,
 ani uiceɛ tɛ́iise iké kecire wa.

⁵ Ahóre-hore nnéi ye sírunɛ,
 akúú ne sikúúpi nnéi asi foru,

icée sikóɔnú nnéi asi tɛ́ii,
 icée ahore-hore nnéi aa síru.

⁶ Ḿpá úye uu pɛɛ yénu re Uléécaá ye usoi riyu lɔle.

⁷ Asoiwuí aa Yohani kémɛɛ n sónaapɔ uké míni pi wole. Uu pi maa re: Nó akpurii nnyé! Wóo nó céesi re nó fe ani Uléécaá ketahai keɛ n tu kaase má? ⁸ Ani ye mewai mɛɛ

n nyíselē te nō mēfine conse wa. Áni kape nómenécíre m máikεε re: Apiraham yee urósáayaha. Ulééca yé fe uu waise apare nnyé nní aa panse Apiraham sipirē. ⁹ Iso isoolu ye pile iké aléé sémni hái iníjí-pō. Pi kuléé nkú kpee áku apipi sone m márei kéne api nna-i sápo.

¹⁰ Asoiwuí aa pree u pise re: In lee ni, íye kai nkpéni pise re tóké wa? ¹¹ Uu rinóo pi yósu re: Úye un sitúkanka sité m má, li pise re uké uyee úu m má keεe he, úye un kō iluke m má, li pise re uké uucō yee úu m má he.

¹² Pilampooyóó ricuruu api símpō piké míni pi wole, api Yohani pise re: Urócélaa, íye kai pise re tóké wa? ¹³ Uu rinóo pi yósu re: Áni kape ye lē ke isé ii rinké re písoi piké ye hééle kecáá rilaase.

¹⁴ Pisóóca pō ticuruu api u pise re: Tō ní, íye kai pise re tóké wa? Uu pi maa re: Áni kape ye úka siwóó yósi ne ínnahe née aní ne nsímé liute wááná, amá ani ne nóinéhéé ripá.

¹⁵ Kuyu nnéi yee pree tálē te lipíima linyine ye waine. Ḿpá úye uu péé m músu re née Yohani yee uyē ke Ulééca uu n wéε. ¹⁶ Yohani uu pree pi maa re: Míni ke néε ne nó wóle, amá unyine yee ínnahe né n fe ye sónti. Inésoi íi tu re ké uanééri nηme féenne. Nfáasone ne nna kuu yé ne nó wole. ¹⁷ U ukunipe-i kuhóolo kapi ye ne n cácai múilenle uké ne mepipi ne acólé kóólene. U mepipi risíme-i súúnine uu ayúi pō nna mee ín ye píkai n kpu kémeε toroise.

¹⁸ Yohani ye pree písoi itisi kpariisele un ne Nsímé Kεcire pi símisi. ¹⁹ Erooti ye pree umárecō cire unōsi Erootiyati kpísile uu kō mewai kópe mecō meyā wapisí. Lē nnéi nnya ke Yohani uú péé ne u cési. ²⁰ Erooti uu kō mewai kópe mecō kpá uu Yohani kukpaniilee wai.

*Yohani ye Yeesu míni wole
(Matiyee 3:13-17; Mariki 1:9-11)*

²¹ Kapi pISOI nnéi míni piwóle m masí, api kə Yeesu ricuruu wole. Kumúhə kpe-i kuu keyóme n yáasi, ai keyóme hánne. ²² Nfáasəne nn ukécáá súiri yare rilóolā, pin ti nyáni ne inípe. Tinóə ari keyómecaa-pə maari re: Póə Kenépipi lala kecire. Ám ye kepócaá kó.

Yeesu Kirisi pikpure anyiri
(Matiyee 1:1-17)

²³ Añmē afēetaani kumúhə ke Yeesu uu má uú ne upikei koru. Yare kapi pəe m músu, u pəe Yosefi kepipi le. Yosefi un Elii kepipi, ²⁴ Elii un Matati kepipi, Matati un Lefi kepipi, Lefi un Melisi kepipi, Melisi un Yanayi kepipi, Yanayi un Yosefi kepipi, ²⁵ Yosefi un Matatiyasi kepipi, Matatiyasi un Amosi kepipi, Amosi un Nahum kepipi, Nahum un Esili kepipi, Esili un Nakai kepipi, ²⁶ Nakai un Maati kepipi, Maati un Matatiyasi kepipi, Matatiyasi un Simeyi kepipi, Simeyi un Yosee kepipi, Yosee un Yota kepipi, ²⁷ Yota un Yowanaa kepipi, Yowanaa un Resa kepipi, Resa un Soropapeeli kepipi, Soropapeeli un Salatiyeeli kepipi, Salatiyeeli un Neri kepipi, ²⁸ Neri un Melisi kepipi, Melisi un Ati kepipi, Ati un Kosam kepipi, Kosam un Elimatam kepipi, Elimatam un Eri kepipi, ²⁹ Eri un Yosuwee kepipi, Yosuwee un Eliyeseē kepipi, Eliyeseē un Sorim kepipi, Sorim un Matata kepipi, Matata un Lefi kepipi, ³⁰ Lefi un Simeyəə kepipi, Simeyəə un Yuta kepipi, Yuta un Yosefi kepipi Yosefi un Yonam kepipi, Yonam un Eliyakim kepipi, ³¹ Eliyakim un Meleya kepipi, Meleya un Mena kepipi, Mena un Matata kepipi, Matata un Nataa kepipi, Nataa un Tafiti kepipi, ³² Tafiti un Sese kepipi, Sese un Opeti kepipi, Opeti un Poosi kepipi, Poosi un Sala kepipi, Sala un Nasəə kepipi, ³³ Nasəə un Aminatapi kepipi, Aminatapi un Atimēē kepipi, Atimēē un Esirəm kepipi, Esirəm un Faresi kepipi, Faresi un Yuta kepipi

³⁴ Yuta un Yakupu kepipi, Yakupu un Isaaki kepipi, Isaaki un Apiraham kepipi, Apiraham un Tera kepipi, Tera un Nahəə kepipi ³⁵ Nahəə un Seruki kepipi, Seruki un Rakau kepipi, Rakau un Faleki kepipi, Faleki un Epeə kepipi, Epeə un Sala kepipi, ³⁶ Sala un Kenam kepipi, Kenam un Aripakisaati kepipi, Aripakisaati un Sem kepipi, Sem un Nowee kepipi, Nowee un Lemeki kepipi, ³⁷ Lemeki un Matusalem kepipi, Matusalem un Enəki kepipi, Enəki un Yereti kepipi, Yereti un Malaleyəeli kepipi, Malaleyəeli un Kenaa kepipi, ³⁸ Kenaa un Enəəsi kepipi, Enəəsi un Seəti kepipi, Seəti un Atam kepipi, Atam un Uléəcaə kepipi.

4

Setani ye Yeesu peikeə

(Matiyee 4:1-11; Mariki 1:12-13)

¹ Yeesu uu Yuriteə nkoi-mě n leeri Nfáasəne nn u yipaalě. Nfáasəne nn u kpísi nń ne kucesi kóima-mě sī.

² Setani uú ha kei u peikeə siyáa afəena. Úu siyáa sě kéməe líka li. Lě memáá nkú nn u wai. ³ Setani uu pəe u maa re: Pən Uléəcaə Kepipi, a rinóə ripare ntí he riké ripóló kukpónó. ⁴ Yeesu uu rinóə ku yósu re: Li rítelé-i wólaalě te: Ái iluke ηmane yee ye usoi nfáa he.

⁵ Setani uú ne kelō caca u sī, uu meyéne mese ketē nnéi ayəəpiyu u nyísente ⁶ uu u maa re: Né ayəəpiyu nnyé nnaηe ne ammule pó he. Anénipe-i kapi lě nnéi wa, né fe am uyē kam n la he. ⁷ Pən né rinwula aa né yáasi, lě nnéi yé lipókó wa. ⁸ Yeesu uu rinóə ku yósu re: Li rítelé-i wólaalě te: Upíma mecire kóló kaí ne sá re usoi uké riwula uké yáasi.

⁹ Kuníri aku lě memáá u kpáú ne Yerusalem-pə, akú ha Uléəcaə keyə kecáa u təsi, aku u maa re: Pən Uléəcaə Kepipi, a kecáa nké-i mepócíre risápə. ¹⁰ Likumúηé re li rítelé-i wólaalě te:

Uléécaá yé upitume rinóo he

¹¹ Api pó yéu

kupóna áku kape ne ripare rinyine rinkpóu nnya.

¹² Yeesu uu rinóo u yósu re: Li rítelé-i wólaalē te:

Kape Upíima Upóléécaá peikee póké uketó yē. ¹³ Ke Setani uu méwee mpehē mpehē ne Yeesu m peikee, uu lē memáá ne ketaa u wai un ne kepole kecó mē.

Yeesu ye upikei Kalilee keteni-i kóraane

(Matiyee 4:12-17; Mariki 1:14-15)

¹⁴ Yeesu uu Kalilee ketē pele. Nfáasone nnahe nn ukecáá we. Urinyiri ari ketē kē nnéi kóónú. ¹⁵ Uu ayómeyáhaalee-i n céési, mpa úye un ríyu u waise.

Nasareti pikó ye Yeesu yè

(Matiyee 13:53-68; Mariki 6:1-6)

¹⁶ Yeesu uu Nasareti-i kapí ppe u rimmúlú uú ha ne papisi pele. Uu kewénteyaa tuné kuyómeyáhaalee-i loni yare kuu ye n lō mecó. Uu yisi re uké Nléécaasimé kēē.

¹⁷ Api antepu Esayi ritelé u múise. Uu ripínne uu yénu kei kai n wólaalē te:

¹⁸ Upíima Nfaasone ye kenémee wele.

U né wéle re [ké ppepe ne

mpóocaaí n tú ncóh pi lese] ké kó píwekóó Nsímé Kεcire riyóó, ké pikpaniikó símisi re pi yé akpanii kémee pi lese, am kó pinyíye símisi re pi yé kam api ye yenu.

Am pē kapí íwe n wai hméhereese

¹⁹ te ké kuhmē kpē ke Upíima uu uipeelée n nyísene nkó símisi.

²⁰ Yeesu uu lē memáá rítelé pílesi uu ukéikó ri múise uú tone. Písoi pē nnéi ppe kuyómeyáhaalee-i n we api iníppe u wii. ²¹ Uu ppe pi maa re: Nléécaasimé mmú kani nní n kó, neni ke rinóo tē ari li. ²² Anóo nyē ke Yeesu uu m máikεε aa mpa úye loni, ai pírí pi wai kuú ne nsímé sone mmú n

símisi, api ye pɛɛ maa rɛ: In nɛ Yosɛfi Kɛpɪpiii? ²³ Yeesu uu pi maa rɛ: Nɛ nyu rɛ nɔ kɛnyárũ kɛɛ n tee rɛ “Upɔise, a mɛpɔ́círɛ pɔise” né male. Nɔ kɔ né maa rɛ: Tɔ konlɛ lɛ nɛ lɛ kaa Kɛpɛrinawum-pɔ n wɔpisi. A kɔ limɛɔ kupóyu-i wɔpisi. ²⁴ Uu lɛ memáá kpá rɛ: Asei kam nɔ símisinɛ: Ápi ye antepu úka kusáne yɔsí ukuyu cirɛ-i. ²⁵ Asei kam nɔ símisi, pikúmannɔsi ye pɛɛ Elii kumúnjé piyɛlɛ Isirayɛeli-i, kɛ nkpei nn n wa aɲmɛ ataani nɛ kuwélé kumúnjé, nkú píima nn kuyu nnéí loni. ²⁶ Uléécaá úu pikúmannɔsi pɛ unyine kémɛɛ Elii tũ, insá uyɛɛ Sitɔɔ ketɛ kémɛɛ Sarɛpita-pɔ n we. ²⁷ Piyɔ́ ye kɔ pɛɛ kulúi wɛlɛ Isirayɛeli-i antepu Elisee kumúnjé, m̀pá nɛ lɛ, piuka úu wolɛ uké fũ, insá Sirii ukó Naama mɛcirɛ.

²⁸ Kɛ pɛ nnéí pɛɛ kuyómeyáhaalee-i n we api lɛ n kɔ, kuwóí aku pi wai. ²⁹ Api yisi api u tɔrɔi apí nɛ kuyu lɛlu, apí nɛ rikúú tɛ kɛcáá kɛ pikuyu aku m mómáalɛ taá rɛ piké ha kei-pɔ u riláumɛ. ³⁰ Amá uu nnánári wai uu pikepáápáá tiki uu tómpɔ.

*Unírihél*aa unyine nsímé
(Mariki 1:21-28)

³¹ Yeesu uu pɛɛ Kalilee ketɛ kémɛɛ Kɛpɛrinawum-pɔ sɪ. Uu kɛwénteyaa ketúnjé pɔsoi Nléécaasimé céési. ³² Umecélaa ye pɛɛ píri pi wɛlɛ, liriýíkí rɛ u céésilɛ nɛ nnaɲɛ. ³³ Kuyómeyáhaalee kémɛɛ, unírihél

aa unyine un we. Uu pipupukɛɛ kápáá. ³⁴ Ah! N-ye kaá nɛ ró wéési, Nasarɛti ukó Yeesu? Pɔ kale rɛ pɔké ró nãa? Nɛ pɔ nyulɛ rɛ Uléécaá ye pɔ wéelɛ uu iyaa yekei. ³⁵ Yeesu uú nɛ ku cési uu ku maa rɛ: A riséé aa usoi uyɛ kémɛé lɛlu. Kuníri aku pɔsoi kɛɔpɛ ketɛ u tapu aku pɛɛ ukɛmɛé lɛlu áku líka u wa. ³⁶ Ai pinnéí nnóɔ yipu api pimɛɔpɛcirɛ m máikɛɛnɛ rɛ: kpí! Nsímé n-ye mpuri ye mmú? Usoi nkó ye aníri

rinóo hēle ne rínanje aá lelu. ³⁷ Api Yeesu rinyiri ne ketē kē nnéí kóónú.

Yeesu ye pitóikó kulúi paise

(Matiyee 8:14-17; Mariki 1:29-34)

³⁸ Yeesu uu Pisuiifi kuyomeyáhaalee-i léeri uu Simōo keyo sī, Simōo ulóhóni ipiŋe in meyã tolú lin u pekési. Apí ne Yeesu téni re uké u paise. ³⁹ Uu ukecáa pe, uu kupiŋetoi rinóo he ne kuwóí, kupiŋetoi aku u kpáii, uu mese ne mese yisi uu pikecáa paí.

⁴⁰ Ituŋe melólé-maá, pē nnéí ppe itói ncɔpuri pitoikó m má apí ne Yeesu pi leepo. Uu rípa úye kecáa anípe laa uu pi péise. ⁴¹ Aníri aa kɔ písoi meyã kémeé lelu an pupukee re: Póo Uléecaa Kepipi. Amá Yeesu uú ne a cési uu nsímé ne a yulu, aníri ricuruu ye nyu re Yeesu ke Uléecaa uu wée.

Yeesu ye Pisuiifi ayomeyáhaalee-i Nléecaasimé yóólē

(Mariki 1:35-39)

⁴² Kai n weesi, Yeesu uu kuyu lelu uu kei ke úka úu n we sī. Tisoiwuí ari piwélaa u loni. Kapi u n leepo, apí n la yare uké pikekúrí n we, úu kape pi riyá. ⁴³ Amá Yeesu uu pi maa re: Li pise re ké Uléecaa iyɔpi Nsímé Kεcire ayu aɔ símisi. Lē nnya ke Uléecaa uu né tumme. ⁴⁴ Uu Kalilee Pisuiifi ayomeyáhaalee-i Nléecaasimé n símisi.

5

Yeesu ye pipiretiki foí séi

(Matiyee 4:18-22; Mariki 1:16-20)

¹ Keyáa kenyine ke Yeesu uu Kenesareti kupiye ritime nyenu, písoi pin u kálaapo re piké Nléecaasimé kutu rico. ² Uu áninɔi até kuritime yenu, pikpíntomécópii pin akemeé léeme api pianyeŋ n hεere. ³ Yeesu uu kúninɔi kuse-i loni aí ne sá Simōo kukó. Uu u maa re uké ne nkáripí

ritíme ketaa wa. Yeesu uu kúninōi kέmεε tone uu risoiwuí icélaa koru.

⁴ Kuu nsímé m masí, uu Simῶ maa re: A ne kúninōi kecímé-cimé-mē ha, nó ne pipóséncῶ ani pεε nῶanényeýή fóm ani ikpíntomé cópii. ⁵ Simῶ uu rinῶῶ u yósu re: Sáa, kesine nké nnéí kari keisi ári kῶ pεε líka yē. Amá kai nní pῶῶ re ké anyeýή fῶ, né fῶ. ⁶ Api anyeýή fóm api ikpíntomé paála íi kumújé má, anyeýή ticuruu aá n céérii. ⁷ Api pipisencῶ pεε kúninōi kucῶ-i ní we séiri re piké pi lé. Pē apí hapῶ api áninōi keté ikpíntomé yipu, áninōi ricuruu an la aké mirii. ⁸ Ke Simῶ Piyee uu lé n yé, uu Yeesu keyu-i wúla uu re: Upíima, a ne ketaa né wa, ne ukópekῶῶ le! ⁹ Iwame ye Simῶ ne pē ticuruu pεε ukekúri ní we wale, ikpíntomé píima iyē kapi keyáa kē n cópii nnya. ¹⁰ Lé cire kai kῶ Simῶ pisencῶ Yakupu ne Yohani ne Sepetee sipipi wa. Amá Yeesu uu Simῶ maa re: Iwame íi kape pó wa. Kai ne neni rimpá, né tíyese aa pisoí pεε yé né rintiki wéési. ¹¹ Api pεε pianinōi ne ketē-mē sī, api mpá yo yá api Yeesu tiki.

Yeesu ye uyῶ unyine pῶise
(Matiyee 8:1-4; Mariki 1:40-45)

¹² Ke Yeesu uu kuyu kunyine-i ní we, utisi unyine yeε keyῶ m pῶólú uú hapῶ. Kuu Yeesu n yé, uu keteni-i pa uu kéyu ketē tuhu uú ne u téni re: Upíima, pῶn n la, pó né wole am funi. ¹³ Yeesu uu kunípe saapῶ uu u ca uu re: Ne lalε, a peí! Keyῶ ake mese ne mese tene. ¹⁴ Yeesu uu rinῶῶ u he re: Kape úka nsímé mmú símisi. Amá a ha mepócíre uyee ye Uléécaa inyῶnse n wa nyíse uké yé lé kaa ní we, aa limemáá iheε he aá ne mepócíre nyῶnse yare kai Moisi isé kέmεε m pise, mpá úye uké yé te pῶ peí. ¹⁵ Yeesu rinyiri ari pεε kumújé kpe-i kuyu n kῶónúlē hái, asoiwuí aa ye u

kálisi aké unsímé kutu ríco uké kə ne aitoi a pəise. ¹⁶ Amá Yeesu uu ye kei ke písoi ápi ní we sí uú ha keyóme yáási.

Yeesu ye kékankáláká kenyine pəise
(Matiyee 9:1-8; Mariki 2:1-12)

¹⁷ Keyáa kenyine ke Yeesu uú we un písoi céési. Pifarisi ne pəpəe isé n nyu pin ukékúrí tǔ. Kalilee ne Yutee sitē ayu-i ne Yerusalem kapi léenti. Upíima nnaŋe ye pəe Yeesu kecáa wele, un ne písoi pəisente. ¹⁸ Písoi pinyine apí hapə pin kékankáláká risánjáápərəé wailē. Api wéési lē kapi yé ne kényə ke-i n lompə piké Yeesu keyu-i ke yekei. ¹⁹ Amá ápi ceri mē kapi yé ne ke n lompə, ke písoi api kulúí n tǔsí nnya. Apí ne itúhaa kecáa ke taá, api itúhaa péré, apí ne risánjáápərəé tē písoi pəe n cápínelē kecəpe Yeesu keyu-i cépisepə. ²⁰ Ke Yeesu uu pinfatene n yé, uu utóikó maa re: Ne apókópe pó sári. ²¹ Isé picélaa ne Pifarisi api kemúnjé loni, pin tee re: Usoi úye kecire ye nkó un Uléécaá lámisi? Wóo yé fe uké akópe sári? Uléécaá mecire yee yé fe. ²² Yeesu uu pinfasimé cérupə uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má? ²³ Anóo nnyé keté kecəpe, ríye tee fákú ne ríco. Ke usoi uu yé kékankáláká ní maa re: Ne apókópe pó sári nēe kuu yé ke ní maa re: A yisi a sónne? ²⁴ Ne la pəké céri re Usoi Kepipi ye ketē kecáa nnaŋe mále keké ne písoi akópe pi sári. Uu pəe kékankáláká rinóo he re: A yisi a ripósánjáápərəé pílesi aá kulu. ²⁵ Mese ne mese, usoi uu mpá úye keyu-i yisi uu risánjáápərəé tē kémee kapi pəe u n finselē saka, uu nkúlecee pəlo un Uléécaá rinyiri taáselē. ²⁶ Ai mpá úye nnóo yipu. Api Uléécaá rinyiri taáse, iwame ii pi súúni pin tee re: Tə neni mewai kecire yē!

Yeesu ye Lefi sée re uké u ritiki
(Matiyee 9:9-13; Mariki 2:13-17)

²⁷ Lē memáá, Yeesu uu léeri, uu ulampooyóó unyine kapi ye n sée re Lefi yenu un lampoo keyóó-i tú. Yeesu uu u maa re: A né ritiki. ²⁸ Lefi uu yisi uu linnéi yá uu u tiki. ²⁹ Lefi uu limemáá iluke kecire ukeyó-i u wai. Pilampooyóó meyā ne pisei picó pin kesé keluke ke-i we. ³⁰ Ái ne Pifarisi ne isé picélaa risá, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke nó ne pilampooyóó ne pikópekóó ani kesé le? ³¹ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Pisei pree isare n láarú ápi upóise pise, amá pitóikó pree upóise pise. ³² Ám ka re ké pisei pree aseí n tikiilé sée, amá pikópekóó nnya kam ka re piké pimefine conse.

Yeesu ye anóópahaa nsímé wai

(Matiyee 9:14-17; Mariki 2:18-22)

³³ Pisei pinyine api Yeesu maa re: Yo nnya ke Yohani pipiretiki ne Pifarisi api ye anóó paasi api ye kó keyóme yáási mpa píyei. Amá póó pipiretiki pin le pin kó níru? ³⁴ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Nó músu re usoi yé unósi kpísi un we, upisane api pree anóó paasii? Aai, mmē hn we. ³⁵ Li yé kam api kumúhē kunyine-i unósikó uyē pikecōpe lese apí ne tómpō. Pēé uye-i kapi yé pree anóó paasi.

³⁶ Yeesu uu kenyárū pimáa pi kpá re: Úka úu ye kusáhāá fale kepampi ne kusáhāá kpure tápisi. Lin lē n wa, kusáhāá fale kuu lē ticeéri, kepámpi kē kuu n lése áke kó kukpure kémee waine. ³⁷ Úka úu ye píta pelē kukónenuhē kpure-i súū. Lin lē n wa, píta pē ne ye anúhē tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúhē ye méwoo wa. ³⁸ Amá anúhē fale-i kapi ye píta pelē súū. ³⁹ Úka úu ye kó píta fale káipi un pipelē piniré m masí. Pi ye re pipelē pree pikecire.

6

Yeesu yee kewénteyaa ute

(Matiyee 12:1-8; Mariki 2:23-28)

¹ Kewénteyaa tuné kenyinge ke Yeosu uu kecare kémee sónne un tósu. Upipiretiki api mepipi n kpéeni pin pianipe-i tekeise pin takai. ² Pifarisi pinyine api pi maa re: Yo nnya kani lē ke isé ii mí maa re písoi ápi kape ye kewénteyaa ketúné wa wai? ³ Kei ke Yeosu uu pēe pi pēe re: Lē nnya áni lē ke Tafiti uu kumúné kpe-i ke nkú nn u ne upikó n wa keenlē, née yo? ⁴ U Uléécaá keyo-i lonle uu akpónó kapi Uléécaá n yekei kpísi uu le, uu kó upikó pa, lin kó ne irósé-i wólaalē te pēpē ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése nmane pēe yé fe api a le. ⁵ Yeosu uu kó pimáa pi kpá re: Né, Usoi Kēpi, née kewénteyaa ute.

Utisi uyee kunípe kópe m má

(Matiyee 12:9-14; Mariki 3:1-6)

⁶ Kewénteyaa ketúné kecō kenyinge, Yeosu uu kuy-ómeyáhaalee kunyinge-i loni un písoi céési. Uu kei utisi unyine lēpō ne kunípe luke-luke kópe. ⁷ Isé picélaa ne Pifarisi api Yeosu kutu n cōlē piké yé in te u yé kewénteyaa ketúné usoi pōise, likumúné re pi pēe kewááná wéésile piké ne akópe u n lapaase. ⁸ Amá Yeosu ye pēe pinfasimé cérile. Uu unípekópekó maa re: A yisi a nyere mpá úye uké pó yé. Utisi uu yisi uu nyere. ⁹ Yeosu uu pēe pi maa re: Ne nó pise re íye kai irósé kémee pise? Li pise re tóké kewénteyaa ketúné lisone née likópe wa? Te tóké usoi nfaa lō née tóké u kpu? ¹⁰ Uu pinnéi nyáni uu pēe limemáa usoi uyē maa re: A kupónípe ritunáme. Uu kunípe tunápo, kunípe aku pélu. ¹¹ Amá ai mpí pó tóosi api pimēcōpecire n kēyene pin lē kapi yé ne Yeosu n wa taikēe.

Yeosu ye pitume kefi ne pité wée

(Matiyee 10:1-4; Mariki 3:13-19)

¹² Yeosu uu likumúné kpe-i kekúupi taá re uké keyóme yáasi. Kesine nnéi kuu kei tone un Uléécaá yáasi. ¹³ Kai

n weesi, uu upipiretiki séi, uu pikecōpe kefi ne pité wée uu pi séi re pitumε. ¹⁴ Pεpεε Simōw kuu rinyíri n he re Piyεε ne uyē uwā Antiree ne Yakupu ne Yohani ne Filipu ne Patelemii ¹⁵ ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kepiπi Yakupu ne Simōw yeε ukuyu n la ¹⁶ ne Yakupu kepiπi Yutasi Isikariyōoti yeε n ka uu kepiree Yeesu yái.

Yeesu ye céésile un kō itói poise
(Matiyee 4:23-25; 5:1-12)

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api kekúupi cepime api kutē mmé weri, kei ke upipiretiki meyā api n we. Yutee ketē nnéi pisoι meyā pin kō kei we, ne Yerusalem pikó ne Tiiri ne Sitōw menimaa ritime ayu pikó. ¹⁸ Pi cápínemele piké Yeesu icélaa kutu rica, api kō piitōi pi pōise. Pē ke aníri aa m pεkesi api pélu. ¹⁹ Ḿpá úye uu náasi uké u rica, liriylíki re u pεe nnaηe nnyine mále un ne pinnéi pōisente.

Nnare ne píwεluxe

²⁰ Yeesu uu upipiretiki inípeε wii uu re:
Nó mpí nów nní íwe m má, nō pínarekome le.
Nów Uléécaα iyōopi te.

²¹ Nó mpí nów nní nkú n tú,
nō pínarekome le, nō keyáα lepune.
Nó mpí nów nní n téni, nō keyáα sényyine.

²² In te pisoι ye nónépuri yulu,
api nó lákase, pin lámisi pin
kō nónnékōpe símisi re nō Usoi Keπipi ne kefa tene nnya,
nō pínarekome le.

²³ Tikpákárá tē tico ke pipisaa apí pεe antepuye wa. In te lelee nó leeme, nórinépōw riké n láárú, ani ne mpōonare cō, nónéheε ye keyómecaa-pō piyele ái kumúné má.

²⁴ Amá nó mpí nów nní m má, íwe kani topori,
nō nónnénare piluxe masile.

²⁵ Nó mpí nów neni nní n lepaalē, íwe kani topori,

nkú ye sántile nké nó wa.

Nó mpí nóo neni nní n sényi, íwe kani topori,
nó mpóocai-i lonine ani ténisi.

²⁶ In te mpá úye ye nónnésone símisi, íwe kani topori,
likumúhé re lē ke pipisaa apí ppe antepuye nóome wai.

Ani nópinélaaro n la
(Matiyee 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Nóo nní kutu né n cólē, ne nó símisile re ani nópinélaaro n la, ani ppepe nó n yúlu lisone n wai, ²⁸ ani ppepe awéeri nó n wai anóo sone ritikise, ani ppepe íwe nó n wai kecáa n welu. ²⁹ In te usoi ye kumóri kuse-i kepepe pó to, a kutóroo u rituná, usoi un kupókrélenku pó n yosíe, a tíyese uké ko kepótúkanka tene kpísi. ³⁰ Mpá úye yee linyine pó we a li u he, úye un ko lipókó linyine pó n yosí, kape li u korí. ³¹ Lē kani n la picó piké nó wa, ani ye limeco pi wa. ³² In te ppepe nó n la nmane kaní la, ihéé íye icó kani ppe mé. Pikópekóó ricuruu ye ppepe pi n la lalē. ³³ In te ppepe lisone nó n wai nmane kani ye lisone wa, ihéé íye icó kani ppe mé? Pikópekóó yèè ko lē wale. ³⁴ In te nó tálē te pē kani n lonse yé nó héele, ihéé íye icó kani ppe mé? Pikópekóó ricuruu yèè pikópekóó lonsele pin tálē te pi yé lē kapi n lonse ritísí linyine pi héele. ³⁵ Amá nóoké nópinélaaro n la, ani lisone pi n wai. Ani kape ye n tálē te pi yé nó héele ani kelene pi lonse. Nó ihéé kecire yē ani pólo Uléecaa yee mpá yo kecáa n tú sipipi, likumúhé re u ppepe apí rícere m má ne písoi kpákará lalē. ³⁶ Ani ye nómenécópecire íwe ténaane yare ke Nónésáa uu ye íwe nó n té meco.

Ái we re toké ye picó akópe m palē
(Matiyee 7:1-5)

³⁷ Άνι καρε γε picɔ ακόρε m palẽ, Uléecaa úu καρε kɔ νε nɔ́ ακόρε m pálẽ nnya. Άνι καρε γε picɔ νε túhaane, Uléecaa úu καρε νε nɔ́ n túhaane nnya. Ani γε picɔ ακόρε pi sárei, Uléecaa uu nɔ́anékó nɔ́ sárei. ³⁸ Ani γε picɔ he, Uléecaa uu nɔ́ he. Pi nɔ́ músune ai yipu aí wure api tíηa-tíηa api nɔ́ kópɔ. Kemúnɛ kɛ kani γε νε picɔ m musí kapi kɔ νε nɔ́ músune. Ái líka nnya, Uléecaa γε músune ai yipu uu tíηa-tíηa uu tírii uu nɔ́ kópɔ. Kulũ kpɛ kani γε νε picɔ m musí kucɔ ke Uléecaa uu kɔ νε nɔ́ músune.

³⁹ Yeesu uu kɔ kenýárũ kpá re: Unyíye úu yé fe uké unyíyecɔ tɔrɔi. Lin lɛ n wa, pinnéi γε ha kuhóre-i lóipɔne. ⁴⁰ Uyee pikai m peikee úu γε uyee pi u m peikeese n fe. Amá uyee pi m peikee un pikai n ceri n̄sɔne, u νε uyee pi u m peikeese yé n sá. ⁴¹ Yo nnya kaa keyúipi kee upómárecɔ menipee-i n̄ we nyáni áa ppe kenawelépi kee merókó-i n̄ we nyáni? ⁴² Íye kaa yé fe aa upómárecɔ maa re: Unémárecɔ, a riyá ké keyúipi kee merónípee-i n̄ we lese, páa ppe kenawelépi kee merónípee-i n̄ we lese kelene. A tíye pɔ kecáá kecáá mewai má kra! Kenawelépi kee merónípee-i n̄ we kaa yé mefoi lese aa ppe n̄sɔne n nyáni áa νε keyúipi kee ucɔ menipee-i n̄ we lese.

Kuléé νε kuapii kecáá icélaa

(Matiyee 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Kuléé kpree isare n láarú áku γε apii kópe mari, kuléé toikó áku γε kɔ apii sɔne mari. ⁴⁴ Pi γε m̄pá kuléé kúye νε kuapii cerile. Ápi γε sinípeleépi kecáá afiiki tɔ, ápi γε kɔ ahííhíi kecáá areese tɔ. ⁴⁵ Lisɔne ke usoi sɔne uu γε ukefa-i léseme, usoi kópe pɔɔ líkópe ukefa-i léseri, likumúnɛ re lélee usoi kefa-i n yipaalẽ ke nnɔ́o nn γε símisi.

Sýɔ sité sinyine kecáá nsímé

(Matiyee 7:24-27)

⁴⁶ Yo nnya kani né sélei re Upíima, Upíima áni pɛe lē kam nó n céesi wai? ⁴⁷ Ani tíye ké nó nyíse lē ke uyee nnésímé kutu n cólē un ne n keisi uú ne menyíne ní we. ⁴⁸ Liute ye we yare usoi yee kényo m móm uu túni ai cimisi uu kepare tulu, uu kekecáá rikúí tasi. Ke ikói ii n yi ii waa, míni ame ke fe, amá áme kɔ fe meké ke ritiŋa-tiŋa, likumúŋé re ke mɔmaalenle nsone. ⁴⁹ Amá uyee nnésímé kutu n cólē úu pɛé ne n keisi ye we yare usoi yee kényo m móm uu ntaai pure-pure kecáá ke tasi, rikúí ári we. Ke ikói meni ame ke riñfe, mese ne mese kake tɔhɔ ake foru téké-téké.

7

Yeesu ye Rɔm usóɔca kpéẽ unyine ukéikó poise
(Matiyee 8:5-13)

¹ Ke Yeesu uu písoi pɛe u n kálaalē ifaaci piwai m masí, uu yisi uu Kaperinawum tómpɔ. ² Rɔm usóɔca kpéẽ unyine ye pɛe ukéikó unyine mále, úu ye uukeikó uyē kecáá kó. Ukeikó uyē un pólólú, ticuruu un kekpɔ nyahai. ³ Ke usóɔca kpéẽ uyē uu n kó pin Yeesu nsímé símisi, uu Pisuífi piwéése tum te piké ha u séeme uké uukeikó poise. ⁴ Api Yeesu kémee tuiɔ apí ne meyá u téni re: Usói uyee ne sá re pɔké u lé. ⁵ U ntópuri lalé nsone. Uyee kɔ kuróyómeyáhaalee mɔ. ⁶ Yeesu uu pɛe pi tikiɔ. Kuu kényo n nyahaiɔ, usóɔca kpéẽ uu upisane tumpɔ re piké u maa re: Upíima, kape mepócíre ricóŋ. Ám ne sá re pɔké kenéyo lɔ. ⁷ Ne rinécúruu yenle re ám tu re ké kepómee hapɔ. Amá a rinóo he unékeikó uké peí. ⁸ Né ticuruu ye piwéése mále nen pi pakarelē, nen kɔ písóɔca má pɛe né m pakarelē, nen piunyine m maa re uké méye ha, u ye hale. Nen kɔ ucɔ m maa re uké kam, u ye kale. Nen kɔ unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye li walé. ⁹ Ke Yeesu uu anóo nyē

n kó, usóóca kpéě uyě isoi ii u sonesi. Uu pansɛ uu písoi kulúí pɛɛ u n tíkílě maa re: Nɛ nó maa rɛ ńpá Isirayɛeli kɛmɛɛ, ám píkai nfatɛnɛ mmú ncɔ yɛnaalě. ¹⁰ Pě kuu n tū api kény-i pɛɛpɔ api ukɛikó uyě lɛɛpɔ un isarɛ láárú.

Yeesu yɛ ukúmannɔsi unyine kɛwā nfaa pɛsɛmɛ

¹¹ Kai kóso n weesi, Yeesu uu kuyu kunyine kapi yɛ n sée rɛ Naini sī. Upipiretiki nɛ risoiwuí tin u tikilě. ¹² Kumúńjé kpɛ-i kuu kuyu kɛpoo n nyahaiɔ, uu yénu pin nɛ kesoikóɔpɛ pikúlaa tósu. Ukúmannɔsi unyine kɛwā cireníńjɛ kapi lě nɛ tósu. Kuyu pikó kulúí pin nɛ unósi uyě tū. ¹³ Kɛ Yeesu uu u n yě, íwɛ ii u wai uu u maa re: Kapɛ tɛ! ¹⁴ Yeesu uú nyósóɔpɔ uu asoikóɔpɛmule ca, pɛpɛɛ n topori api nyɛɛ, Yeesu uu rɛ: Kɛńmánepi, nɛ rinóó pó hɛ, a yisi! ¹⁵ Kesoikóɔpɛ akɛ cáńáráá akɛ nsímé kápáá. Yeesu uu kɛuni kɛ pa. ¹⁶ Iwamɛ ii pinnéi loni api Uléécaá rinyiri taáɛɛ pin tee rɛ: Antepu píima yɛ kɛrócɔpɛ rikpáfúmɛɛ. Uléécaá yɛ kalɛ uké umpuri comɛ! ¹⁷ Nsímé mmě nn Yutee ketě nnéi nɛ kemɛkɔ sitě kɛmɛɛ kóónú rɛ lě kɛ Yeesu uu wa.

Yohani Úniwole pitumɛ
(Matiyɛ 11:2-19)

¹⁸ Yohani pipiretiki api lě nnéi u símisi. Yohani uu pikɛɔpɛ pité séi, ¹⁹ uu Úpíima kɛmɛɛ pi tum tɛ piké ha u pise rɛ: Póó usoi uyě kapi mɛkɛɛ-mɛ n tee rɛ u sónti nɛɛ unyine ucɔ yɛ kɛpire wɛmɛɛ? ²⁰ Kapi Yeesu kɛmɛɛ n tuipɔ, api u maa rɛ: Yohani Úniwole yɛɛ ró tummɛ rɛ tóké pó pise rɛ: Póó usoi uyě kapi mɛkɛɛ-mɛ n tee rɛ u sónti nɛɛ unyine ucɔ yɛ kɛpire wɛmɛɛ? ²¹ Kumúńjé kpě kɛmɛɛ, Yeesu un písoi meyā itói pɔisɛntɛ, un aníri pi pései un pinyíyɛ meyā inipɛɛ wúkulentɛ. ²² Uu pɛɛ Yohani pitumɛ maa rɛ: Ani mpɔ ani ha lě kani n yě ani kɔ kom Yohani kɛɛnkɛɛ: Lɛlɛɛ rɛ pinyíyɛ yɛ nyánile, síkankáláká sin sónɛ, piyó pin wolɛ

ne piwaikópekað picə usane le. ³⁵ Amá pepee u n ηmurei ye nyíselenle re Uléécaá mewéésesəho ye me.

Yeesu ye Ufarisi Siməə keyə-i we

³⁶ Ufarisi unyine uu Yeesu séi re piké kesé iluke li. Yeesu uu usoi uyē keyə sī uú tone uu le. ³⁷ Kuyu kpē unəsi unyine yee mēfine kópe m má un we. Kuu n kó te Yeesu ye Ufarisi uyē keyə-i we un iluke le, uú ne kenúmpi ne tulaali meyiye sī ³⁸ uu Yeesu kepire nyere, uana-mē. Uú n tēni uu Yeesu ana ménini fəlu, uu limemáá ne unnyúpi a tinnente, uu a pira uu tulaali akecáá kəoni. ³⁹ Ke Ufarisi uyee Yeesu kusáne n wai uu lē n yé, uu ukefa-i n tee re: Usoi nkó un pee mēsei antepu, u yé pee unəsi nkó yee nní u n cárii ceri re wóo lo, u yé kə pee céri isoi íye mpuri kuu le. Unəsi lo yee mēfine kópe m má. ⁴⁰ Yeesu uu pee Ufarisi rinəə yósu re: Siməə, ne nnyine mále ké pə male. Siməə uu rinəə pese re: Sáa, a male. ⁴¹ Yeesu uu re: PISOI pité pee ne uwóolonse riwóme má. Use un ne riwóme u má nwóoweni siwóo píle píle menupū, ucə pəon ne riwóme u má nwóoweni mepipi kuwóo. ⁴² Piketé kē úka úu kə pee fene uké uriwome hēéle. Uwóolonse uu piketé sárei. Piketé kē kecəpe úye yee yé meyansei uwóolonse uyē n la? ⁴³ Siməə uu rinəə u yósu re: Ne músu re uyē tiwome tee m piye yee yé meyá u n la. Yeesu uu re: Pə alari mále.

⁴⁴ Uu lē memáá unəsi uyē-mē pansepə, uu Siməə maa re: Pə unəsi nkó yéé? Ne kepóyo-i lommele áa míni né he re ké anéna riké, amá uyē ne anéna umenini foile uú ne unnyúpi a tinnente. ⁴⁵ Áa né ripira re kusáne kaa né yósu, amá kam ne n lomme kuu nní né yáhaanke uú ne anéna tini. ⁴⁶ Áa mékpə rinéyu kecáá kəonu *, amá uyē ne

* **7:46** Mékpə pikəonu ríyu kecáá: Kusáne piyóó ye pi Pisuifi kémee. Tíyu piwaise ye pi.

tulaali anéna kecáa kəonule. ⁴⁷ Lē nnya kam pó tee re: Níla píima kuu né n nyíse ye nyísele re pi uakópe nnéi u sárei. Amá uyē kapi nkáripí n sáreile, nkáripí kuu ye unla nyíse. ⁴⁸ Yeesu uu ppe unósi uyē maa re: Ne apókópe pó sárei. ⁴⁹ U ne ppepe kesé n le api pisifa-i n símisi re: Usoi úye mpuri lo yee akópe n sárikee? ⁵⁰ Yeesu uu ppe unósi uyē maa re: Mpófatenē ye pó yóriyele, a n ŋme ne nkíŋniŋe.

8

Pinósi ppe ppe Yeesu n t́kilē

¹ Lē memáa ke Yeesu uu ayu maa ne ayu sínsá rikóónú un Uléécaá iyəəpi Nsímé Kəcire yóólē. Upiřetiki kefi ne pité ² ne pinósi pē kuu aníri m pėsei ne pē kuu m pəisente pin u tikilē. Maari kapi n sélei re Makitala ukó kapi aníri aseei m ppepe ne ³ Cusa yee Erooti keyə kecáa m páilē unəsi Yohana ne Susaani ne pinósi meyā ppe ppe pilikó ne Yeesu ne upiřetiki n léni.

Ulukaa kenyárū

(Matiyee 13:1-9; Mariki 4:1-9)

⁴ Ayu kulúí kėmeē ke pisi api ye ppe léepə api Yeesu leepə. Ke pisi api n cápine, uu kenyárū maa re: ⁵ Utisi unyine yee ilukepuri pífome leepə, icə ii ricéetime lólu api ikecáa cəpisi sinúipi asi i le. ⁶ Ilukepuri icə ii kepare kecáa lólu. Kii n le, ii kóosi, ke ŋniŋe ŋn n we nnya. ⁷ Ico ii sinípeleēpi kėmeē lóipə ii lelu, sinípeleēpi asi mese ne mese i hila. ⁸ Amá ilukepuri icə íí ne ketē səne sá, ii lelu ii papisi ii máru ŋsəne. Yeesu uu pimáa kpá re: Ani kutu ricə ŋsəne, úye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeesu uú ne sinyárū céési?

(Matiyee 13:10-17; Mariki 4:10-12)

⁹ Yeesu pipiřetiki api kenyárū kē ase i pise. ¹⁰ Uu rinóo pi yósu re: Nń ke Uléécaá uu uiyəəpi nsímé meē m pékaalē

cereise, úu pẽ cereise. Amá picɔ ye ŕpá yo kómeile yare sinyárũ liké wa re pi n̄sone paĩlẽ amá ápi kɔ p̄e n̄sone nyáni, pin n̄sone kutu cɔlẽ ápi kɔ p̄e n̄sone kómei.

Yeesu ye ulukaa kenyárũ aseɪ lese uu s̄imisi
(Matiyee 13:18-23; Mariki 4:13-20)

¹¹ Kenyárũ k̄e aseɪ ye nnyé: Ilukɛpuri yee Nléécaasimé.
¹² P̄isoi p̄inyine isoi ye ricéetime t̄ẽ meɔ wele. Pi ye konle, amá kuníri akú weri aku nsímé mm̄ẽ pisifa-i lese ápi kape ne kefa n tene liké pi n yóriye nnya. ¹³ Picɔ ye keparecaaa k̄e meɔ wele: Pi ye Nléécaasimé kónle api n yósu ne mp̄óonare, amá ápi ye n tíye nké pikemeɛ iníhí wa, ápi ye kefa tene liké n̄n̄gai. Nc̄óh̄ nn n ka, api nfatene yálalapɔ.
¹⁴ Ilukɛpuri iyee sinípeleépi-i n̄ loó ye we yare p̄ep̄e ye n k̄ó, amá api tíyese nfasimé ne memá ne ket̄e kecáa lilala ai n hila ápi ye p̄e rikáhákáhá ne k̄éto-pɔ. ¹⁵ Ilukɛpuri iyee ket̄e s̄ane-i n̄ loó ye we yare p̄ep̄e Nléécaasimé kutu riñcɔ api pisifa-i n m̄úlú, api n n tikilẽ ne kefa kese api ñm̄órpú nn kulaa pi wai.

Kéfiráa kenyárũ
(Mariki 4:21-25)

¹⁶ Yeesu uu re: Úka úu ye k̄efiráa risé uu kucári ke kipi n̄éɛ uu kefine metene ke p̄esu. Amá kel̄o c̄acá kapi ye ke rit̄osi liké ne n wa re p̄ẽ nn̄éi p̄e k̄éyo-i n lompɔ ye metéi ȳé. ¹⁷ L̄ẽ nn̄éi leɛ p̄e m̄ pékaalẽ ai kúyene wai, l̄ẽ ke ŕpá úye úu p̄e kúyene n̄ we ai metéi k̄emeɛ léeri. ¹⁸ Ani nómenécíre t̄i ne l̄ẽ kani ye nsímé n k̄ó. Likumúh̄é re uyee m má kapi ye p̄ípa rikpá, amá úye unsá m má, nkárip̄i mm̄ẽ kuu m má kapi u yósunɛ.

Yeesu uni ne upiwã
(Matiyee 12:46-50; Mariki 3:31-35)

¹⁹ Yeesu uni ne upiwã apí weri api u læeri, amá ápi fe piké ukemæe tuiɔɔ, ke písoi api kulúí n tásí nnya. ²⁰ Api pimɛkamɛ Yeesu símisi re: Upóni ne pipówã ye ketahai nyenu pin la piké pó yé. ²¹ Amá Yeesu uu pinnéí maa re: Unéni ne pinéwã pɛɛ nní pɛpɛɛ Uléécaá Nsímé kutu n cólɛ pin lɛ knn pi m pise tikilɛ.

Yeesu ye meyo píima menyine riséése

(Matiyee 8:23-27; Mariki 4:35-41)

²² Keyáa kenyine ke Yeesu ne upipiretiki api kúninɔi lɔ uu pi maa re: Tóké kupiyɛ kuwélé kucɔ-mɛ ha. Api mɛ téj. ²³ Kumújé kpɛ-i kapi n téjɛ, Yeesu uu lɔpile. Kuyɔ píima kunyine aku pipépe kápáá. Míni amɛ kúninɔi yipu lin ne nkɔɔ pi wéési. ²⁴ Pipiretiki api Yeesu læɔɔ api u yóɔse api u maa re: Sáa, Sáa, tɔ kpínine! Yeesu uu yisi, uu kuyɔ ne ániwalé cési ne kuwóí, ai níhesi, ai séé léké-léké. ²⁵ Yeesu uu upipiretiki maa re: Yei ye nónnéfatenɛ? Amá iwamɛ ii pi wai, aséké uu kɔ nnóɔ pi yipu api pimɛɔpɛcɛre m máikɛene re: Usoi úye mpuri ye nkó, aí ne kuyɔ ne míni péne lin u pakareɛɛ un tinóɔ n he.

Yeesu ye unírihélaa pɔise

(Matiyee 8:28-34; Mariki 5:1-20)

²⁶ Api Kerasaa pikó ketɛ keɛ kupiyɛ metéj mɛɔɔ n we ken Kalilee ketɛ lorólɛ loni. ²⁷ Ke Yeesu uu kúninɔi-i rincúlame, kuyu kpɛ utisi unyine uu u tépei. Háí mɛkɛɛ-me kúu ye ilũ tã, aníri an u pekɛsi. Úu pɛɛ kéyɔ má, amá akpíí kémɛɛ kuú pɛɛ sói. ²⁸ Kuu Yeesu n yé, uu pupei, uu uanui kecáá wúla uu meyá maa re: Tó ne mpó ne n-ye, Uléécaá yeɛ mpá yo kecáá n tũ Kepipi Yeesu? Ne ne pó ténile re kape íwe né wa. ²⁹ Ái líka nnya kuu lɛ male, Yeesu ye rinóɔ he re aníri aké ukeméé le. Li ye lin ne u n yisi, pi ye ána ne anípe akpanii u paasile, amá uu a túúni, aníri aa

kucesi kóima-mě u kpráú. ³⁰ Yeesu uu u pise re: Íye kapi ye pó sée? Uu rinóó yósu re: Pi ye né sée re “kulúí”, likumúnjé re aníri ye ukemee kulúí wele. ³¹ Aníri nyě aá ne Yeesu téní re úu kape nkpo kuhore-mě a riláupó.

³² Kúfɔŋlee píima kunyine kun tikúú kecáá we kun túkuri. Aníri aá ne Yeesu téní re uké tíyese aké áfɔŋ nyě-i ló. Yeesu uu ncée a he. ³³ Aníri aa ppe usoi uye-i lelu aa áfɔŋ loni. Áfɔŋ aa kekúúcaa-pó ntóó sé aá ha míni-i sée. ³⁴ Ke písoi ppe áfɔŋ n kpráúlé api lé n yě, api wuru apí ha ne nsímé mmě kuyu maa-i ne siyupi nnéi-i kóónú. ³⁵ Písoi api léeri piké lelee n wa yě. Api Yeesu kémee tuiɔpó api leɔpó utisi uyě un peí, un Yeesu ana keyúrí tú un lapaalé, ne ukeyu cáká-cáká. Iwame ii pi wai. ³⁶ Pě nnéi inipee-i kai lé n wapisi api lé ke aníri aá ne utisi uye-i n le keenkée. ³⁷ Kerasaa ketě pikó nnéíé api Yeesu maa re uké pikuyu-i le, ke iwame ii pi n wa nnya. Yeesu uu kúninɔi yopoi uké tómpó. ³⁸ Utisi uyě ke aníri aa n tíye uú ne Yeesu téní re uké ncée u he uké u ritiki, amá Yeesu uu u lakase uu u maa re: ³⁹ A kupóyu pele aa lé ke Uléécaa uu pó n wa keenkée. Utisi uyě uu sí uú ha kuyu nnéi kémee lé ke Yeesu uu u n wa símaankee.

Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kó unósi unyine poise

(Matiyee 9:18-26; Mariki 5:21-43)

⁴⁰ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu kupiye ritime ricɔ-mě n léeme un pɛeri, písoi ppe ppe n cápínélé api u tɛpei. Pi nnéi ye ppe u ménle. ⁴¹ Utisi unyine kapi ye n sée re Yairusi uu pɛé weri. U ppe ukuyu Pisuífi kuyomeyáhaalee uwéése le. Uu Yeesu ana metene wula uú ne u téní re uké ukeyɔ-i ha re ⁴² ukewá kpérepí cireníŋe kee m má yare aŋmě kefi ne até ye lalé keké kpu.

Kumúhɛ kpe-i ke Yeesu uu kei n sí, písoi pin awélé nnéi u nyikii pin ne u tikilɛ. ⁴³ Kumúhɛ kpe-i, unósi unyine ke ménye ame n léenti hái inmɛ kefi ne ité-me un kei we. [Pipɔise píima nnéi kuu rika uu umemá nnéi caai], amá úka úu fe uké u pɔise. ⁴⁴ Uu Yeesu kepire-mɛ nyɔsɔpɔ uu uketukanka ritime ca. Kuu lɛ tiŋca, ménye mee n foho ame mese ne mese nyere. ⁴⁵ Yeesu uu pise re: Wóo né rica? Api pinnéi kɛhesi re ápi u rica. Piyee uu re: Sáa, písoi ye pɔ kálaalenle awélé nnéi. ⁴⁶ Yeesu uú maa re: Usoi ye né ricalɛ. Liriyíkí re ne ceri re rɛnanɛ nnyine ye kenéméé lele. ⁴⁷ Unósi uu yénu re li u yámmɛle. Uu Yeesu-i sí un terii uu uana metene wula. Uu mpá úye keyu-i lɛ nnya kuu Yeesu riŋca ne lɛ kuu mese ne mese ní peí símisi. ⁴⁸ Yeesu uu u maa re: Unékpére, mpófatenɛ mee pɔ yóriye. A n ŋme ne nkíŋniɛ.

⁴⁹ Kumúhɛ kpe-i ke Yeesu uu lɛ n símisi, utume un Yairusi keyɔ leeri uu Yairusi maa re: Upókpére ye kpule, kape nkpáni urósáa pekési. ⁵⁰ Yeesu uu kóm, uu kuy-ómeyáhaalee uwéése Yairusi maa re: Kεpówuu áke kape tɔ, mpókó yee re a ne kefa tene. Upókpére ye pɛlune. ⁵¹ Kapi kέyɔ n tuipɔ, úu úka ncée he re u ne uyɛ piké lompɔ, insá Piyee ne Yohani ne Yakupu ne kewá kɛ usaa ne keuni. ⁵² Mpá úye un téní kewá kɛ nnya. Yeesu uu peé maa re: Áni kape té, áke kpu, ke lonile. ⁵³ Api u n sɛnnyi, likumúhɛ re pi nyu re kekperɛpi ye kpule. ⁵⁴ Yeesu uu kekunipe tini, uu meýá pupɛi re: Kewá, a yisi! ⁵⁵ Kewá nfaa nn pɛeri, áke mese ne mese yisi. Yeesu uu rinóo he re piké iluke ke he. ⁵⁶ Ai kewá pikó nnóo yipu, amá Yeesu uu rinóo pi he re ápi kape lelee n wa úka símisi.

9

Yeesu ye pitume kefi ne pité wée
(Matiyee 10:5-15; Mariki 6:7-13)

¹ Yeesu uu upitume kefi ne pité cápine uu rínanje pi he re piké aníri n fe api kɔ itói m pɔisente. ² Uu pɛe pi tum te piké ha Ulééca a iyɔɔpi nsímé símisi api pitóikó pɔisente. ³ Uu pi maa re: Áni kape linyine rimúlú yare kunaapi née kulóó née iluke née kewóó nɔké ne ncée ha. Áni kape sitúkanka sité sité rimúlú. ⁴ Nɔn kɛyɔ kɛye-i n topile, ani kei n tũ hái ne nókenétɔnjé tuɔjé. ⁵ Pin yei kusáne piyóó nó n yè, ani pikuyu le, ani nɔanéna nkoɔo péi liké nyíse re pi Ulééca a pipakare yeɛ. ⁶ Upitume api tósu, api ayu nnéi kémeɛ sóne api Nsímé Kɛcire símisi pin rúpá yei pitóikó pɔisente.

Erooti ye píri tú
(Matiyee 14:1-12; Mariki 6:14-29)

⁷ Uyóɔpi Erooti uu lɛ nnéi lee n wai nsímé kóm. Úu ceri lɛ kuu yé m musí, likumúɔnjé re pinyine ye pɛe tee re: Yohani Úniwole yeɛ pikpɔkɔ-i yisi. ⁸ Pico pin tee re: Elii yeɛ leeme. Pico pin kɔ tee re: Pɛe mekeɛ antepu unyine yeɛ nkɔ-i yisi. ⁹ Amá Erooti uu re: Ne tíyesele api Yohani ríyu tɔlu. Usoi úye mpuri nsímé kam pɛe nní kómei má? Úú n wéési uké Yeesu yɛ.

Yeesu ye pisoí ákotokú anupũ (5.000) kpínii
(Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Yohani 6:1-14)

¹⁰ Pitume api pɛeri api lɛ ne lɛ kapi n wapisi Yeesu keenkeɛ. Úú ne pimɛcire iyaa lelu kuyu kpɛ kapi ye n sée re Petisayita kekúrí. ¹¹ Amá pisoí pɛe n cápinelɛ api kóm api u tiki. Yeesu uu Ulééca a iyɔɔpi nsímé pi símisi uu kɔ pɛpɛe m póólú pɔisente. ¹² Ke iturɔe ii n tɛne, upitume kefi ne pité apí ne u kɔ api u maa re: A pisoí maa re

piké ha ayu ne siyupi see ne nní ró n kólē kēmee iluke ne sifine wéesi, likumúhē re kucesi kecōpe kari nté we. ¹³ Amá Yeesu uu pi maa re: Ani nórínécúruu liluke-luke pi he. Api rinóo yósu re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité hmane kari nté má. Née pō la re tóké ha písoi mpí nnéi iluke ló? ¹⁴ Písoi ákotokú anupū (5.000) pēe pēe kei we. Yeesu uu upitume maa re: Ani pi tonsente písoi kuwóo kuwóo anai. ¹⁵ Pitume api lē kuu pi n forii wai, api písoi tonsente. ¹⁶ Yeesu uu akpónó anupū ne ikpíntomé ité kpísi, uu keyóme weríi, uu iluke iyē kecáa Uléécaá pōnēse. Uu kpókōrine uu upitume pa re piké písoi pēe n cápínēlē hōone. ¹⁷ Pinnéi api le api lēpu. Upitume api akéri nyee m pōone cápínē ai anéré kefi ne até yipu.

Piyee ye yámne re Yeesu ke Uléécaá uu wée
(Matiyee 16:13-19; Mariki 8:27-29)

¹⁸ Keyáa kenyine ke Yeesu uu umecire keyóme yáasi, upipiretiki api u lēpō, uu pi pise re: Písoi ye máikee re née úye? ¹⁹ Api rinóo yósu re: Pinyine ye tee re pō Yohani Úniwole le, picō re pō Elii le, picō pin kō tee re pō pēe mekee antepu unyine le yee nkpō kēmee n yisi. ²⁰ Yeesu uu pi pise re: Nǎ ní, nō mpíi re née úye? Piyee uu rinóo yósu re: Póo uyē ke Uléécaá uu n wée.

Yeesu ye unkpō ne umeyise nsímé riyóo
(Matiyee 16:20-28; Mariki 8:30-9:1)

²¹ Yeesu uu pi nyi re ápi kape úka nsímé mmē símisi. ²² Uu pimáa kpá re: Li pise re nē Usoi Kepipi ké meyánsei íwe li. Pisuífi piwéése ne pēpēe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa yé ke kesí. Li kō pise re piké ke kpu ake keyáa táánū tuné yisi.

²³ Uu pēe pinnéi maa re: Úye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá uu mpa keyáa kéye ukunapéékóo n

yalē, uu pɛɛ né tíki. ²⁴ Ái líka nnya, úye un n la uké unfaa lɔ, u n fómnilɛ. Amá úye un nē nnya unfaa n fóm, liute yɛɛ yé unfaa lɔ. ²⁵ Usoi kulaa ye kúye in te u ketē nté likó nnéí yé, uu pɛɛ kpi néɛ uu umɛcɪrɛ ásáláú tani. ²⁶ Úye un neni inései ne nnésímé isei n wai, Usoi Kɛpɪpi yé kɔ uisei wa ken píyɛi kemɛyɔɔpi ne keusaa ne piléécaatumɛ kɛ Uléécaá uu n wée mɛyɔɔpi-i m pɛɛri. ²⁷ Asei kam nó símisi, pinyine ye nté wele pɛɛ yé Uléécaá mɛyɔɔpi n yé api kelenɛ ḱpini.

Yeesu ipiɲɛ ye conse

(Matiyee 17:1-8; Mariki 9:2-8)

²⁸ Kɛ Yeesu uu lē písímé m masí, ai wai yare siyáa sipaha kumúnjé, uu Yohani ne Yakupu ḱpisi uú ne rikúú taá piké keyóme yáási. ²⁹ Kuu keyóme n yáási, ukeyu akɛ méwee conse, uilū ii wárara pói-pói. ³⁰⁻³¹ Mese ne mese, písoi pité pinyine api Uléécaá mɛyɔɔpi-i léeri, pi ne Yeesu pin yói. Píkɛi kai m pise rɛ uké wa ne unkrɔ Yerusalem-pɔ ifaaci kapi lē wai. Pɛpɛɛ Moisi ne Elii. ³² Piyɛɛ ne upicɔ pin ne nnɔ ketaa tu, amá api yáka-yaka api Yeesu mɛyɔɔpi ne písoi pité pɛɛ ukekúrí n nyenu yenu. ³³ Kɛ písoi pē api Yeesu rin-yá, Piyɛɛ uu u maa rɛ: Sáa, li nyamle rɛ táké nté n we. Tɔ la rɛ táké sicánjípɪ sitaani karii, ṕ kɛsɛ, Moisi kɛsɛ, Elii kɛsɛ. Úu nkpáni nyu mmɛ kuu n símisi. ³⁴ Kumúnjé kɛɛ-i kuu lē n símisi, kuhopɛ kunyine akú weri aku pi hila. Kɛ pipirɛtiki api n yé kuhopɛ kun lē pi hilalē, iwamɛ ii pi loni. ³⁵ Tinóɔ rinyine ari kuhopɛ kɛɛ-i léeri rɛ: Nkó yɛɛ Kenépipi kam n wée, ani kutu kɛ ricɔ! ³⁶ Kapi rinóɔ tē lē n kómɛi Yeesu ŋmanɛ kapi pɛɛ nyáni. Pipirɛtiki api séé, ápi kumúnjé kɛɛ-i úka lē kapi n yé símisi.

Yeesu ye kewá kē kɛ kuníri aku m pekɛsi pɔise

(Matiyee 17:14-18; Mariki 9:14-27)

³⁷ Kai kóso n weesi, api rikúú cépime, risoiwuí píma rinyine ari Yeesu tépeipɔ. ³⁸ Utisi unyine uu riwúí tē kecɔpe sicááila kápáá re: Sáa, ne ne pɔ tēni re a kenéwá kecáá ripaí, kenécíreníhe ye ke. ³⁹ Kuníri kunyine kpe ye ke yisi, ake mese ne mese pipupukee loni, aku ke krapamnise meýǎ, aku atalalaá ke wóise. Áku ye mese ne mese ke riyá, ku ye íwe ke wale kelene. ⁴⁰ Am̄ ne pipópiretiki tēni re piké kuníri kpē lakase, amá ápi fe. ⁴¹ Yeesu uu pɛe re: Nó nfatenciré ne pikpááree mpuri mmú! Ituhe ilé kam nókenémee pitóne kpáne? Ituhe ilé kam yé lē ne nó n kahari? Ani ne kewá kē nté né kam. ⁴² Ke kewá ake n nyahairɔ, kuníri aku ke pɛpire aku ke lémesi meýǎ. Amá Yeesu uú ne kuníri cési hái, uu kewá pɔise uu keusaa múise. ⁴³ Ulééca nnahe píma nn m̄pá úye píri wai.

Yeesu ye unkpɔ nsímé kpálē

(Matiyee 17:22-23; Mariki 9:30-32)

Yeesu mewai mē men kɔ lē m̄pá úye píri we, uu upipiretiki maa re: ⁴⁴ Ani nkpéni aseí nyē kam n̄ la ké nó símisi rimúlú n̄sone. Pi yé Usoi Kepipi pisoí anipe-i wa piké ke kpu. ⁴⁵ Amá ápi nsímé mmē kō. Pi pi m pesile re ápi kape n kō, iwame íi kɔ ŋmurei piké ne Yeesu m pise.

Wóo pipiretiki kecɔpe uwéése?

(Matiyee 18:1-5; Mariki 9:33-37)

⁴⁶ Pipiretiki api pimɛɔpɛcire keyáa kenyine n kenene piké céri re úye ye pikeɔpe uwéése. ⁴⁷ Yeesu uu pinfasimé céru. Uu pɛe kewá kenyine kpísi uu ukekúri nyeresɛ. ⁴⁸ Uu pi maa re: Úye un n̄ n̄nya kewá nké kusáne n yɔsí, tinécúruu kuu kusáne yɔsí. Úye un kɔ kusáne né n yɔsí, uyee né n tumme kuu kɔ kusáne yɔsí. Likumúhɛ re úye un nókenéɔpe usínsá, uyee uwéése.

Úye un keróccáa n kpálẽ, uyẽ úu uróláaro
(Mariki 9:38-40)

⁴⁹ Yohani uu rinóó yósu re: Sáa, tó unyine yenle yee aníri n lákase ne ripónyíri nnaŋe arí n la táké ne u yè, kúu keróccape ní we tòn ne pò tíkílẽ nnya. ⁵⁰ Amá Yeesu uu rinóó u pese re: Áni kape ne u yè, liriyíkí re úye un nókenécáa n kpálẽ, uyẽ úu nóunéláaro.

Samarii kuyu kunyine ye Yeesu piyóó yè

⁵¹ Ke kumúnjé kpè ke Yeesu uu keyóme-mẽ ní taáne aku n tu, Yeesu uu hó re uké Yerusalem ha. ⁵² Uu písoi pinyine kekpéé tónje, api Samarii kuyu kunyine sī te piké lè ne lè kai u m pise u wéési uké kelene tuiṗo. ⁵³ Amá kuyu kpè pikó ápi ŋmurei piké kusáne u yósi, kuu Yerusalem-mẽ n símpo nnya. ⁵⁴ Ke upipiretiki Yakupu ne Yohani api lè n yé api u maa re: Upíima, pò lale re táké nna rinóó he nké pikeccáa cuunu nké pi toree? ⁵⁵ Yeesu uu pikuwélé-mẽ panseṗo uú ne pi cési [uu pee pi maa re: Áni nyu kemúnjé kekee nókenémee ní we. Usoi Kepipi áke ka re keké písoi fóm, amá ke kale re keké piayu ló]. ⁵⁶ Api pee yisi api kuyu féé-mẽ sī.

Yeesu pitiki keccáa icélaa
(Matiyee 8:19-22)

⁵⁷ Pin ncée-i we ke utisi unyine uu Yeesu maa re: Ne pò tíkine kei kaa n símpone nnéí. ⁵⁸ Yeesu uu u maa re: Sisáná ye sialéeri mále, sinúipi sin siayámé má, amá né, Usoi Kepipi ám tíka má kam yé ríyu n tampo ké wénte. ⁵⁹ Uu usoi ucó maa re: A né ritiki. Amá usoi uu re: Sáa, a ncée né he ké ha unésáa kulesi ké pee kelene pò ritiki. ⁶⁰ Yeesu uu rinóó u pese re: A tíye pikṗokṗo piké pikṗokṗo kulesi, póóké ha Ulééca a iyṗoṗi nsímé símisi.

⁶¹ Usoi ucó uu u maa re: Ne pò tíkine Upíima, amá a ncée né he ké ha menétónjé pinékó símisi. ⁶² Yeesu uu pee

u pεse re: Uyee ne ináa n kólai un pεe kepire ημέeni úu ne sá re uké Uléécaá iyōopi kέmee ukeikó.

10

Yeesu ye pipiretiki kuwóo ne afeéré ne pité tum

¹ Lē memáá, Upíima uu písoi kuwóo ne afeéré wée uu pité pité pi tum ayu ne silō nnéi kέmee kai m pise re uricuruu uké kō sόne. ² Uu pi maa re: Iluke kapi n kpasine ye piyele, amá pikeikó pεe yé i n kpasí ápi piye. Ani ne ucarete té uké pεpεe yé i n kpasí rikpá. ³ Ani ncée kpísi! Ne nó tumle re ani isáη yeé ákpe kecōpe n we mecō n sόne. ⁴ Áni kape siwóo née kulóo née anéeri rimúlú, áni kape ncée-i nyere re noké unyine yáasi. ⁵ Noké kelene kέyo kenyine-i n lompo, ani ye maa re: Nkίηniηe nké kέyo nké-i n we. ⁶ In te nkίηniηe ukó unyine ye kέyo ke-i we, nónnékίηniηe yé u ritiki. Insá lē, nókenémee ke nónnékίηniηe nn pelene. ⁷ Ani kέyo ke-i tone, ani lē kapi kei nó n he le ani níru, likumúηé re ukeikó ye uihéé mále. Áni kape síyo n tōrii. ⁸ Nōn kuyu kúye-i n lompo pin kusáne nó n yósu, pin yo nó m pa, ani li. ⁹ Ani pitóikó m pōisente, ani kuyu pikó maa re: Uléécaá iyōopi ye nó nyahaimele. ¹⁰ Amá nōn kuyu kúye-i n lompo pin piyóo nó n yè, ani icée-i léepō aní maa re: ¹¹ Tō nókunéyu nkoηo mee aróna rimmeelú nókenécáá ripéi. Mpa ne lē, ani ceri re Uléécaá iyōopi ye ne nó rikole. ¹² Asei kam nní nó símisi re keyáa kē ke Uléécaá uu n sōnti uké ne písoi n túhaane, Sotōm pikó ke Uléécaá uu nna n ηmaasi iwe yé ne kuyu kpē ikó kutōsi wa.

*Ayu nyee áa ye Yeesu nsímé n ηmurei
(Matiyee 11:20-24)*

¹³ Nō Korasin pikó, íwe kani topori. Nō Petisayita pikó, íwe kani topori! Likumúηé re mewaisaηa kapi nókenémee

n wapisi men pɛɛ Tiiri ne Sitɔ́ kɛ́mɛɛ n wa, ai nní n̄ we pin piakópe kɛpɛrɛ ritɔ́ api áfɔ́rɔ́nti tani api pimɛcɛrɛ nfúrɔ́ kɔ́ikɛɛ liké nyíse re pi conse. ¹⁴ Lɛ́ nnya kɛ Tiiri ne Sitɔ́ pikó iwe ii yé ha ketúhaane kɛ́mɛɛ ne n̄́n̄é́kó kutɔ́si wa. ¹⁵ N̄́tɛ́ n̄́́ Kaperinawum pikó, nɔ́ músu re kelééca-a-m̄́ kani taálɛ́? Ái nkpáni lɛ́. Amá kukúlāy-u-i kɛ Ulééca-a uu ketē-m̄́ n̄́ láupɔ́le. ¹⁶ Uu upipiretiki pimáa kpá re: Úye un kutu nó n cɔ́lɛ́, né kuu kutu cɔ́lɛ́, úye un nó n yulu né kuu yúlu. Úye un kɔ́ n̄́ n̄́ yulu, uyɛ né n̄́ tumme kuu yúlu.

Pisoí kuwóó ne afɛeré ne pité mɛpɛɛmɛ

¹⁷ Pisoí kuwóó ne afɛeré pɛ́ kapi n tū api pɛɛri ne mpóɔ́nare, api re: Sáa, aníri ricuruu ye rɔ́ pakarele, tɔ́n tinó a n he ne ripónyíri. ¹⁸ Yeesu uu rinó pi yósu re: Ne pɛɛ Setani yenle un keyómɛca-a-pɔ́ lóiri yare kekónesépi. ¹⁹ Ani kutu ricɔ́! Néɛ n̄́n̄ajɛ nó he re n̄́kɛ́ iwáa ne in̄́a kecáa s̄́n̄e ani uláarɔ́ n̄́n̄ajɛ nnéí t̄́k̄éé líka ái yé kɔ́ nó wa. ²⁰ Amá ái kape nó n láárú re aníri ye nó wuru nnya. Lɛlɛɛ yé nó n láárú lɛɛ re Ulééca-a ye n̄́anényíri uritelé kɛ́mɛɛ wóí.

Yeesu ripɔ́ ye larisi

(Matiyee 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Kumúńjé kpe-i, Nfáasɔ́ne nn̄́ Yeesu rikij̄ ninjukuse uú maa re: Sáa, ketē ne keyóme Upiima, ne pó pakare re pɔ́ tíyɛse siwá s̄́nsápi asi nsímé mm̄́ kaa pisɔ́hɔ́ ne pinyuwe m̄́ pesí aseí kom. Póɔ́ mpófanare kɛ́mɛɛ la re liké lɛ́ wa nnya kai kɔ́ mesei lɛ́ wa, Sáa. ²² Unésáa ye m̄́pá yo nnéí né pale. Úka ucɔ́ úu né nyu Unésáa memáa. Úka ucɔ́ úu kɔ́ Unésáa nyu insá né Ukep̄ipi ne pɛ́ kam n̄́ tíyɛse api u ceru. ²³ Yeesu uu lɛ́ memáa upipiretiki-m̄́ pansepɔ́ uu pi maa re: Pɛpɛɛ lɛ́ kani nní n̄́ nyáni n̄́ nyáni ye pínarekome lɛ́. ²⁴ Asei kecáa, antepuyɛ ne piyóopi meyá ye káipile piké

lẽ kani n yẽ yẽ, amá ápi li yẽ, api káipi re piké lẽ kani nní n kó kō, amá ápi li kō.

Samarii ketẽ usoi unyine ye kusoi n nyu kecáá nsímé

²⁵ Isé ucélaa unyine uu rinóo maa un la uké Yeesu ripine wa, uu u pise re: Sáa, íye kai pise re ké wa ké ne nfáa teneciré n yẽ? ²⁶ Yeesu uu rinóo u yósu re: Íye kai irósé kémee wólaalẽ? Kaa ye isé ritelé n kéẽ, íye kaa ye mpíi i kō. ²⁷ Usoi uyẽ uu rinóo yósu re: A Upíima Upóléecaa n la ne kepófa nnéi, ne ipósoi nnéi, ne mpónahe nnéi ne kepómúhẽ nnéi, aa kō upóco n la yare kaa ripócuruu hí la. ²⁸ Yeesu uu pɛɛ u maa re: Pɔ́ ñsɔne rinóo né pesele. A lẽ titiki, pó nfáa yẽ. ²⁹ Amá isé ucélaa uu alari n wéesi uu lẽ nnya Yeesu pise re: Wóo unésoico? ³⁰ Yeesu uu rinóo u pese re: Utisi unyine ye keyáa Yerusalem leeri un Yerikomẽ cepilẽ, piyaa api u tini api uilũ yósu api u kpafui api itói u wai, api keteni-i u lalei heihai api tómpo. ³¹ Aí ne sá uyee ye Uléecaa inyóonse n wa unyine un ncée mmẽ tikilẽ. Kuu utisi uyẽ n yẽ, uu kénjéé uu fáau. ³² Lefi ukó unyine uu kō limeco kelō ke-i tuiɔ, uu utisi uyẽ yenu, uyẽ uu kō kénjéé uu fáau. ³³ Amá Samarii ukó unyine ye ncée mmẽ n tikimelẽ uu utóikó uyẽ kelō tuiɔ. Kuu u n yẽ, ai meyíkíyiki íwe u wai. ³⁴ Uú nyosópo uu mékpo ne feẽ uitoi kecáá kóikee, uu i pahaankee. Uu lẽ memáá ukeminaa kecáá u tonse uú ne picéetohé keyo kenyine-i u sĩ uú ha kei ukecáá paí. ³⁵ Kai n weesi, uu mewóopipi meté lese uu uyee picéetohé keyo kecáá m paílẽ pa uu u maa re: A usoi nkó kecáá ripaí, nen ha píyei nté m pɛɛme, né riwóme tee n tise pó héélẽ. ³⁶ Yeesu uu pimáa kpá re: PISOI pitaani mpí kecɔpe úye ye uyẽ ke piyaa api nní itói n wa usoiico? ³⁷ Isé ucélaa uu rinóo yósu re: Uyee kusoi u n wa ye uusoico. Yeesu uu pɛɛ u maa re: A n ñme, aa ye limeco wai.

Yeesu ye Marita ne Maari keyo ha

³⁸⁻³⁹ Ke Yeesu ne upipiretiki api pinsē n nōhlē, api kuyu kunyine tulu, unōsi unyine kapi ye n sēe re Marita un kei we, uu ukeyo-i kusāne pi yōsu. Marita ye ppe uwā unyine mālē api ye u sēi re Maari. U ppe kei wele. Uu Upiima ana metene tone un uicēlaa kutu cōlē. ⁴⁰ Marita pōn ne pisōō kēyu mahani. Uu yisi uu re: Upiima, ai pō cōjlē ke unēwā uu ne menécīre pihúúkei n nyánēii? A u maa re uké né lē. ⁴¹ Upiima uu u maa re: Marita, Marita, pō mepócīre mǎpá yo kēmēe picōj tōsile ne pinákaanke. ⁴² Amá likei lise kai usoi pise. Likei kecire ke Maari uu wēe, úka úu yé fe uké li u yōsí.

11

Yeesu ye piyómeyáhaa upipiretiki céesi
(Matiyee 6:9-13; 7:7-11)

¹ Keyáa kenyine ke Yeesu uu kelō kenyine keyóme yáási. Kuu m masí, uupiretiki unyine uu u pise re: Upiima, a piyómeyáhaa ró céesi yare ke Yohani uu upipiretiki n céesi mecō. ² Yeesu uu pi maa re: Nōn ye keyóme n yáásine, ani ye maa re: Sáa, tipónyíri tiké n kóólelē. Ipyóōpi iké lomme.

³ A mǎpá keyáa kēye iluke ró he.

⁴ A arókōpe ró sárei,

Yare ke tōo ye kō picō n sárei pin akōpe ró n wa mecō.

Kape tíyese tókē pipeikee kēmēe loó.

⁵ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Nó unyine un nkpéni usáne m má uu kesine u leepō uu u maa re: Unésáne, a akpónó ataani né lonse. ⁶ Unésáne unyine yee ncée leeri uu kenéyo-i weri, ám kō ppe líka má ké u pa. ⁷ In n la uusane uyē yé hái kēyo kemēe-pō rinōo u yōome re: Kape

né ricóŋ! Ne rinəŋəwə hánəsile am ká, tó ne sinéwá ye lonle, ám fene ké yisi ké akpónó pó pa. ⁸ Asei kam nó símisine re in n la úu yé yisi uké a u pa re u uusanə nnya, amá u yé yisi uu lē nnéí kai u m pise u pa re uusanə ye picóŋ u nəŋlē nnya. ⁹ Nē ne nó tee re: Ani ye we, pi yé nó he, ani ye wéési, nó yé, ani ye rikómkóm, pi yé rinəŋəwə nó hánne. ¹⁰ Likumúŋé re usoi uyee n we kapi ye he, uyee n wéési yee ye yē, uyee rinkómkóm kapi ye hánne. ¹¹ Née usáa úye kewá kee yé nkpíntomé u we, uu pee iwáa ke pa? ¹² Née úye yee yé ukewá iná he, ken tipele u n we? ¹³ Mpa nó pikpááree mpí, nə ye fele ani nósinépipi lisəne he. Nó pee re urósáa yee keyómecaa-pə ní we yee yé pee meníŋe pəpəe Nfáasəne u m pise pihee riyáá?

Yeesu ye pəpəe ukecáa nkópe n símisi rinów pəse
(Matiyee 12:22-30; Mariki 3:22-27)

¹⁴ Keyáa kenyine ke Yeesu uú we un kuníri kunyine kpee utisi unyine nsímé m pəəneselē lakase. Kaku ní le, utisi uyē uu nsímé loni ai pisei pəe n cápinelē meykíyiki nnów yipu. ¹⁵ Amá pikecəpe pinyine apí maa re: Aníri uyəopi Pelisepule nnaŋe kuu ye ne aníri lakase! ¹⁶ Amá pico pón la piké ripine u wa, api pəe u pise re uké mewaisaŋa menyine wa uké ne nyíse re Uléécáa kémeə kuu léeri. ¹⁷ Amá Yeesu pó ne pəe pikemúŋé nyule. Uu pəe pi maa re: Kuyópiyu kunyine pisei pin pimecəpəcire n təpu, ku ye kpule, kusiyo asi keke keke lólesi. ¹⁸ Lē nnya in te Setani ye ne umecire təpu, íye ke ukuyəopiya aku yé pəe fe akú ne n we? Nə maa re Pelisepule nnaŋe kam ne aníri lakase nnya kam lē ma. ¹⁹ In te Pelisepule yee ínnaŋe né he kam ne aníri lakasente, wóo pəe nópinékó pó ínnaŋe he kapi ne a lakasente? Ani n nyu re nópinékó cire pəe nó nyísene re áni alari má. ²⁰ Asei kecáa, Uléécáa nnaŋe kam ne aníri

lakasente. Lelɛɛ nyísɛlɛ tɛ Uléécáa iyɔɔpi yɛ nókɛnémɛɛ pituime masile.

²¹ Usoi naŋɛ-naŋɛ un itɔpilũ m má un nɛ ukɛyɔ m mɛ́, úka úu yé fe uké ulikó linyine yáái. ²² Amá unyine un ínnaŋɛ u n feriyɛ, liute yèè uitɔpilũ iyɛ kuú pɛé nɛ n tálɛ yɔsile uu umemá mɛ́ kpísi uu hóónɛntɛ.

²³ Nkó yɛɛ úu kɛnécáá n kpálɛ yɛ iláarɔ né wailɛ, nkó yɛɛ úu picápine né n léni yɛ haresile.

Kuníri yɛ kuripɔhɔ kpure-i pɛle

(Matiyee 12:43-45)

²⁴ Kuníri kun usoi kémɛé n le, kelɔ kóima kɛnyine-i kaku yɛ ha n keraai kun kɛwɛntɛ wéési. Kunsá kɛwɛntɛ n yɛ́, ku yɛ kukefa-i maa rɛ: Nɛ kɛnýɔ kpure kam n tíyɛmɛ-i pɛlɛnɛ. ²⁵ Kun m pɛɛpɔ, aku kényɔ lɛɛpɔ kɛn pɛéilɛ kɛn kɔ nyóɔnsɛlɛ cáká-cáká. ²⁶ Kei kaku yɛ pɛé ha kuacɔ aseɛi nyɛɛ kuricuruu rikpákárá n fe kpíipɔ aá nɛ kényɔ kɛ-i tonɛ. Lelɛɛ yɛ tíyɛsɛ kɛ liute uyɛ́ mɛwɛɛ falɛ amɛ yɛ n caailɛ́ amɛ mekpure mɛ-i kuú pɛɛ n we tósu.

Mpóɔnare kɛcɛɛ

²⁷ Kɛ Yeesu uu lɛ́ pisímé n masí, unósi unyine uu riwúí kɛcɔpɛ maari rɛ: Unósi uyɛ́ kɛfa-i kaa n tóne uu kɔ pɔ nyɛnsɛ yɛ únarekome lɛ. ²⁸ Yeesu uu rinóɔ u yósu rɛ: Pɛpɛɛ yɛ Nléécaasimé kutu rińcɔ apɛ lɛ knn m pise tiki pɛɛ menínɛ pínarekome.

Pi Yeesu pise rɛ uké mɛwaisaŋa wa uu yúlu

(Matiyee 12:38-42)

²⁹ Kumúŋɛ́ kpɛ-i kɛ asoiwuí aa Yeesu n kálaalɛ́, Yeesu uú maa rɛ: Nfáani ketɛ́ nké písoi yɛ caailɛnle hái. Pi mɛwaisaŋa kórulɛ. Mɛwaisaŋa mɛ́ kɛ antepu Yonaasi uu n yé́ menyinɛcɔ kapi yé kɔ yɛ́. ³⁰ Yarɛ kɛ Yonaasi uu Niniifi pikó mɛwaisaŋa n nyíse, limɛcɔ kɛ Usoi Kɛpipi akɛ

yé nfáani ketē nké písoi me nyíse. ³¹ Keyáa kē ke Uléécaá uú ne písoi n túhaanene, unósiyɔɔpi yee Saapa ketē kecáá n tú yé ha yisi, uu nfáani ketē nké písoi akópe pa. Li we re uyee ppe hái ketē ketɔ-pɔ leemele uú weri re uké Salomɔ mewéésesɔhɔ kɔ. Uyee kɔ nté nní n we ye kɔ ppe Salomɔ fele! ³² Niniifi pikó yé ha keyáa kē yisi, api nfáani ketē nké písoi akópe pa. Li we re kumúhɛ kpe-i ke Yonaasi uú ppe Nléécaasimé rin-yóó api kóm, pi ppe mefine consele. Uyee nté nní n we ye kɔ ppe Yonaasi fele.

Metéi kenyárũ

(Matiyee 5:15; 6:22-23)

³³ Yeesu uu kɔ re: Úka úu ye kéfiráa risé uu ke pésu nées uu kucári ke kipi, amá kelɔ caca kuu ye ke ritasi re pɛpɛ n lomɔ piké metéi yé nnya. ³⁴ Ipónípe ye ipópiɛ kéfiráa le. Ipónípe in n nyáni nsone, ipópiɛ nnéi kai ye n kpáiił, amá ipónípe insá nsone n nyáni, kuɔmaha-i ke ipópiɛ ii yé n we. ³⁵ Lɛ nnya a mepócíre tí, metéi mee kepómee n we áme kape ne riɔmaha rimpóló nnya. ³⁶ Ipópiɛ nnéi in metéi m má ke ikelɔ kéka áke kuɔmaha-i we, innéi yé metéi-i m pɔlɔlenle yare lɛ ke kéfiráa ake ye ne kemetéi nnéi pɔ n kpáiił.

Yeesu ye ne Pifarisi ne isé picélaa cési

(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)

³⁷ Ke Yeesu uu n we un símisi, Ufarisi unyine uu ukeyɔ-i u séi re piké kesé iluke li. Yeesu uu lomɔ uu piluke kápáá. ³⁸ Ai Ufarisi uyé píri wai ke Yeesu uú ne n le úu kɔ ppe anípe nale kelene yare ke piinyekii ii m pise. ³⁹ Upíima uu ppe u maa re: Lɛ ke nɔ́ Pifarisi ani n we ye lɛ. Kepóripi ne ricáripi kepíre kani ye heere, amá nɔ́sinéfa kéme, piyaa ne mewai kópe nfasimé mee yipaalɛ. ⁴⁰ Nɔ́ piníri le. In ne Uléécaá ye ke kepíre n wa cire yee kɔ kemée waa? ⁴¹ Lɛ nnya, ani

lelee nósinéporipi ne nóanécaripi-i ní we píwekóō hekesi, li yé ppe mpá yo nó sɔnukuse.

⁴² Nó Pifarisi, íwe kani topori! Nɔ ye iyéhe yare manti ne ruu ne ayéhepei ncɔpuri ripénele ani hóōne awélé kefi, ani kuwélé kuse Ulééca pa. Amá áni ppe Ulééca asei ne unla waiselē. Lē kai kɔ ppe m pise re ani n wai nɔn kɔ ppe ne litórwɔ kecáá léiselē.

⁴³ Nó Pifarisi, íwe kani topori. Síyukóōtone kani ye ayómeyáhaalee-i n la. Nɔ kɔ la piké ye kényála-i nó n yáhaanke. ⁴⁴ Íwe kani topori! Nɔ we yare ihóre iyē kecáá kapi n sónē ápi kɔ ppe ikecáá nyu.

⁴⁵ Isé ucélaa use uu u maa re: Sáa, pɔn lē n símisi, tó kaa kɔ lē lámisi. ⁴⁶ Yeesu uu rinóō yósu re: Nó isé picélaa, íwe ke nó kɔ topori! Ncɔni mule-mule kani ye picɔ cɔnse, áni ye kɔ ppe mpá fíi ne nókenénípepi rica. ⁴⁷ Íwe kani topori! Akpíi sɔne kani ye antepuye ke nópinésáyaha api n kó mómti. ⁴⁸ Nómenéwai mee nyíselenle re lē ke nópinésáyaha api n wa ye ne nó risále, likumúnjé re pi antepuye kónle, nóō piakpíi mómti. ⁴⁹ Lē nnya ke Ulééca uú ppe ne umewéesesɔhɔ maa re: Né Ulééca, né antepuye ne pitume pi pa, api pikɔpɔre picɔ kóni api picɔ íwe wai. ⁵⁰ Kai nní lē, nfáani ketē nké písoi ppe yé antepuye ppe hái ketē kekoraane-me n kpí nkɔ nnya akpanii yē. ⁵¹ Kai n kpíime Apɛeli nkɔ-me hái ne Sakarii kapi kenyóōnsehúupi ne Ulééca keyɔ kepáápáá ní kpu nkɔ-pɔ. Asei kam nó símisi, nfáani ketē nké písoi mpí kapi antepuye pē nkɔ riwome kórunē.

⁵² Íwe kani topori, nó isé picélaa! Nɔ rinɔnɔ tē kapi ye ne rintíki apí ne Ulééca céru kehánne leselé, nó áni kɔ ppe fene nóké lomɔ, ani kɔ ppe pɛpɛ pilomɔ ní la ncée tápisi.

⁵³ Κε Yeesu uu kelō ke-i n yisi, isé picélaa ne Pifarisi apí ne u wóosi, api isímé mpehē mpehē kecáá u m píseise.
⁵⁴ Api apíne u n wapisi re uké nkópe nnyine male.

12

Yeesu ye kecáá kecáá mewai kesi
 (Matiyee 10:26-27)

¹ Kumúhē kpe-i, pisoí api cápíne kulúí, ai tulu ricuruu pin ána cōpaane. Yeesu uu pēe mēfoí upipiretiki maa re: Ani nómēncíre tī ne Pifarisi nkpónótō pite. Lēle re pi kecáá kecáá mewai ye me. ² Lē nnéí lēe m pékaalē ne lē nnéí ke úka úu n nyu yé kam ai metéí kēmeē léeri, m̀pá úye uu li yenu uu kō li ceru. ³ Lē nnya, lē kani yé meyaá m̀ male, metéí-i kapi yé li kō. Lē nnéí kani yé alee kēmeē picō atu-i rinwéíwéí, alee ne itúhaa kecáá kapi yé keyáa li riyóó.

Uyē kai m píse re usoi uké n wuru
 (Matiyee 10:28-31)

⁴ Ne nŏ́ pinésáne símisi re: Áni kape pēpēe ye usoi ǹ kpu, amá apí ye pēe fe piké linyine lico wa n wuru. ⁵ Ké nŏ́ céési uyē kai m píse re nŏ́ké n wuru. Uléécaá ye ye n fe uu usoi kopu, uu limemáá nna teneciré kēmeē u sápw kai píse re nŏ́ké n wuru. Ee, ne nŏ́ maa re uyē kai píse re nŏ́ké n wuru.

⁶ In ne sítanká sité kapi ye ne sinúipi yuke-yuke sinupū lō? M̀pá ne lē, Uléécaá úu ye kéka kecáá palei. ⁷ Pi nónnénýupi nnéí ricuruu keenle. Iwame íi kape ye nŏ́ wa. Nŏ́ Uléécaá inipēe-i ríyu mále lin sinúipi yuke-yuke kulúí fe.

Yeesu meyóó ne umeyule kecáá nsímé
 (Matiyee 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ne nó maa re: Úye un pisei kecɔpe n ηmurei re u unékó le, nḗ Usoi Kepipi ricuruu yé Uléécaā pileecaatumε-i ηmurei re née u te. ⁹ Amá úye un pisei keyu-i n kesi re úu né nyu, nḗ Usoi Kepipi ricuruu yé Uléécaā pileecaatumε-i kési re ám liute nyu. ¹⁰ Úye un Usoi Kepipi ricuruu kecáá nkópe n símisi, pi yé akópe nyḗ liute sárei, amá úye un Nfáasone n lámisi, liute akópe áa kusárei we.

¹¹ Pin píyei nó n tɔrɔi re pi ne ayómeyáhaalee-i née piyóopi-i née kuyu piwéese-i pitúhaane nó sí, áni kapε píri tóne ne mmḗ kani yé ha m male nóké ne ketahai ní le. ¹² Nfáasone mee yé kumúḡé kpe-i mmḗ kai m pise re nóké male nó céési.

Umámá niri kenyárū

¹³ Unyine uu riwúí kecɔpe Yeesu maari re: Sáa, a unémárecɔ maa re tó ne uyḗ tóké ikúlanlū ke urósáa uú ne ró n tíye hɔone. ¹⁴ Yeesu uu rinóo u yósu re: Unésáne, wóo né tí te ké nónnésímé n túhaane née ké ye ikúlanlū nó hóone? ¹⁵ Uu pεe lḗ memáá pinnéi maa re: Ani nómenécire tí ne memá nnáápí. Ḿpá usoi un íye nsá m má, ái umemá mee unfaa tese.

¹⁶ Uu pεe kenyárū pi wai re: Umámá unyine yee pεe sitḗ má sin iluke u wai. ¹⁷ Uu músu uu nfasimé wai re: Íye kam waine? Kewai áke ne né we kei kam yé inéluke nnéi n súúkee. ¹⁸ Uu lḗ memáá umecire maa re: Ne anésime foresine am amáa mómti, am kei menélukεpipi ne linékó tɔrɔo nnéi súúkee. ¹⁹ Am pεe limemáá menécire maa re: Ne meyíkíyiki nkpéni iluke yee yé aḡmḗ kulúí né n wa mále. Lḗ nnya né n wéntelḗ nen le nen níru nen mpóonare-i we. ²⁰ Amá Uléécaā uu u maa re: Pó uníri nkó! Kesine nké cire ke mpófáa nn kétɔ waine. Lin lḗ n wa, wóo yé pεe lḗ kaa nní mepócire n yikikee n te? ²¹ Yeesu uu kpá re:

Limecō kai we ne uyee nní memá umecire n cápine, amá úu ppe Uléecaa kέmee líka má.

Ani ne Uléecaa n tálē
(Matiyee 6:24-34)

²² Yeesu uu ppe upipiretiki maa re: Lē nnya kam nó maa re áni kape ye lē kani yé n li nóké ne nfáa m má ne ilū kani yé nónépiye kecáá n yárii nfasimé wa. ²³ Likumúhē re nfáa ye iluke fele, ipiye in ilū fe. ²⁴ Ani ákraáη-kraáη tipaí, áa ye lukesi áa ye kō kpasi, áa kelukeyekei má áa kō risíme má, amá Uléecaa ye a kpíniile. Nō ne meyansei sinúipi ríyu mále. ²⁵ Nó úye yee yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aηmē mpá nkáripaí kpáse? ²⁶ In te áni líka kuwai we likei sínsá lē kέmee, yo nnya kani ppe litórwō nní kέmee nfasimé wai? ²⁷ Ani sicare see ye n felesi ripaí nké. Mefele mē áme ye pikei píka wa áme ye kō líka yóō, amá ké nó símisi re mpá ne lē, uyóopi Salomō ricurru ne umemá nnéi úu ppe ilū inyine má yee n nyarā ai mefele menyine tulu. ²⁸ Nó pisoι mpí nfatene nη piye. In te Uléecaa ye meyúι mee neni kecare-i n we pin kō kóso nna me ηmaasine lē sōnukuse, nó kecáá kúu yé meníηe ripaíi? ²⁹ Áni kape nómenécíre nfasimé tā te yo kani yé li née yo kani yé n ntí. Lē áι kape nfasimé nó n we. ³⁰ Pppee ápi Uléecaa m pakarelē ppe lē likó meséere wéési. Amá Nóunésáa yee keyómecaa-pō n we ye nyule lelee nó n párilē. ³¹ Uléecaa iyóopi kani yé meníηe wéési, uu ppe litórwō nní nnéi mpuri nó he.

Keyómecaa memá
(Matiyee 6:19-21)

³² Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Áni kulúi we, amá iwame íi kape nó wa. Li we re Nóunésáa ye la re ani uiyóopi kέmee lompw. ³³ Ani nólinékó yálisi ani lisiwóó píwekōó hóōnente. Ani awóólōw kpócíre mulei,

ani nómenécíre memá cápine keyómecaa-pə, kei káme píkai m pəlune. Piyaa ápi píkai me cane, apápi áa kə me caaine. ³⁴ Likumúǵé re kei ke nómenémá ame n we, kei ke nónnéfasimé nn ye n we.

Pikeikó pɛɛ ápi ye n lɔpile

³⁵ Ani nómenécíre n cápinelē nən ne we, ani nóanétampála sihale n télē, ani nósinéfiráa n sélē. ³⁶ Ani pikeikó pɛɛ piuyɔsaa m mé mecə n we. Pinósikpiké anyá kuu léérine uké rinəɔə rikómkóm nəké mese ne mese u hánne uké lomɔ. ³⁷ Pínarekome ye pi, pikeikó pē ke ukeisaa uu yé n leeme pin ne nyáni. Asei kam nó símisi, u umecire nyóɔnsene uu pi tonse, uu iluke pi wai re piké li. ³⁸ Un kesinecə ne likepire n ka uu pi leeri pin nyáni, pínarekome ye pi.

³⁹ Ani n̄səne ceri re in te k̄yɔ usaa ye pɛɛ nyu ituɲe iye-i ke uyaa uu n s̄nti, u yé p̄é n nyánile úu yé tíye uyaa uké kulee fori uké lomɔ. ⁴⁰ Nóké nómenécíre mesére n cápinelē nən ne mé. Kumúǵé kɛ-i káni ne m músu ke Usoi Kɛpipi ake pɛɛri.

*Ukeikó səne ne ukeikó kópe
(Matiyee 24:45-51)*

⁴¹ Piyee uu pɛɛ u maa re: Upíima, yare t̄ɔ ħmane nnya kaa kenýárū nké wa n̄e ne p̄isoi t̄ɔəə nn̄í? ⁴² Upíima uu rin̄ɔ ȳɔsu re: Wóo we yare ukeikó yee ase i n t̄ikilē un kə mewéesesəhə má? Uyee ukeikó uyē ke úyɔsaa uu yé ne k̄yɔ rin-yá re uké ke m paílē, uu ye upikeico iluke pa kumúǵé kɛ-i kai m pise. ⁴³ In te úyɔsaa ye ukeikó uyē leeme un mesei upikei kecáa we, u únarekome le. ⁴⁴ Asei kam nó símisi: Úyɔsaa ye ulikó nn̄í u múísene re uké likecáa m paílē. ⁴⁵ Amá ukeikó uyē un umecire m maa re: Unéyɔsaa mekame ye n̄aɲaile. Un upikeico pikpáfii

rinkápáá, un le un pom, ⁴⁶ keyáa kē ne itunje iyē kúu ne m músu kέmεε ke úyosaa uú ha sónti. Kei kuu yé pεε ukeikó uyē lakase uu íwe u wai yare kapi ye pεpεε ápi asei n tíkilē n wa meε. ⁴⁷ Ukeikó nkó yeε uuyosaa mepóla n nyu, amá úu kó pεε pí kai umεcire cápinene uké ne n we, úu kó pεε uuyosaa mela waine, pi yé liute meyá fapii. ⁴⁸ Ukeikó nkó yeε úu úyosaa lilala n nyu uu pεε ncaai meε ne ipépi n sá wai, pi yé liute fí fapii. Pin úye meyá m pa, meyá kapi liute pisene, pin úye meyá timmúise, meyá kapi liute kórune.

Yeesu nnya pisoι ye kériinene
(Matiyee 10:34-36)

⁴⁹ Yeesu uu pimáa kpá re: Ne kale kέ ketē kecáa nna risé. Li nkpáni yare nké pεε pisé máálē. ⁵⁰ Li kó pise re kέ míni wole. Lελεε íwe iyē kam n lenε. Meyíkíyiki kam la re liitunje iyē iké pεε pitule m máálē. ⁵¹ Nó músu re nkíninje kam ne keteni-i kaa? Ne nó maa re “aaí”, amá pikériine kam ne nó ka. ⁵² Kai ne neni rimpá, kέyo keε pisoι pinupū m má yé rikéne, kuwélé kuse pitaani, kuwélé kucó pité, pin ne tópu. ⁵³ Usáa yé ne ukepipi tó, kepipi póo kó ne usáa tópu, úni uú ne uukpére tópu, ukpére póo ne úni tópu, unyáani uú ne ufósi tópu, ufósi póo ne unyáani tópu.

Ani ye meconsente asei kō
(Matiyee 16:2-3)

⁵⁴ Yeesu uu kó pisoι pεε n cápinelē pimáa kpá re: Kani ye ahope n yé an ketunjelolé-mē leeri, nó ye mese ne mese maa re: “Ikónε ye cuunine”. Lē kai ye kó mesei wa. ⁵⁵ Nón kó n yé te kuyó ye itunje kumii-mē pepuri, nó ye maa re: “Kutói ye waine”. Lē kai ye kó mesei wa. ⁵⁶ Nó kecáa kecáa mewai pikó mpí! Nó ye fele ani ketē ne keyóme

meconsente ceru. Yo nnya káni pɛɛ kumúŋé nkú-i kari nní n̄ we asei kómɛi má?

Usoi nɛ uucéɔ pikómɛine
(Matiyee 5:25-26)

⁵⁷ Yo nnya káni ye pɛɛ nórínécúruu lɛlɛ asei m má céri. ⁵⁸ Usoi un tiyóɔpipoo pó n sée, nɔn nsé timpéne re ketúhaane kani sí, li pise re pəké riŋmóópú ani kómɛine ncée keɔpɛ, upócéɔ úu kapɛ nɛ utúhaane-i pó n ha, utúhaane uké pisóɔca pó rimúise, pisóɔca póké kukpaniilee-i pó rinsápɔ nnya. ⁵⁹ Asei kam pó símisi, pɔn kukpaniilee n lō, áa leerine káa riwóme nnéi n héele hái nɛ kétanká tɔɔɔ-pɔ.

13

Li pise re nəké mɛfine conse

¹ PISOI pinyine api kumúŋé kpɛ-i Yeesu lɛɛpɔ, api u símisi lɛ ke uyóɔpi Pilati uu rinóɔ n he re piké Kalilee pikó pɛɛ n̄ we pin Uléécaá inyóɔnse wai kó. ² Yeesu uu pi maa re: Nɔ músu re ke pISOI pɛɛ api pikópekáɔ píima api Kalilee pikó tɔɔɔ tósu nnya kapi lɛ pi kóɔ? ³ Ne nó maa re “aai”, amá nɔnsá mɛfine n conse, nɔ nónnénéi kpínine pimɛɔ. ⁴ PISOI pité ápi we afɛɛré pɛ kecáá ke Silowee kulee caca aku n̄ loó aku kóni ní? Nɔ músu re piakópe nyɛɛ Yerusalem kuyu pikó tɔɔɔ akó tasi? ⁵ Ne nó maa re “aai”, amá nɔnsá mɛfine n conse, nɔ nónnénéi kpínine pimɛɔ.

Kúfikiyee kpɛɛ áku ye apipi m mári nsímé

⁶ Yeesu uu lɛ memáá kenyárū nké pi maa re: Utisi unyine ye pɛɛ kúfikiyee kunyine tamaalɛ uafikiyee kecare kémeɛ. Uu keyáa sí uké kukecáá apipi túúnu, amá úu líka yɛ. ⁷ Uu pɛɛ uléétamaa maa re: A ripai, aŋmɛ ataani ye nnyé kam sónaari re ké ye kúfikiyee nkú kecáá apipi

túunu ám ye kə líka yě. A ku riké. Yo nnya kaku yé méwoo ketě né n caai? ⁸ Uléétamaa uu u maa re: Sáa, a nɔŋɔni kuɔmɛ nkú pikaŋne ku rikpá, né tú am ku kóónúse, am ppe ntaai mee meféne m má súúni. ⁹ Lin lě n wa, in n la ku yé kelaane mari, insá lě n wa, aa ku ké.

Yeesu ye kewénteɣaa unósi toikó unyine pɔise

¹⁰ Kewénteɣaa ketúŋé kenyine ke Yeesu uu Pisuifi kuyomeyáhaalee kunyine-i céési. ¹¹ Unósi toikó unyine un kei we. Li wale aɔmɛ até áa we afeéré ke kuníri kunyine akú ne u n lō kun u kparáselě un kecíre pinyere pɔnelě. ¹² Ke Yeesu uu unósi uyě n yě, uu u séi uu u maa re: Uléécaá ye pó pɔisele. ¹³ Uu anípe ukecáá láa, unósi uu mese ne mese kecíre nyere uu Uléécaá pítaáse kápáá. ¹⁴ Amá ái ne kuyómeɣáhaalee uwéése risá, kai n wa re Yeesu ye kewénteɣaa ketúŋé usoi pɔise nnya. Uu ppe rinóo yósu, uu risoiwuí maa re: Siyáa sikpuulũ kari má, se-i kai pise re toké keisi. Lě nnya, ani ye siyáa se-i kam piké nó pɔise, ái kape ppe kewénteɣaa ketúŋé. ¹⁵ Upíima uu ppe rinóo u yósu re: Nɔ kecáá kecáá mewai pikó le. Ḿpá nó úye yèè kewénteɣaa ketúŋé kuseele-i uinaa née ukeminaa toriyele uú ne kéniniré sí, née ái lě? ¹⁶ Unósi nkó yee nní Apiraham kepire ukó ke Setani uu n tóraalě hái aɔmɛ até áa we afeéré-me, ái pise re piké kewénteɣaa ketúŋé u toriyee? ¹⁷ Yeesu rinoo meyóó mɛ ame upilaarɔ isei wai hái, amá risoiwuí nnéi ripɔo arí ne umewai píima kuu n wapisi nnéi larisi.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárũ

(Matiyee 13:31-32; Mariki 4:31-32)

¹⁸ Yeesu uú maa re: Yo ke Uléécaá iyɔɔpi íí ne menyíne we? Yo kam yé fe ké ne i múŋeisene? ¹⁹ I we yare mpuri

yuke-yuke nnyine ke usoi uu ukεcare-i n lukesi nn lelu, nn kulée wai, sinúipi asi kuilese kecáá ayámé wapisi.

Nkpónótó pite kenýárũ
(Matiyee 13:33)

²⁰ Yeesu uu pimáa kπά ρε: Yo kam yé fe ké ne Uléécaa iyóopi múηeiseνε? ²¹ Uléécaa iyóopi ye kó we yare nkpónótó pite ke unósi uu ntó píima * kέμεε n cóhονερó uu pulu pikpée api yisi.

Tinónnó tee m mókú-mókúlē
(Matiyee 7:13-14; 21-23)

²² Yeesu uu ayu maa ne asínsá n tɛɲni un céési un ne Yerusalem-mē sī. ²³ Unyine uu u pise ρε: Sáa, mesei ye me ρε pisoι nkáripι ke Uléécaa uu yé yóriyεε? Yeesu uu rinóo pi yósu ρε: ²⁴ Ani riηmóópú anί ne rinónnó tee m mókú-mókúlē loni, asei kam nó símisi. Meyá yé náasi ρε meké lompó, amá áme kó fene.

²⁵ Úyote un píyei n yisi uu rinónnó ká, nó ketahai nyere, ani rinónnó n komnente nɔn máikεε ρε: Sáa, a ró hánnε! Uu rinóo nó yósu ρε: Ám nyu ρε nɔ yei pikó le. ²⁶ Ani pεe u maa ρε: Kesé kari li ari níru, aróyu icee kέμεε kaα tóoι pɔn céési. ²⁷ Uu pimáa nó kπά ρε: Ám nyu ρε nɔ yei pikó le. Ani ne ketaa né wa, nó pē nnéi nóo nní likópe n wai. ²⁸ Kei kani yé ténesi, ani anί takai kumúηé kpe-i kani yé Apiraham ne Isaa ki ne Yakupu ne antepuye nnéi n yé Uléécaa iyóopi-i, ai pεe n we ρε ketahai kapi nó fómpɔne. ²⁹ Pisoι yé ketuηeleeme-mē ne ketuηelolé-mē ne ituηe kumii-mē ne ituηe kuluke-luke-mē leeme api weri api Uléécaa iyóopi kέμεε tone api iluke le. ³⁰ Ai pεe wai ρε pεpεe neni nní

* **13:21** Ntó píima: Sikiloo afεεré ne sinupũ kumúηé ntó ye mu.

pitórɔɔ pinyine yé ha pifoí, pɛpɛɛ neni nní pifoí apí ha pitórɔɔ.

Yeesu ripɔɔ ye caai Yerusalem nnya
(*Matiyee 23:37-39*)

³¹ Kumújé kpe-i, Pifarisi pinyine apí ne Yeesu kɔ apí u maa re: A nté yisi aa kelɔ́ fée sí. Erooti ye lale uké t́yese piké pó kpu. ³² Yeesu uu rinóɔ pi yósu re: Ani n ñme ani ha kesáǵá mpuri mmě maa re ne neni ne kóso aníri lakasentele nen písoi p̄isente ké pɛɛ keyáa t́ánũ tunjé pikéi mpí tenese. ³³ Li pise re ké neni keyaa ne kóso ne likeweeki nnécée rinǵ, likumújé re ái ne sá re antepu uké kelɔ́ fée kpu kái Yerusalem-i.

³⁴ Nǵ Yerusalem pikó, nɔ antepuye kónle ani kɔ p̄ ke Uléecaa uu nókenémee n tumme apare tapisi ani kóni. Melé kesē kam̄ p̄é la ké nó cápine ké rimúlú líka ái kapɛ nó wa, nóké n we yare ke kucáyaha aku ye kuamérj̄ metene kusipipi n t̄á líka ái yé si wa mecɔ, ani yúlu. ³⁵ Lě nnya kai yé nókenéyɔ riyá keké meñmanɛ n nyenu. Ani kɔ tɛ áni neni piyéne né kpáne liké ha ne tu kumújé kpe-i kani yé ha m̄ maa re: Uléecaa uké uyee Upíma rinyiri ne n weme rikpá!

14

Yeesu ye utóikó unyine p̄ise

¹ Kewénteyaa ketújé kenyine, Yeesu uu Pifarisi uwéése unyine keyɔ sí tɛ uké iluke lí. Pɛpɛɛ keyáa k̄ kei n̄ we apí ñsɔne u m̄ paílě. ² Utisi unyine yee mepílé itoi m̄ p̄ólú un ukeyu-i nyenu. ³ Yeesu uu nsímé kp̄isi uu isé pinyuwe ne Pifarisi pise re: Irósé ye ncée he née íi he re piké usoi kewénteyaa ketújé p̄ise? ⁴ Amá apí ñmurei piké rinóɔ yǵsí. Yeesu uu pɛɛ utóikó kp̄isi uu u p̄ise uu u yáɔ. ⁵ Uu pɛɛ pi maa re: In tɛ nókenécɔpe unyine kewã née uinaa yee

kelúkanka-i lóipɔ, liute úu yé mese ne mese ke pɔɔneme ḿpá lin kewénteyaa ketúnjé? ⁶ Api rinóɔ piyóɔ u pɔɔne.

Kusáne piséi ne usáne ketone piwée

⁷ Yeesu uu yénu lě ke pisáne kapi n sée api sitónne n wéekεε. Uu pεε pinnéi kenyárũ nké maa re: ⁸ Usoi un pisóɔnne piluke ṕó n sée, kape ha ketónne kecire kémee tónne. In n la, pi yé úyukóɔ unyine yeε ṕó n fe n sée. ⁹ Ai wai re uyεε nní nókénété n sée uu weri uu re: A ketónne kě ne uyě tiyá. Isei kaa yé ha pée ne ketónne tɔɔɔ-i tone. ¹⁰ Amá li nyamle re usoi un kusáne ṕó n sée, a ha ketónne tɔɔɔ-i tone, liké wa re kumúnjé kpe-i ke uyεε nní ṕó n sée uu ní ka, uké ṕó maa re: Unésáne, a kéyu-mě kam ketónne kecire kémee. Lin lě n wa, ṕó pεε pipósáneɔ keyu-i ríyu yě. ¹¹ Lě nnya úye un umecire rintaáse, li ye u ricepisele. Úye un umecire rincepise, li ye u ritaásese.

¹² Yeesu uu pεε uyεε kusáne u n sée maa re: Pɔɔn písoi piluke n séine, kape ye pipósáne ne kupómáre pikó ne pipópérecɔ pεε m má sée. Pě né fe api kɔ ṕó kusáne séi. Lin lě n wa, pi lě kaa pi ḿ pa ṕó pesεle. ¹³ Amá pɔɔn anyá iluke n wai, a ye píwekóɔ ne pinárei ne síkankáláká ne pinyíye sélei. ¹⁴ Ṕó pεε mpóɔnare yě, likumúnjé re pě ápi fene piké ṕó li pesε. Uléécaá yeε yé ṕó li pesε kumúnjé kpe-i ke pě nnéi pεε umela n wapisi api nkɔ kémee n yisine.

Pinósikpiké anyá iluke kenyárũ

(Matiyee 22:1-10)

¹⁵ Anóɔ nyě mekome-máá, pě ne pě pεε pεε kesé iluke n le use uu Yeesu maa re: Uyεε yé ha Uléécaá iyɔɔpi-i iluke n li ye únarekome le. ¹⁶ Yeesu uu pεε kenyárũ nké u wai re: Utisi unyine yeε keyáa iluke kecire sóonkeε uu písoi kulúi séi. ¹⁷ Kai piluke kumúnjé n tu, uu uukeikó tum te uké ha pě kuu n sélei maa re: Ani kam, ḿpá yo ye nkpeni

pipele masile. ¹⁸ Amá pinnéi mmě, rúpá úye uu uncón pinyíse koru. Ufoi uu ukeikó maa re: Ne kecare lóle, li kó ppe pise re ké ha ke yě. Lě nnya, a u maa re úu kape wóosi. ¹⁹ Uco uu u maa re: Ne ináa lame-lame kefi lóle, ne la ké ne pikei i peenu. Lě nnya, a u maa re úu kape wóosi. ²⁰ Uco uu kó u maa re: Nfáani kam unósi kpísi, lě nnya kám fene ké ha. ²¹ Ukeikó uu uuyósa kémee pele uú ha anó nyě u símisi. Ai úyósa kuwó wai uu ukeikó maa re: A mekee ayáa-i ne icée kémee ha, aa píwekó ne pinárei ne pinyíye ne síkankáláká séleiri. ²² Kai rinkpáse, ukeikó uu pperi uu úyósa maa re: Ne lě kaa m pise piwai masile, amá sitóne ye kó pənele. ²³ Úyósa uu ppe ukeikó maa re: A sicareyupi siceepi ritiki aa pě kaa ncée-i n yéntine ne kényu mahani piké kam, kenéyo kéké ne n yi nnya. ²⁴ Ne nó símisile re pě nnéi kam ppe nní n sélei, úka úu inéluke lené.

Lě kai m pise re usoi uké n wa uké ne Yeosu upiretiki
(Matiyee 10:37-38)

²⁵ Asoiwú píima an Yeosu tikilě pin nsé pénéłě, Yeosu uu pansepə uu pi maa re: ²⁶ Úye un kenémee n ka, li pise re uké né n la ai tósu uusaa ne uuni ne uunósi ne usiwā ne upiwā ne upimaa ne upiyei ne uricuruu isoi. Insá lě úu fene uké unépiretiki. ²⁷ Nkó yee úu n ģmurei uké menécə ukunapéékó cə uké ne né ritiki, úu ne sá re uké unépiretiki. ²⁸ In te nókenécəpe unyine ye la uké kulee caca mó, liute yěè tonele uu músu, uu yénu re alé ke pikei pě api wa, ai tíyese uu céru, in te usiwóo ye piye un yé fe uu pikei pě ketə tulu. ²⁹ Insá lě, un tikúi n yekei kúu ppe kulee caca pimóme tenese, pě nnéi ppe yé lě n yé yé u sennyi. ³⁰ Pi yé maa re: Usoi nkó ye pimóme koraane amá úu fe uké tenese. ³¹ Lě cire ye ni, uyóopi úye un n la uké ha ne uco tə, u ye tonele uu músu kelene, in te u yé ne

upisoi ákotokú kefi (10.000) fe uú ha ne uulaarɔ yee písoi ákotokú afereé (20.000) m má tɔpu. ³² Unsá n fene, u ye uuyɔɔpicɔ-i pitume tunle úu kahane u n nyahaimɛ, uu u pise re piké kómɛine piké atɔpi riyá. ³³ Yeesu uu pimáa kpá re: Kai nní lɛ, nó úka úu fene uké unépiretiki, liute unsá lɛ kuu m má nnéi n ημεριγε.

*Nnyási mmɛ melō mee n kpu
(Matiyee 5:13; Mariki 9:50)*

³⁴ Nnyási ye likei kecire le. Amá mmelō men n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? ³⁵ Nn pɛe ketɛ nɛe mɛfɛne kɛmɛe linyine yoriyene. Pi ye ketahai n fómpɔle. Úye un ukómɛ, uu kóm.

15

*Isán iyee m pɔ api i heei kenyárũ
(Matiyee 18:12-14)*

¹ Pilampooyó nnéi ne pikópekɔ́ apí ne Yeesu kɔ re piké kutu u ricɔ. ² Ai Pifarisi ne isé picélaa cɔη pin máikɛe re: Usoi nkó ye kusáne pikópekɔ́ séele pin kesé le! ³ Yeesu uu pɛe kenyárũ nké pi maa re: ⁴ In te nókenécɔpe unyine ye isán píle má, ise ii pɛé ne u pɔlu, liute úu ye ise íi we píle nnyí tíye uú ha ise nnyí yee nní m pɔ piwélaa sɪ hái uú ha ne i yenuu? ⁵ Un kɔ i n yɛ, li ye u larisile uu i kpísi uú ya ⁶ uú ne kulu, uu pɛe upisane ne upiperɛcɔ sélei uu pi maa re: Ani anyá né lɛ, ne inésán iyee pɛe m pɔ heeile. ⁷ Lɛ cire ye ni, ne nó maa re ukópekɔ́ use mɛfine mɛconse ye anyá píima le keyómɛcaa-pɔ ai tósu pisɔne use úu we píle kái m pise re piké mɛfine conse.

Kewóó kee m pɔ api ke heei kenyárũ

⁸ Née in te unósi unyine ye nwoóweni mɛpipi kefi má, mɛse amɛ pɛé ne u pɔlu, unósi uyɛ úu ye kɛfiráa risé uu

kéyɔ pééi, uu híɔnɛ kɛ pɛrɛi uú ha nɛ mɛpɪpɪ mɛsɛ m̄ yɛnuu? ⁹ Un píyɛi mɛ n yɛ, u yɛ upɪsɛnɛ nɛ upɪpɛrɛcɔ séleilɛ uu pɪ maa rɛ: Ani anyá né l̄é. Nɛ kɛwóó kɛɛ nɛ né m̄ pɔ heeilɛ. ¹⁰ L̄ɛ cɪrɛ yɛ ni, nɛ nó maa rɛ ukópɛkɔ́ usɛ mɛfɪnɛ mɛcɔnsɛ yɛ anyá píima lɛ piléécaatumɛ kɛmɛɛ.

Kɛwá kɛɛ m pɔ api kɛ heei kɛnyárũ

¹¹ Yeesu uu píimá kpá rɛ: Utisi unyɪnɛ yɛɛ pɛɛ pɪɪmáne pité má. ¹² Usínsá uu u maa rɛ: Unésáa, a l̄ɛ kaɪn̄ masí mɛpókɔpɔ-maá mɛpómá kɛmɛɛ n yénunɛ né pa. Usáa uu pɛɛ umemá pikɛtɛ h́óɔnɛ. ¹³ Kai siyáa rɪnkóónú, uɪmáne sínsá uu ulikó nnéi cápɪnɛntɛ uú nɛ kuyu taa-taa kunyɪnɛ sí, uú ha kei mɛfɪnɛ kópɛ-i loni ai wai rɛ u umemá caainkɛɛ. ¹⁴ Kuu usiwóó nnéi pilukɛ m̄ masí, nkú píima nnyɪnɛ nn kuyu kp̄ɛ loni, m̄pá yo aí pɪpári u koru. ¹⁵ Uu pɛé ha kuyu kp̄ɛ utisi unyɪnɛ kɛmɛɛ pɪkɛi loni. Uyɛ uu usɪcɛrɛ-m̄ u yɛkɛi rɛ uké uafɔɪ kɛcáa m paílɛ. ¹⁶ Li yɛ pɛɛ rɪpóó u wa rɛ m̄pá áfɔɪpɔmɛ kuu ȳ́ uké li, amá úka úu yɛ kɔ a u pa. ¹⁷ Uu pɛɛ nfasimé loni, uu umɛcɪrɛ maa rɛ: Unésáa pɪkɛikó nnéi ȳ̀è lɪlɛ api pɔɔnɛntɛ, néɛn nɛ nté nkú kpɪnɛ. ¹⁸ Nɛ unésáa-i pɛlɛnɛ, am̄ ha u maa rɛ: Unésáa, nɛ nɛ Uléécaá púnnele am kɔ nɛ p̄́ púnne. ¹⁹ Am̄ tu rɛ pɔkɛ né kp̄́sɪ yɛrɛ kɛpópɪpɪ. A né rɪmúlú yɛrɛ upókɛikó. ²⁰ Uu yɪsɪ uké usáa-i pɛlɛ.

Úu kahɛnɛ nkɔpáni kéyɔ nɛ rɪnkɔ, usáa uu kɛtaa-pɔ u yɛnu, ai íwɛ u wai, uu wurupɔ uú ha u pɪra. ²¹ Kɛwá akɛ pɛɛ u maa rɛ: Unésáa, nɛ nɛ Uléécaá púnnele am kɔ nɛ p̄́ púnne. Am̄ tu rɛ pɔkɛ né kp̄́sɪ yɛrɛ kɛpópɪpɪ. ²² Amá usáa uu upɪkɛikó maa rɛ: Ani mɛkɛɛkɛɛ nɛ kukpɛlɛnku kɛcɪrɛ kam ani ku u tani, ani ukɛnɪpɛpɪ kɛpɛlɛ tani, ani anééri u tani. ²³ Ani nɛ rɪnáala kpɔkɔ́ kam, ani rɪ kopu tɔkɛ nɛ ilukɛ kɛcɪrɛ wa tɔkɛ li nɛ mpóɔnɛrɛ. ²⁴ Ái líka nnya,

unéhámáne nkó ye ppe kpule, uu neni nfáa yenu, u ppe pòle, am nkpréni u heei. Api anyá kóru ne mpóonare.

²⁵ Kumújé kpe-i, utisi uyě uhmáne foí un sicare-mě wepò. Kuu kényò n nyahairò, uu inyánlū ne nnyáa nné kóm ²⁶ uu ukéikó use séi uu u pise re yo nnya kai lě wai.

²⁷ Ukéikó uu rinóò u yósu re: Upówá yee ppeeme. Ke upósáa uu ukepipi n yé ne nsarenare nnya, uu ppe rináala kpòkòò kopu. ²⁸ Uhmáne foí uu ppe wóósi uu kényò pilone yulu. Usáa uu léépò uké kényò u tampò. ²⁹ Amá uhmáne uu usáa rinóò yósu re: A kutu ricò, aymě ye kulúi wale kam pò n keisi, ám kò píakai pò háikuse. Ḿpá ne lě, áa píakai ḿpá ripoila né he re tó ne pinésáne tóké ne anyá li. ³⁰ Amá ke upóhmáne nkó uu m ppeeme, upóhmáne yee mepómá nnéi ní caai ne piwásánkaí pitóoi, uyě kaa rináala kpòkòò kpu. ³¹ Usáa uu u maa re: Kenéwá, tó ne mpó tó ḿpá píyeyi we, pòò lě kam m má nnéi te. ³² Amá li pise re tóké anyá kecire wa ne mpóonare re upówá nkó ye ppe kpule, uu nkpréni nfáa yenu, u ppe pòle, am nkpréni u heei.

16

Ukéikó kópe yee ukeisaa memá kecáa m páilě

¹ Yeesu uu kò upipiretiki maa re: Umámá unyine yee ppe ukéikó má, uu uanipe-i umemá wai. PISOI API U SÍMISI RE UKÉIKÓ UYEE UMEMÁ CAINKEELE. ² Ukeisaa uu u séi uu u maa re: Ní-ye kam nní kómei pin kepócaá símisi? A né símisi lě kaa pipókei n keisi. Áa nkpréni linékó kecáa pípai kpáne. ³ Ukéikó uu ukéfa-i kòpu re: Unékeisaa ye pinékei-i né lesene. Íye kam waine? Ám tikòhò má re né fe am lum. Isei yé kò né n we re ké wélei. ⁴ Too, né céri lě kam yé ní wa, ḿpá nensá keyáa n keisi, pISOI PÍKÉ NE PISIYÒ-I KENÉCÁA M

paílẽ. ⁵ Uu pẽ ne pẽ pɛɛ uukeisaa ne riwóme m má sélei use use. Uu ufoí maa re: Alé kaá ne unéyɔsaa riwóme má?

⁶ Uyẽ uu u pɛɛ re: Mékpɔ sɔne apɔri píle. Ukeikó uyẽ uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a mekekeke tone aa wólu re kuwóó ye ku. ⁷ Uu lã memáá ucɔ pise re: Pó ní, alé ke ripówóme arí le? Uyẽ uu rinóó yósu re: Melukepipi áfɔrɔnti píle. Ukeikó uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a woi re áfɔrɔnti kuwóó ne afɛetaani. ⁸ Ukeikó kópe uyẽ uyɔsaa uu u pakare umesɔhɔ píima mẽ nnya. Likumúhɛ re ketẽ nté pisei ye piwóówélaa ncee kɛmeɛ mesɔhɔ ne pipicɔ sɔnele ai tósu pɛpɛɛ metéi kɛmeɛ ní we.

⁹ Yeesu uu kpá re: Nẽ ne nó maa re: Ani kɛwóó kópe kpísi aní ne pisáne wéési. Ken n ka ken ne nó n ñmɛherɛɛ, Uléecaa uké síyɔ sɛɛ así píkai n forune kɛmeɛ nó yási. ¹⁰ Uyɛɛ likei sínsá kɛmeɛ aseɛ m má ye kɔ limáa kɛmeɛ a mále uyɛɛ úu likei sínsá kɛmeɛ aseɛ m má úu kɔ limáa kɛmeɛ a má. ¹¹ Nɔnsá memá kópe pimúlé kɛmeɛ aseɛ m má, wóo yé pɛɛ meykíyiki nó rimúise? ¹² Pɔnsá kɔ ucɔ likó pimúlé kɛmeɛ aseɛ m má, wóo yé pɛɛ pó likó pó rimúise?

¹³ Ukeikó úu fene uké pikɛisaa pité m má. U unyine yulune uu ucɔ n la. U yé unyine n tikilẽ ne kefa kɛɛ un ucɔ ipuri yulu. Áni yé fe nɔké Uléecaa ne siwóó n tikilẽ kumúhɛ kuse.

Isímé icɔ ke Yeesu uu Pifarisi n símaankɛɛ
(Matiyee 11:12-13)

¹⁴ Pifarisi api isímé iyẽ nnéi kóm. Kapi siwóó ní la nnya, api Yeesu sɛnnyi. ¹⁵ Yeesu uu pi maa re: Nɔ pisei le pɛɛ ye sisoipipi inipɛɛ-i n wai yare pisei sɔne, amá Uléecaa ye nɔsinéfa nyule. Lã ke sisoipipi asi ye n waise yare limáa-maa ye Uléecaa inipɛɛ-i likópe le.

¹⁶ Moisi isé ne antepuye atelé kapí pɛɛ n céesi ye kɛtɔ wale Yohani Úniwolé kumúhɛ-i. Háí kumúhɛ kɛɛ-i-me ke

Uléecaa iyōōpi Nsímé Kεcire nn pikóónú kóri, mπά úye un náási uké Uléecaa iyōōpi-i lõ. ¹⁷ Ketē ne keyóme metene yé welesi ai tósu ke Uléecaa isé kewōipi ake yé n tōsí.

¹⁸ Úye un uunōsi n lakase uu uféé kpísi, liute ye iwásá wale, uyee kō unōsi ke ula uu n lákase n kpísi ye kō iwásá wale.

Umámá ne Lasaa nsímé

¹⁹ Lē memáá, Yeesu uu kenyárũ nké pi wai re: Utisi mámá unyine yee pēé we. Ilũ kecire yee nnéi m má kuu ye tā. Nnare kémee kuú pee fēlē un kō iluke sōne le. ²⁰ Utisi wekōó unyine kapi ye n sée re Lasaa ke sitóipi asi ipiye nnéi m mōmaalē un umámá keyō rinōnōo keyúri finu. ²¹ Ai ye ripóo u wai re uké umámá iluke poroi-poroi hí uké li. Lē memáá, sipōpi sin sōnaapō sin uitoi lání. ²² Úwekōó uu keyáa kpi, piléecaatume api u sakaa apí ne kelō sōne kē kémee ke Apiraham uu n we sí. Umámá ricurruu uu kō keyáa kpi, api u kulesi. ²³ Umámá uu meyá íwe n le pikúlā kuyu-i, uu inípee síka uu ketaa-pō Apiraham yenupō, Lasaa un ukekúri we. ²⁴ Uu pee pupēi re: Saa Apiraham, a íwe né té aa Lasaa tumti re uké ne ukenipepi míni rita uké rinélémpi niyukuse. Ne meyánsei íwe lele nna mmú kémee. ²⁵ Amá Apiraham uú maa re: Kenéwá, a léise re pō pee meyánsei nnare kómeile pēé uyē-i kaá pee keteni-i n we. Kumúhé kpe-i ke Lasaa pōo pee íwe píima takai. Nkpéni kai urikiñ niyukuse, pōon íwe takai. ²⁶ Lē memáá, kuhóre-hore píima ye tó ne nnó kénélenle. Kai nní lē, pēpee n lane re piké tó mmé yisi piké nó-mē ha ápi fene. Úka úu kō fene uké kei kaa nní n we yisime uké tó mmé kam. ²⁷ Umámá uú maa re: In lē, ne ne pō ténile re a Lasaa unésaa keyō-i tumpō. ²⁸ Ne kei piwá pinupũ mále. Uké ha nsōne pi símisi ái kape wa re pē ticurruu ye íwe kelō

nké-i ka. ²⁹ Apiraham uu rinóó yósu re: Pipówá ye Moisi ne antepuyé atelé mále. Piké a keë piké kó. ³⁰ Umámá uu re: Lẽ ηmane ái tu, Sáa Apiraham. Amá in te unyine ye pikúlã kuyu-i yisi uú ha pi læpə, pi yé pɛɛ mɛfine conse. ³¹ Pinsá n la piké Moisi ne antepuyé atelé kɛɛ piké kó, m̀pá ukpəkpə unyine uké pikpəkpə kɛmɛɛ yisi, ápi pakarene.

17

Akópe piwai ne pisárei

(Matiyee 18:6-7, 21-22; Mariki 9:42)

¹ Yeesu uu upipiretiki maa re: Mɛwai mɛɛ yé n t́yese písoi piké ne akópe n wa yé mesére n wele. Amá úye un n t́yese unyine uú ne akópe kɛmɛɛ loni, íwe kuu topori. ² Li kutəsi we piké rináipare mule-mule ñηme wa api ripóo u lesi api mínimaa-i u sápw ne kuu yé siwá sɛ kenyine akópe n waise. ³ Ani ñsəne nómenécíre t́!

Upómáreco un ne pó m púnne, a ñsəne ne u símisi. Un n ceri re u caaile, a uakópe u sárei. ⁴ M̀pá un ne pó m púnmente mɛpehɛ mɛsɛɛi keyáa kɛsɛ kɛmɛɛ, uu ye m̀pá mɛpúnne méye ne pó tɛni re u caaile, a uakópe u sárei.

Nfatene

⁵ Pitume api Upíima maa re: A nfatene tó rikpáse. ⁶ Upíima uu rinóó yósu re: Nən pɛɛ nfatene m má nké m piye yare riléepipi sínsápi rinyine, nó pɛɛ fe ani kuléé nkú maa re: “A wehe aá ha mínimaa-i nyere” aku nórinénóo tiki.

Lẽ kai m pise re ukeikó uké wa

⁷ Tóké waise re nó unyine ye ukeikó má un u cákaripə néé un uiseɛ sémpə. Un píyei u n yemɛɛ un kecare n leeri, liute yé ukeikó uyɛ maa re a mekeɛkɛɛ kam a iluke lii? ⁸ Aaí, ái yé lɛ wa. Amá u meníηe u maane re: A iluke né wa aa ilũ conse aa né i yekei ké li, pó pɛɛ lɛ memáá fe

aa ipókó le. ⁹ U yé fe uu uukeikó yáasi re ne upikei kuú ne pikei pē kaí pēe m pise re uké wa n waa? ¹⁰ Lē cire ye ni ne nń ticuruu. Nōn píyei lē kai m pise re nóké wa n wa, ani ye maa re: Tń ne pikeikó le, ái pise re piké ró pōnēse. Lē kai m pise re tóké wa kari wa.

Yeesu ye piyń kefi pōise

¹¹ Ke Yeesu uu Yerusalem-mē n sí, uu Samarii ne Kalilee ayu kepáápáá n tikilē. ¹² Uu kuyu kunyine-i lompō, piyń kefi pinyine api u tēpēipō api ketaa-pō nyere ¹³ apí m pupukēe re: Yeesu, Sáa, a íwe ró tē! ¹⁴ Yeesu uu pi yenu uu re: Ani ha nōmenécíre pēpēe ye Uléecaa inyōōnse n wa nyíse. Kapi kei-pō n sí, api pelu. ¹⁵ Ke piuse uu n céri re u peile, uu uana kepíre pēle un Uléecaa meyoōpi yom lin cálē. ¹⁶ Uu Yeesu ana metene wularō uu kēyu ketē kam, uu u yáasi re ne upikei. Utisi uyēe pēe Samarii ukó le. ¹⁷ Yeesu uu pi maa re: Nēnte pikefi kam pōise? Yei ye pēe use úu we kefi tōrōō mpí? ¹⁸ Piuka úu nfasimé wa re uké pēeme uké Uléecaa ríyu waise re ne upikei, insá usáne nkó mecíre. ¹⁹ Yeesu uu lē memáá u maa re a yisi, a n ŋme, mpófatenē ye pō yóriyele.

Uléecaa iyōōpi mekame nsímé

(Matiyee 24:23-28, 37-41)

²⁰ Pifarisi api Yeesu pise re: Píyei ke Uléecaa iyōōpi ii sōnti? Uu rinōō pi yōsu re: Uléecaa iyōōpi íi we re nó fe ani imekame yenu. ²¹ Ái re pi yé nó maa re: Ani ripaí, nté kíí we nēe nté-pō le. Ani ceri re Uléecaa iyōōpi ye nōkenécōpe wele. ²² Uu pēe pipiretiki maa re: Keyáa ye sōntile kani yé n la re nóké mpá keyáa kesē Usoi Kepipi yē, amá áni yé kō ke yē. ²³ Pi yé nó maa re: Nté nní kuú we nēe nté-pō kuú we, amá áni kapē kei ha, áni kapē kō mē wurupō. ²⁴ Yare ke kekóneseípi ake ye nní meyéne mese riń-yeéri

keyóme ketō ne kētō, ai kpráii mecō ke Usoi Kεpipi ake sōnti. ²⁵ Amá li pise re keké meyá íwe li, nfáani pisoι mpí piké ke ηmeriyε. ²⁶ Lelee ppe Nowee kumúhε n wa lico lee Usoi Kεpipi kumúhε waine. ²⁷ Pisoι ye ppe lele pin níru pin sōonne pin pila ne pinósi pasiine hái ne keyáa kē ke Nowee uu kutákai kέmεε n lompō, ikóne maa íi ne weri, míni ame pisoι kprísi. ²⁸ Li yé ha n we yare Lōti kumúhε: Pisoι ye ppe lele pin níru, pin léeri pin kō yálishi, pin aléé támaankee pin kō mómti. ²⁹ Amá keyáa kē ke Lōti uu Sotōm-i ní le ke nna ne linyine yare nfúrō toi ai keyómecaa-pō leeme ai pisoι kóni. ³⁰ Mese mē kaí ha keyáa kē ke Usoi Kεpipi aké ha n léerine piké ke yē waine.

³¹ Úye un keyáa kē ukulee ipiraa kecáa n we, úu kapε re uké metene ricepi uké uilū iyee kei ní we kprísi née, úye un sicare-mē n we, úu kapε re uké kέyō pεle. ³² Ani Lōti unōsi nkó kecáa léise. ³³ Úye un n la uké nfáa meséere m má, u yé n fóm. Amá úye un unfaa n fóm, u yé n yē. ³⁴ Ne nó símisi re kesine kē, pisoι pité yé kuhá kuse kecáa n finu, aí use kpríipō ai ucō yá. ³⁵ Pinósi pité yé n we pin nam ai use kpríipō ai ucō yá. ³⁶ [Pitisi pité yé likumúhε kpe-i kecare-i n we, ai use kpríipō ai ucō yá.] ³⁷ Pipiretiki api u pise re: Upíima, yei kaí ha lē waine má? Uu rinōw yósu re: Kei ke isare kópe ii ní we ke áyemeekú aa ye cápine.

18

Ukúmannōsi ne utúhaane kenyárū

¹ Yeesu uu lē memáa kenyárū nké pi wai uké ne pi céesi re piké ye mpá píyei Uléecaa yáasi, aí kapε ye píkaí siká pi wa. ² Uu re: Kuyu kunyine-i ke utúhaane unyine uú ppe we. Úu Uléecaa wuru úu kō úka pakarelē. ³ Ukúmannōsi unyine un kō kuyu kpe-i we. Uu meséere u n leekεepō re uké u ne uucécō ketahai rikéne. Ḿpá píyei kuu ye u leepō uu

u maa re: A tó ne unécécɔ ketahai rikéne. ⁴ Ai nánhai hái, amá utúhaane úu ne kutu u cɔlɛ, uu pɛe keyáa umecire maa re mesei ye me re ám Ulééca wuru ám kɔ úka pakarelɛ. ⁵ Amá ke ukúmannɔsi uu nní picón né n tónse nnya, li pise re ké lɛ alari u pa, insá lɛ, u yé pisónaame n nɔɟlenle úú ha ne kunɔnkū né finse. ⁶ Upríima uu lɛ memáá kpá re: Ani lɛ ke utúhaane kópe uyɛ uu m ma kutu ríco! ⁷ Ulééca yee úu yé pɛe upikó alari pa pin ne u n téní ketúnɛ ne kesine? U yé náhaise uké ne pi n lée? ⁸ Ne nó maa re u yé mekekeke alari pi pa. Amá Usoi Kepipi ken píyei m pɛeme, ke yé pɛe ketɛ kecáá písoi læeme pɛe nfatene m máa?

Ufarisi ne ulampooyó kenyárū

⁹ Yeesu uu kenyárū pɛpɛe nní pimɛcire n waiselɛ yare písoi sɔne pin picɔ kóselɛ maa re: ¹⁰ Písoi pité pinyine pɛe Ulééca keyɔ-i lomɔ re piké keyóme yáasi, use ye Ufarisi lɛ, ucɔ ulampooyó. ¹¹ Ufarisi uu nyere uu ukɛfa-i re: Ulééca, ne pɔ yáasi kám ne písoi tɔrɔ menyíne n we nnya, pɛe piyaa ne piwaikópekɔ ne piwásánkaí le. Ne pɔ yáasi kám ne n we yare ulampooyó nkó. ¹² Siyáa sisɛei kéme, sité kam ye anɔ paasi, lɛ nnéi kam ye n yé kam ye hɔne awélé kefi am kuse pɔ pa. ¹³ Ulampooyó uyɛ pɔ ketaa-pɔ nyere, úu nkpráni keyóme-mɛ inípee písika peenu, amá kewu kuu ripira uu re: A nɛ ukópekɔ íwe tɛ. ¹⁴ Yeesu uu kpá re: Ne nó maa re usoi nkó uké kelene n kúí, Ulééca ye uakópe u sárɛile, amá áí lɛ Ufarisi wa. Likumúnɛ re úye un umecire rintaáse, li ye u ricepisele, úye un umecire rincepise, li ye u ritaásele.

*Yeesu ye siwá sínsápi rinó sɔne ritikise
(Matiyee 19:13-15; Mariki 10:13-16)*

¹⁵ Písoi apí ne siwá fēnfēi ricuruu Yeesu hapə re uké si rica. Pipiretiki api pi yenu, apí ne pi cési. ¹⁶ Amá Yeesu uu tíyese apí ne siwá u hapə, uu re: Ani riyá siwá síké kenémee kam, áni kape si tápisi. Likumújé re mpí pēe simeco ní we pēe yé Uléecaa iyəopi kémee lõ. ¹⁷ Asei kam nó símisi, úye unsá Uléecaa iyəopi n ħmurei yare ke kewá ake ye n ħmurei, úu ikemee lonine.

Uymáne mámá unyine kecáá nsímé
(Matiyee 19:16-30; Mariki 10:17-31)

¹⁸ Pisuífi uwéese unyine uu Yeesu pise re: Sáa səne, íye kam waine ké ne nfáa teneciré yé? ¹⁹ Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usəne? Úka úu usəne insá Uléecaa mecire. ²⁰ Mpa líké íye wa, pə Uléecaa isé nyule re: Kape iwásá wa, kape usoi kpu, kape yáai, kape nnóme itansei nyere, a upósáa ne upóni ríyu waise? ²¹ Utisi uu rinóo yósu re: Háí inéwá-me kam lõ múlě. ²² Ke Yeesu uu lõ pikóme ní masí, uu u maa re: Likei lise lee pə párlě. A lõ nnéi kaa m má yáá, aa siwóó sē píwekóó hóəne, pə pēe keyómecaa-pə memá yé. Pən lõ piwai m masí, aa pēé weri aa né tíki. ²³ Amá ke utisi uu anóo nyě n kó, uripəo ari meyansei caai, ái líka nnya, u pēe umámá píima lē. ²⁴ Ke Yeesu uu n yé te uripəo ye caai, uu re: A tíye Uléecaa iyəopi kémee pilone ye ne pimámá páápú kpa! ²⁵ Kuyoooyo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompo, li yé kutəsi m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Uléecaa iyəopi kémee n lompo. ²⁶ Pēpēe pēe kutu u n cólě api re: In lee ni, wóo ye pēe píyulale yě? ²⁷ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Lelēe ái sisoipipi kémee kuwai ní we ye Uléecaa kémee kuwai wele. ²⁸ Piyee uu pēe re: Lee nní, lõ karí pēe m má kari tíye ari pə tíki. ²⁹ Yeesu uu pi maa re: Asei kam nó símisi. Úye un Uléecaa iyəopi nnya ukeyə, née uunəsi ne upiwá ne upimaa ne

upimarecə, ne usiwā tin-yá, ³⁰ liute yé neni mewee mmé-i lē mepelhē kulúí yē uu kə aɲmē nyee n weme kémee nfáa teneciré yénu.

Yeesu ye μετάάνũ nkpw ne umeyise nsímé símisi
(Matiyee 20:17-19; Mariki 10:32-34)

³¹ Yeesu uu upipiretiki kefi ne pité séi uu pi maa re: Tə Yerusalem sinle. Kei ke lē nnéi ke antepuye api Usoi Kepipi kecáa n wí aí ha waine. ³² Pi yé pepere ápi Uléecaa n wuru anipe-i ke wa api kecáa ke nyáneí, api ke lámisi, api kekecáa meta tuke ³³ api nséi ke fapii api pree ke kopu, amá keyáa táánũ tuɲé ake nkpw kémee yisi. ³⁴ Amá Yeesu pipiretiki ápi nsímé mmē asei kō. Li anóo nyē asei pi pesile ápi nkpani céri lē nsímé ke Yeesu uu n símisi.

Yeesu ye unyíye unyine pōise
(Matiyee 20:29-34; Mariki 10:46-52)

³⁵ Ke Yeesu uu Yeriko n nyahaiwə, unyíye unyine un ticéetime tũ un wélei. ³⁶ Uu kóm tisoiwuí tin sónepə, uu pise re yoo ni? ³⁷ Api u símisi re Nasareti ukó Yeesu yee kei tósu. ³⁸ Uu pree pupai re: Tafiti Kepipi Yeesu, a inéwe ripai! ³⁹ Pepere pree kekpéē n sōne apí ne u cési re uké riséé, amá uu meýá cāse re: Tafiti Kepipi, a inéwe ripai! ⁴⁰ Yeesu uu nyere, uu rinóo he re piké ne u u kam. Ke unyíye uu ukekúrí n hápw, Yeesu uu u pise re: ⁴¹ Yo kaá la ké pō wa? Uu rinóo yósu re: Sáa, ne la re inénípee iké ye yē. ⁴² Yeesu uu u maa re: Ipónípee iké wúkule! Mpófatenə ye pō yóriyele. ⁴³ Mese ne mese, inípee ii wúkule, uu Yeesu tiki un Uléecaa meýəpi yom. Tisoiwuí nnéi ari lē yenu, pē ticuruu api kə Uléecaa meýəpi piyóme kápáa.

19

Yeesu ne Sasee kecáa nkó

¹ Yeesu uu Yeriko-i lompo uu uncee n tósu. ² Utisi unyine kapi ye n sée re Sasee un kuyu kpe-i we. U pɛɛ pilampooyó uwéese le un kɔ umámá. ³ Uu náási uké uyě kapi ye n sée re Yeesu yě, amá úu fe. PISOI ye pɛɛ riwúí cápinelenle, uyě úu kɔ pɛɛ mecáa we. ⁴ Uu pɛɛ kényu-mě wuru uú ha kulée kunyine kapi ye n sée re Sikoməo yopoi uké Yeesu ye kei n tíkine yě. ⁵ Ke Yeesu uu kelō ke-i n tu, uu uinipee sika uu Sasee ma re: A mekekeke súde Sasee, li pise re ké neni kɛpɔyo-i tone. ⁶ Sasee uu mekekeke súiri uú ha kusáne u yósu ne mpónare. ⁷ Ai pɛ nńí pɛɛ lě n yě píri wai, api pɛé n tee re: Ukovékɔ kɛyo ke usoi nkó uu nní lō. ⁸ Sasee un Upíima keyúri nyenu uu re: A kutu rico, Sáa né menémá rikéne am kuwélé píwekɔ pa. Nen kɔ úye menípeɛ n li am usiwóó yósu, né liute si hééle mepɛhē mena. ⁹ Yeesu uu u ma re: Píyulale ye neni keyaa nké kényo nké-i lommele, ái líka nnya, Sasee ricuruu ye kɔ Apiraham kɛpire ukó le. ¹⁰ Likumúnjé re Usoi Kɛpípi ye kale keké pɛpɛ m pɔlaalě tiyu lɔ.

Wura mewóópi kenyárū

(Matiyee 25:14-30)

¹¹ PISOI pɛɛ Yeesu kutu rińcɔ ye pɛé musí re kuu nní ne Yerusalem tińkɔ nnya, Ulééca ye lě tuimele uké iyóopi n le pin u nyáni. Lě nnya kuu kenyárū pi ma re: ¹² Kéyo kɛcire usoi unyine ye kuyu taa-taa kunyine-i ha re piké iyóopi u tĩ uké pɛɛ limemáa pɛɛme. ¹³ Uké kelene n tási, uu upikeikó kɛfi pinyine séi uu nńpá úye wura kewóó múise uu pi ma re: Ani siwóó nsí ne kpéense hái ne menépeɛme. ¹⁴ Amá ukuyu pISOI api uipuri yulu, api pitume yukuse piké ukepire ritikipɔ piké re: Ári la re usoi nkó uké uróyóopi. ¹⁵ Api iyóopi u tini uu ukuyu pɛle. Uu pɛɛ pikeikó pɛ kúu pɛɛ siwóó m muleise séi re uké yě kuláa kɛpɛ kapi n yě. ¹⁶ Ufoi uú hapɔ uú ma re: Sáa, wura kewóó kaa né

rimmúise kulaa ye wale wura siwóó kefi. ¹⁷ Uyóopi uu u maa re: Li nyamle, ukeikó sone. Kaa nní likei sínsá pimúlé ní céri n̄sone nnya, né ayu kefi pó pa aa akecáá m paílē. ¹⁸ Ukeikó lírū uú hapo uu re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó sinupū. ¹⁹ Uyóopi uú uyē maa re: Né p̄́ ayu anupū pa aa akecáá m paílē. ²⁰ Ukeikó uco uú hapo uu re: Sáa, upówura kewóó ye nké. Kenírípi-i kam ke paasi am p̄́su. ²¹ Ipówame ye né wale, kam mepókó n nyu re áa ye nká usoi wa nnya. Lē káa n yekei kaa ye kp̄́si, lē káa n lukesi kaa ye kpaasi. ²² Uyóopi uu u maa re: Pó ukeikó kópe nkó, apónóo cire karn̄ ne ketahai pó pepirene. Pó nyu re ám ye usoi nká wa, te ne ye lē kám n yekei kp̄́sile, am lē kám n lukesi kpaasi. ²³ Yo nnya káa p̄́e siwóó keyekei-i yekei? Né p̄́e fe am menépeeme mmé-i si yósu ne kuláa. ²⁴ Uu p̄́e p̄́epe kei ní we maa re: Ani wura kewóó kē yosí ani uyee mewóópipi kefi m má múise. ²⁵ Api u maa re: Uyē ne mewóópipi kefi mále. ²⁶ Asei kam nó símisi, uyee m má kapi ye pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripí kuu m má kapi u yósune. ²⁷ Amá pinélaaro p̄́e ápi ne iyóopi né n la p̄́ nkó ye mmú: Ani ne nté pi kam ani kenéyu-i pi kóni.

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Matiyee 21:1-11; Mariki 11:1-11; Yohani 12:12-19)

²⁸ Ke Yeesu uu lē pisímé m̄ masí, uu risoiwuí kekpeē wai un Yerusalem simpó. ²⁹ Kumúh̄é kpe-i kuu Petifasee ne Petanii ayu kuwélé-mē tikúú tē kapi ye n sée re Olifiyee rikúú keyúrí ní we, uu upipiretiki pité tum ³⁰ un pi tee re: Ani kuyupi kpee nní keróyu ní wepo kémee ha. Non kei n tuiro, nó keminaapipi kenyine læpo ken toraalē. Usoi úka úu ke tonelē. Ani ke fénne aní ne né ke weri. ³¹ Úye un nó m pise re yo nnya kani ke fénne, ani liute maa re Upíima ye ke la.

³² Pitume api sí apí ha læpə yare lē ke Yeesu uu pi n símisi. ³³ Kumúnjé kpe-i kapi keminaapipi n fénnne, kɛpɛte api pi maa rɛ: Yo nnya kani keminaapipi kē toriyɛ? ³⁴ Api rinó yósu rɛ: Upíima yɛ ke la. ³⁵ Api keminaapipi kē ne sí, api kekɛcáa piilū laai api Yeesu kekɛcáa tónse. ³⁶ Kapi kéyu-mē n sí, pisoɪ api piilū ncée kekáa n táŋente. ³⁷ Kapi Yerusalem n nyahaiɓə pin ncée mmɛɛ Olifiyee rikúú n cɛpilē tikilē pipiretiki kulúɪ pɛɛ u n tíkɪlɛ, api Uléecaa meɔɔpi n yom lin cālɛ, mewaisaŋa mē nnéi kapi n yénti nnya. ³⁸ Pi pɛɛ máikɛɛ rɛ:

Uléecaa uké Uyóɔpi uyɛɛ ne Upíima rinyiri n sónti rikpá.
Nkíŋniŋe nké keyómɛcaa-pə n we,
Uléecaa rinyiri tiké kei-pə n taálɛ.

³⁹ Pifarisi pinyine pɛɛ risoiwúɪ tɛ-i n we api Yeesu maa rɛ: A pipópiretiki rinó hɛ rɛ piké riséé. ⁴⁰ Yeesu uu rinó pi yósu rɛ m̀pá pin tinséé, apare yé ricáái.

Yeesu yɛ Yerusalem nnya tɛni

⁴¹ Ke Yeesu uu Yerusalem kuyu n nyahaiɓə, uu ku yɛnu, uu kpɛ nnya tɛni ⁴² un tee rɛ: Yerusalem, pən pɛɛ neni keyaa nké n ceri leleɛ yé ne nkíŋniŋe pó n kam! Amá li nkpɛni pékaalenle, áa yé fe pəké li yɛ. ⁴³ Siyáa sɛ-i ke pipóláarə api itəpilū kecire ne kekáipi pó n waine yɛ sóntile, api awélé nnéi pó n cónlɛ. ⁴⁴ Pi yé nó ne pipókó nnéi ń kpátá-kpátá, ápi ripópare ríka pó yáne tiké ricə kekáa n tasilɛ. Káa kumúnjé kpe-i ke Uléecaa uu picome pó n ka n ceri nnya kai lɛ pó waine.

Yeesu yɛ Uléecaa keyə-i pikpéense lakase

(Matiyee 21:12-17; Mariki 11:15-19; Yohani 2:13-22)

⁴⁵ Yeesu uu Uléecaa keyə loni uu pikpéense pilákase kápáá ⁴⁶ un pi tee rɛ:

Li wəlaalɛ tɛ: Pi yé kenéyə sée rɛ keyómeyáhaayə.

Amá nǎ ne ke ripólósele piyaaluke kuhore!

⁴⁷ Mǎ kɛyáa kɛye ke Yeesu uu ye Uléecaa kɛyɔ-i n céési. Pɛpɛ ye Uléecaa inyóɔnse n wa piwéése ne isé picélaa ne kuyu pɛsoi kɛcɛre apí n wéési piké Yeesu kpu. ⁴⁸ Amá ápi ceri lǎ kapi yé n wa liké ne lǎ, likumúhɛ ré kuyu nnéi ye pɛe kutu u cɔlenle ńsɔne.

20

Yei ke Yeesu nnaɛ nn léeri?

(Matiyee 21:23-27; Mariki 11:27-33)

¹ Kɛ Yeesu uu kɛyáa kɛnyine Uléecaa kɛyɔ-i n céési un Nsímé Kɛcɛre símisi, pɛpɛ ye Uléecaa inyóɔnse n wa piwéése ne isé picélaa ne kuyu piwéése api kǎfúɔ ² api u pise re: A ró símisi, ńnaɛ ní-ye kaá ne nní wai? Wóo ncée pó he re a lǎ wa? ³ Yeesu uu pɛe pi pɛse re: Ne la ké nse nó pise. Ani né símisi: ⁴ Ne la ké nó pise re Uléecaa née pɛsoi pɛe Yohani tumme re uké pɛsoi míni wole? ⁵ Api pimɛcɔpɛcɛre n kɛɛne re: Tɔn nkɛpéni m maa re Uléecaa yee u tumme, u yé ró pise re: Kai pɛe íye wa kári ne Yohani nsímé ɛmurei? ⁶ Amá tɔn kɔ m maa re: Pɛsoi pɛe u tumme, kuyu nnéi pikó ye apare ró tóókɛene api ró kóni, likumúhɛ ré pi ne kɛfa tenele re Yohani ye antepu le. ⁷ Api pɛe rinóɔ u yósu re: Ári nyu uyee píniwole u n tumme. ⁸ Yeesu uu rinóɔ pi pɛse re: Né ám nó símisine ńnaɛ mmǎ karí ne lǎ n wai.

Pikéikó pɛe rikǎkárá m má kɛnyárũ

(Matiyee 21:33-46; Mariki 12:1-12)

⁹ Yeesu uu lǎ memáá kɛnyárũ nké pɛsoi maa re: Utisi unyine yee we, uu aléé nyɛ kapi ye n sée re fiinyi kɛcare tamesi uu pikéikó wéesi re piké kɛkɛcáá m pǎlǎ, uu pɛe ncée taa-taa sǐ uké ha náɛaɔ. ¹⁰ Kai aléépipi nyɛ kutúũ n tu, uu ukeikó unyine pɛpɛe aléé nyɛ kɛcare kɛcáá m

paílĕ kĕmĕe tum te uké ha aléepipi anyine u yóome. Amá api u kaii api menípe ŋmane u lakase. ¹¹ Ucarete uu kò ukeikó féé tumpò, amá pɛpɛe aléé nyĕ kecáá m paílĕ api kò uyĕ ticuruu kaii api u lámisi api menípe ŋmane u lakase. ¹² Uu kò ukeikó táánũ pitume kɔ́, api uyĕ p̄ itói wai api lákase. ¹³ Ucarete uu pɛe re: Íye kam nkɔ́pɛni waine? Né unĕŋmáne lala tũ. In n la, pi yé u wuri. ¹⁴ Amá ke pɛpɛe aléé nyĕ kecáá m paílĕ api u n yĕ, api símaane re: Nkó yee yé masí usáa ikulanlũ nnéi n te. Ani kam tóké u kpu ari pɛe ikulanlũ iyĕ n té. ¹⁵ Api kecare kĕ ilúké u leseɔ, api u kopu.

Íye ke ucarete uu waine? ¹⁶ U sóntile uké pi kó, uu písoi féé kecare múise. Ke písoi api anó nyĕ n kó, api re: Asei kecáá, ái lĕ waine. ¹⁷ Amá Yeesu uu pi nyáneii uu re: In lee ni, lĕ kapi nní Nléécaasimé ritelĕ kĕmĕe n wói aseii re íye? Ái pi wói re:

Tipare ke pimóme api n fóm
tee panse ricíre-cire
tee kenui-i n wee?

¹⁸ Lin úye n fóm un tipare tĕ tinkpòu, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukecáá n loó, ti yé u nã.

Lampoo kapi ye Ròm uyòopi píima n héele
(Matiyee 22:15-22; Mariki 12:13-17)

¹⁹ Pɛpɛe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa api kumúŋé kɔ́e-i n wéési piké Yeesu tĩ, amá pin pɛe kuyu pikó wuru. Pi ceri re pĕ ke Yeesu kenyárũ aké ne mánĕ. ²⁰ Api pɛe Yeesu pimúŋaa loni. Api lĕ nnya písoi pinyine ukemĕe tumpò, apí n wai yare písoi pɛe aseii n wéési. Li pɛe lĕ waile piké ne n fe piké u n tĩ piké uyóopi yee ínnaŋe m má uké ne u n túhaane anipe-i u n wa nnya. ²¹ Api pɛe u pise re: Sáa, tò yĕ te lĕ kaa n símisi pòn céesi ye aseii le, áa nkɔ́páni usoi úka kewuu túúni. Pò ye Uléécaá

nnee pisei céesile ne ase. ²² Lē nnya, a ró símisi in te irósé ye ncée he re piké Sesaa lampoo héele née ápi kape hééle? ²³ Amá Yeesu uu pimesohō ceru, uu pi maa re: ²⁴ Ani kewóó kenyine né nyíse nké. Úye ríyu ne úye rinyiri tēe kekecáá we? Api rinóó yósu re Sesaa lo. ²⁵ Yeesu uu pēe pi maa re: In lē, ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléécaā likó Uléécaā pa. ²⁶ Ápi fe piké u tī, mmē kuu nní kuyu pikó keyu-i n símisi nnya. Amá umeyóó mē ame nnóó pi yipu api séé.

*Pisatusee ne nkṛō kēmēe meyise nsímé
(Matiyee 22:23-33; Mariki 12:18-27)*

²⁷ Pisatusee pinyine api Yeesu kēmēe hapō. Pēpēe múílē te pikṛōkṛō ápi nkṛō-i yisine. ²⁸ Api nní Yeesu pise re: Sáa, lē ke Moisi uu isé n wói ye nní: Úye umaa un n kpu uu unósi tíye úu ne kewá, uuwā yee yé unósi uyē kukúmannōsi kpísi uu umáa mpuri wai. ²⁹ Amá pimárecō piseei pinyine pēe pēé we. Ufoí uu unósi kpísi, uu kpi úu ne kewá. ³⁰ Ulírū uu ukúmannōsi kpísi, ³¹ utáánū pōó kō pikṛíké u kpá, uyē uu kō kpi. Pikesēei kē api lē kukúmannōsi u kpíkēsi api kpíni úka úu kō pēé ne kewá u mari. ³² Unósi pōó kō metórōó kpi. ³³ Keyáa kē ke pikṛōkṛō api nkṛō kēmēe n yisine, pítisi pē kesēei kecōpe úye yee yé ha uula? Liriyíki re pinnéi pēe kunósi u kpíkēsi! ³⁴ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Ketē nté pítisi ye pinósi kpíkēsile, pinósi pōón kō pila sōónkee. ³⁵ Amá pítisi ne pinósi pēe ne n sá re piké pikṛōkṛō kēmēe yisi piké ha ketē fale-i n we ápi pinósi kpíkēsine, ápi kō pila sōónkeene. ³⁶ Ápi píkai kpíne, piléécaatumē kapí ne menyíne we. Pi Uléécaā sipipi le, liriyíki re pi kpule api kō nkṛō kēmēe yisi. ³⁷ Moisi ye pēe pikṛōkṛō meyise nkṛō kēmēe nkó pisímé masile uritelé te-i kuu kuhíhíi kpēe n tore nsímé n símisi. U pēé maa re: Upíima ye

Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa le. ³⁸ Yeesu uu kpá re: Uléecaa úu pikpəkpə Uleecaa, amá u pinyánnyá Uleecaa le. Liriyíki re uyē nnya ke pinnéi api nyáni. ³⁹ Isé picélaa pinyine api rinóo yósu apí maa re: Sáa, pə símisile lin nyaám. ⁴⁰ Lē memáá, ápi híka ncə pipise u peenu.

Uyē ke Uléecaa uu n wée ne Tafiti kecáá nsímé
(Matiyee 22:41-46; Mariki 12:35-37)

⁴¹ Yeesu uu pi maa re íye ke usoi uu yé fe uú maa re uyē ke Uléecaa uu n wée ye Tafiti kepipi le. ⁴² Likumúhē re Tafiti ye siyóme ritelé-i rihaa re:

Upíima ye Unépiima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukótone-i tone

⁴³ hái ne kumúhē kpe-i kam yé pipóláarə kerpónyále-i n cə.

⁴⁴ Tafiti yèè u sée re Upíima. Íye ke uyē cire uu yé kə ppe Tafiti Kepipi?

Yeesu ye re pisoí piké pimécire ne isé picélaa tí
(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)

⁴⁵ Ke risoiwuí nnéi ari kutu n cólē, Yeesu uu upipiretiki maa re: ⁴⁶ Ani isé picélaa ne nómenécire tí. Piké ne atúkanka caa-caa n kəonii ne pisoí piké ayáa kémee pi n yáhaankee yee ripóo pi we. Ayómeyáhaalee sitone foí ne keluke kémee sitone foí kapí la. ⁴⁷ Pi ye lē ke pikúmannəsi api m má nnéi yóoile api ye ppe keyóme yáási mecáa yare pi pisoí səne le. Uléecaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai ái kumúhē má.

21

Ukúmannəsi ihēe
(Mariki 12:41-44)

¹ Yeesu uu inípee síka, uú yénu pin kei kapi ye ihēe Uléecaa keyə-i n wa piihēe sariipə. ² Uu kə ukúmannəsi

wekṵ́o unyine yenu un sítanká sité sápolē. ³ Uu pɛ́e maa re: Asei kam nó símisi, unósi nkó ye hele ai pisoí picṵ́ mpí tósu. ⁴ Likumúnjé re lē kápi ne líka n wai ke mpí nnéí api kei risápṵ́, amá ulikó kecire, lē kuu m má nnéí uké ne iluke n lṵ́ ke uyē uu waipṵ́.

Yeesu re Uléécaa keyṵ́ yé fori
(Matiyee 24:1-2; Mariki 13:1-2)

⁵ Pisoí pinyine api Uléécaa keyṵ́ nsímé n símisi pin tee re ke nyamle háí, ne keapare kecire ne ilū kapi Uléécaa n hekesi. Amá Yeesu uú maa re: ⁶ Siyáa ye sóntile ke apare nyee nní ní tósiinelē tika ári m mésunine. Lē kani nní n nyáni ye sóntile liké fori tēké-tēké.

Lelēe n nyíse re ketē ye ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Mariki 13:3-13)

⁷ Api pɛ́e u pise re: Sáa, píyei ke lē nnéí aí ha sónti? Yo yee yé kumúnjé kpe-i ke lē nnéí aí ha n sónti ró nyíse? ⁸ Yeesu uu rinṵ́o yósu re: Ani nómenécíre tí nṵ́one, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tā. Likumúnjé re pisoí meyá yé sónaame ne rinényíri pin tee re: “Néé uyē ke Uléécaa uu n wéé”. Likumúnjé ye kṵ́ nyahaimēle, amá áni kape pi ritiki. ⁹ Nṵ́n píyei atṵ́pi ne pitele nnéí n kṵ́, nṵ́sinéwuú ási kape tṵ́. Li pise re lē nnéí liké kam kelene, amá ketē ketṵ́ áke kahane n tu. ¹⁰ Uu pɛ́e lē memáá kṵ́pá re: Nsoipuri nnyine yé yísi nn nsoipuri ncṵ́ ne tṵ́pu, keyṵ́ṵṵpitē áke keyṵ́ṵṵpitē kecṵ́ ne tṵ́pu. ¹¹ Ketē yé yégesi ái nyaám, itóí yee n tɛ́ɛni ne nkú nn silṵ́ silṵ́ leeri, mewai mewai mee iwame ní we yé kṵ́ wapisi, ne linyíse-nyíse lēe keyómecaa-pṵ́ n léeri yé kṵ́ wapisi. ¹² Amá liké kelene lē n wa, pi yé nó cópii api íwe nó wai piyómeyáhaa nnya, api ayómeyáhaalee-i ne piyṵ́ṵṵpi ne kuyu piwéése kémeɛ ne nó túhaane api né nnya kukpaniilee nó wai. ¹³ Lelēe

yé kepole nó he nǎké ne anéseéra n lese. ¹⁴ Lē nnya, ani m múflē n̄sone. Áni kapē mmē kani yé m̄ male nǎké ne nsímé kémeē n̄ le kecáá m̄ músu. ¹⁵ Né rinécúruu anóo nyē kai m̄ pise re nǎké male ne mewéesesəhə nó he, ai tíyese n̄unéléaarə úka úu yé fe uké n̄nnékó rikóse. ¹⁶ N̄opinésáa ne n̄opinéni ne n̄opinéwá ne n̄opinémáa ne n̄opinémáreco ne n̄opinésáne yé n̄opinéléaarə anipe-i nó wa api n̄omenéyá kóni. ¹⁷ Tinényíri nnya, m̄pá úye ye n̄ónépuri yulune. ¹⁸ Amá m̄pá n̄ónnényúpi nse n̄n p̄olune. ¹⁹ Ani n̄ n̄m̄dópúlē, lelee yé tíyese aní ne n̄nnéfáa l̄olu.

Íwe píima mekame

(Matiyee 24:15-21; Mariki 13:14-19)

²⁰ N̄on ha píyēi n̄ yē at̄pilee an Yerusalem kekáipi wailē, ani ceri re umefore ye nnyáā wale. ²¹ Pēé uye-i, p̄ep̄e Yutee-i n̄ we yé ha wúrumpə, api akúú-mē táá, p̄ep̄e Yerusalem kuyu kecəpe n̄ we, api ketaa s̄i, p̄ep̄e sicare-mē n̄ we ápi fene piké kuyu-mē kuime. ²² Likumúh̄é re siyáa s̄ē kémeē ke Uléécaā uu sisoipipi mewai kópe si cejine. Sikeméé ke l̄ē nnéi lee átélé-i n̄ w̄laalē ai waine. ²³ Íwe ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. M̄p̄oocaai píima ye ha kuyu kpe-i wene, Uléécaā yé kuyu kp̄ē pikó ukuw̄i nyíse. ²⁴ Pi yé ne atéhe caacaā pi k̄ó, api sitē nnéi kémeē ilási pi c̄opii, piyómeyáhaaciré api Yerusalem c̄opisi hái ne siyáa s̄ē ketə-p̄ə.

Usoi K̄epipi mekame

(Matiyee 24:29-31; Mariki 13:24-27)

²⁵ Li yé ituhe ne iwáre ne awárepi-i linyine nyíse. M̄p̄oocaai yé ketē kecáá p̄isoi nnéi l̄ō, mínimaa iwəo píima ii nfasimé pi tani. ²⁶ P̄isoi yé ne iwame kp̄i pin lelee ketē kecáá n̄ s̄nti nfasimé wai, likumúh̄é re li yé keyómecaā-p̄ə linahe-nah̄e lémesi. ²⁷ Pi yé p̄ee Usoi K̄epipi yē ken

kuhore kecáa weme ne kennare ne kemeyōpi. ²⁸ Mewai mē men ha piwai n koraanene, ani kecíre nyere ani áyu síka, likumúhē re nókenéhméherēe ye lē tule.

Kúfikiyee kecáa icélaa

(Matiyee 24:32-35; Mariki 13:28-31)

²⁹ Yeesu uu lē memáa kenyárũ nké pi wai re: Ani kúfikiyee nkú ne aléécō nnéi ripaí. ³⁰ Nōn píyei n yē apéi fale an n toraalē, nō ye nórinécúruu cerile re kupii ye nyahaille. ³¹ Lē círe ye ni, nōn ha píyei n yē mewai mē men n wapisi, ani ceri re Uléécaā iyōpi ye nyahaille. ³² Asei kam símisi: Písoi kunai nkú áku tósune kelene nní nnéi líké ne í kam. ³³ Ketē ne keyóme yé tōsí, amá anénōō áa metóhē má.

Li píse re mpa úye uké n nyáni

³⁴ Ani nómenécíre tī, áni kapē tíyese nónnéfasimé nké meýánsei anyá ne pítaniré-mē pele. Áni kapē kō meýánsei ketē kecáa líkō nfasimé n wai. Insá lē, ketúhaaneyaa yé nó rikaikai ³⁵ yarē ripine. Likumúhē re ketē nté písoi nnéi ke keyáa kē akē leerine. ³⁶ Áni kapē lōpile, ani ye mpa píyei Uléécaā we nōké ne ínare n yē, aní ne lē nnéi lee n wapisine kēmeē hméherēe ani kō ha ne Usoi Kēpípi keyu-i nyere.

³⁷ Ketúhē ke Yeesu uu ye pēe Uléécaā keyō-i céesi, amá lin kesine n wa, uú ha kekúupi kapi ye n sée re Olifiyee rikúú kecáa n we. ³⁸ Kuyu pikó nnéi api ye mmare mare Uléécaā keyō-i weri piké kutu u ricō.

22

Pisuifi piwéése ye kómēine re piké Yeesu tī

(Matiyee 26:1-5; Mariki 14:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Ke anyá nyē-i kapi ye akpónó nyēe áa pite m má n li aa n nyahaimē, ² pēpēe ye Uléécaā inyóōnse n wa piwéése ne

isé picélaa api ncée n wéési kapi yé ne Yeesu ní kpu, amá pin pɛɛ kuyu pikó wuru.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tí

(Matiyee 26:14-16; Mariki 14:10-11)

³ Setani uu Yutasi kapi ye n sée re Isikariyɔɔti loni. U pɛɛ pipiretiki kefi ne pité pẽ use le. ⁴ Yutasi ne pɛɛɛ ye Uléecaa inyóɔnse n wa piwéése ne kuyómeyáhaalee piméré piwéése api lã kuu yé Yeesu n tí uké pianipe-i n wa kecáá kómɛine. ⁵ Ai pi larisi nsɔne api rinóɔ yekei re pi yé siwóó u hééle. ⁶ Yutasi uu ñmurei uu icée sɔne n wéési uké ne Yeesu pi rimúise risoiwuí ári kape n nyu.

Yeesu ye tíyese api nkpɔ melóó anyá iluke wai

(Matiyee 26:17-25; Mariki 14:12-21; Yohani 13:21-30)

⁷ Keyáa kẽ kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li, keyáa kẽ kapi ye kɔ nkpɔ melóó anyá isarj n kó ake tulu. ⁸ Yeesu uu pɛɛ Piyee ne Yohani tum uu re: Ani ha nkpɔ melóó anyá iluke ró wa tóké li. ⁹ Api u pise re: Yei kaá la tóké ha liiluke wa? ¹⁰ Uu rinóɔ pi yósu re: Ani kutu rico: Nɔn ha píyɛi kuyu n lomɔne, utisi unyine ye kecóripi ne míni n topori yé ne nó risáne. Ani u ritiki hái ne kényɔ ke-i kuú ha n lonine. ¹¹ Ani úyɔte maa re: Urósáa ye pó pise re yei ye kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkpɔ melóó anyá iluke n lené? ¹² U yé kényɔ kecáá kulee maa kunyine kapi n nyóɔnse nó nyíse. Kei kani yé anyá iluke wa. ¹³ Api símpɔ api mpá yo læpɔ yare ke Yeesu uu pɛɛ pi m ma, api nkpɔ melóó anyá iluke wai.

Yeesu nkpɔ ne umeyise piléise inyekii

(Matiyee 26:26-30; Mariki 14:22-26; Kɔrenti Foí 11:23-25)

¹⁴ Κε itujε ii n tu, Yeesu ne upitume apί tone re piké li. ¹⁵ Uu pi maa re: Li pεε meγánsei ripóó né wa re také kesé nkρó melóó anyá iluke nnyí li ké kelene íwe li! ¹⁶ Asei kam nó símisi re ám piluke i kρáne hái ne kumúgέ kpe-i ke Uléécaá uu yé uiyóopi kέmεε ró i n wa ari pεε iasei nnéi kóm. ¹⁷ Uu pεε kepóripι ne píta kpísi uu Uléécaá pónese uu re ani yási ani hóone. ¹⁸ Asei kam nó símisi re ám pí kai aléepipi pita mpί piníré kρáne hái ne keyáa kε kam yé Uléécaá iyóopi kέmεε pi ή ntί. ¹⁹ Uu kukpónó kpísi, kuu Uléécaá m pónese memáá, uu ku kρókóri uu pi ku pa uu re: Inépijε ye nnyí kam nό nnya m pάλε. Ani ye lε wa anί ne kenécáá léise. ²⁰ Iluke meluke-maá, uu kó kétaporipi pi pa uu re: Menénye ye mmé, ménye μεε nό nnya n kóonu Uléécaá uú ne nó séi re nó ne uyε ani kómεine. ²¹ Amá ani ripaί, uyεe né n yáine ye nté wele, tó ne uyε tón kesé le. ²² Mesei ye me re Usoi Kepipi ye tósule yare kai kekecáá n wólaamelε. Amá usoi nkó ye ye Usoi Kepipi n yáá, íwe ke liute uu topori. ²³ Api pεε pimεcεpecire pipíseine koru re pikεcεpe úye ye ye mewai mε wa.

Wóo Uléécaá iyóopi kέmεε uwéése?

²⁴ Pipiretiki api íkejεne kápáá re piké yé te pikεcεpe úye ye ye uwéése. ²⁵ Yeesu uu pi maa re: Sitε piyóopi ye sikecáá túnle, pεpεε sikecáá iyóopi n le yeè tíyele api pi n sélei re “lisone piwai.” ²⁶ Amá aí kape lε nókenéméε n we. Nókenécεpe úyukóó kai pise re uké usínsá. Li pise re úyukóó uké n we yare ukeikó. ²⁷ Ukeikó ye iluke n wai ne uyε kuu iluke n wai kecεpe úye ye ye úyukóó? Ái uyε kuu i n waii? Too, né ne nókenécεpe we yare ukeikó uyεe iluke n wai. ²⁸ Nó né ritikile ne ase, non kahari tó ne nnό tón ne itujε iye-i kai né m peikee kέmεε we. ²⁹ Lε nnya kam Uléécaá iyóopi nó pane yare ke Unésáa uu né i m pa μεcó.

³⁰ Τό νε nnό yé inéyóopi-i kesé tone ari le ari kō níru, ani sinéyóopitone-i tone ani Isirayeli amare kefi ne até nyē túhaane.

Yeesu ye símisi re Piyee yé kési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Mariki 14:27-31; Yohani 13:36-38)

³¹ Simō, Simō, a kutu ricō, Setani ye ncée we re uké pō páηai yare kapi ye asíré m páηai api acólé lése. ³² Amá ne ne Ulééca pō té te ái kape wa re mpófatenē ye ne pō kpu. Amá pōn píyēi kenémee m peme, a pipómáreco itisi rikpáse. ³³ Piyee uu u maa re: Upíima, ne ηmurei re mpa in kukpaniilee ye ku ké pō ritiki, née mpa nkpo ye mu také kesé kpu. ³⁴ Yeesu uu re: Piyee, ne pō maa re icā iké kelene n kooi, pō mepehē metaani kesi re áa né nyu.

Siwóo ne kulōo ne ritōpitēhe pimúlé nsímé

³⁵ Yeesu uu pēe pi maa re: Kam nó n tū, áni kewóo ne kulōo ne anéeri rimmúlú, linyine ye nó ripárílee? Api re: Líka ái tó ripárí. ³⁶ Uu pēe pi maa re: Amá úye un nkpeni kewóo m má, li pise re uké ke rimúlú, úye un kō kulōo m má, li pise re uké ku kpísi. Úye unsá kō titōpitēhe m má, li pise re uké uilū yáá uú ne rise lolu. ³⁷ Likumúηé re rinóo tē kai kenécáá rítelē-i n wólaalē te: Pi piwaikópekóo kecōpe u yekei ye wale. Lēlee kenécáá n wólaamelē ye tule. ³⁸ Pipiretiki api u maa re: Upíima, atōpitēhe até ye nnyé. Uu rinóo pi yósu re: Li wale.

Yeesu ye Olifiyee rikúú kecáá keyóme yáási

(Matiyee 26:36-46; Mariki 14:32-42)

³⁹ Yeesu uu yísi uu Olifiyee rikúú kecáá sí yare kuu ye pēe kei n sōne mecō. Upipiretiki api u tiki. ⁴⁰ Kapi kelō kē n tuipō, uu pi maa re: Ani ye keyóme yáási áni kape ne pipeikee kémee n loó nnya. ⁴¹ Uu lē memáá ne ketaa pi wai, tinā tee pikecōpe n we ye tu yare kunípe ripare

meƒome kumúŋé, uú ha wula uu keyóme yáasi re: ⁴² Sáa, in te pə ŋmurei, a tíyese ntóosi keporipi nké keké ne ketaa né wa. Ḿpá ne lē, ái kape menéla mee yé wa, amá liké mepókó. ⁴³ Uléecaatume uu pɛe keyómecaa-pə kpáfúme re uké itisi u he. ⁴⁴ Ḿpócaai píima nn Yeesu tini, uú ne piyómeyáhaa kényu m mahanlē, urikaha ari póló yare ménye, tin colɔi.

⁴⁵ Kuu piyómeyáhaa m masí, uu upipiretiki-mē pele uu pi lɛpə pin lɔni ne mpócaai. ⁴⁶ Uu pi maa re: Yo nnya kani lɔni? Ani yisi ani keyóme yáasi ái kape wa re nɔ pipeikɛɛ-i lóipə.

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Yohani 18:3-11)

⁴⁷ Un kei lē símisi risoiwuí ari tuiɔə, upipiretiki kefi ne pité pē use kapi ye n sée re Yutasi un pikeyu we. Uú ne Yeesu kə uu u pira. ⁴⁸ Amá Yeesu uu u maa re: Pó Usoi Kepipi ripira aá ne piláarə anipe-i ke wai, née yo? ⁴⁹ Ke Yeesu pisencə api n yē lelee n waine, api u pise re: Upíima, také atéhe kpísii? ⁵⁰ Piuse uu Uléecaa usina ukeikó kutu luke-luke seín. ⁵¹ Amá Yeesu uu re: Áni kape lē tikpá, li wale. Uu usoi uyē kutu ca uu u pɔise. ⁵² Yeesu uu lē memáá pepɛe ye Uléecaa inyóhɔnse n wa piwéése ne piméré uwéése ne kuyu piwéése pɛe pitíne u n hápə maa re: Li pise re nóké pitíne né kam nɔn atéhe ne apúnipi muleilē yare usoi kpááree? ⁵³ Siyáa nnéi ke tó ne nnó ari ye kesé Uléecaa keyə-i n we, áni kei ncée wéesi nóké ne né tí. Amá ituŋe nnyí ye nó ne kuŋmaha uyəɔpi ikó le.

Piyee ye kesi re úu Yeesu nyu

(Matiyee 26:57-58, 69-75; Mariki 14:53-54, 66-72; Yohani 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Api Yeesu tini apí ne Uléecaa usina keyə sī, Piyee un ketaa-pə pi tikilē. ⁵⁵ Api kényəɔpɛ nna wénesi apí tone,

Piyee uu pepee nna n wéni kecɔpe tone. ⁵⁶ Unósi keikó unyine uu u yenu un nna kekúrí tǔ, uu u nyáni tírhǎ uu re: Usoi nkó ricuruu ye pee Yeesu tikilenle. ⁵⁷ Piyee uu késu, uu unósi uyě maa re: Ám u nyu, unósi. ⁵⁸ Kai rinkpáse, unyine ucɔ uu u yenu uu re: Pɔ písoi pě use le! Amá Piyee uu rinóó yósu re: Ám pikecɔpe we. ⁵⁹ Liké ne mese pipépe rinkpá, unyine ucɔ uu kɔ hí-yupape ne pimáa kpá re: Asei kecáá, usoi nkó ye pee u tikilenle, likumúhě re u Kalilee ukó le. ⁶⁰ Amá Piyee uu rinóó yósu re: Ám nyu lě kaa hí la póké male. Kumúhě kpe-i kuu nní n símisi, icǎ ii kooi. ⁶¹ Upíima uu peé hmélú uu Piyee weríí. Piyee uu léise re Upíima ye u maa re: Icǎ iké kelene n kooi, pó kesi metaani re áa né nyu. ⁶² Kei ke Piyee uu léepɔ uú ne mpóɔcaai téní.

Pi Yeesu lámisi api u kaii

(Matiyee 26:67-68; Mariki 14:65)

⁶³ Písoi pee pee Yeesu m méé api kecáá u nyáni api u kaii. ⁶⁴ Api kényu u pi, api u maa re: Wóo pó káii, a hmáinu. ⁶⁵ Api kɔ alé u kpá meyǎ.

Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha

(Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Yohani 18:19-24)

⁶⁶ Kai n weesi, Pisui fi piwéése ne pepee ye Ulééca inyóɔnse n wa piwéése ne isé picélaa api cápíne. Api ne Yeesu piketúhaane píima-i sí. ⁶⁷ Api u pise re: Póó uyě ke Ulééca uu n wéé? A ró símisi. Uu rinóó yósu re: Nen nó m maa re lee ní, áni hmureine. ⁶⁸ Nen kɔ nnyine nó m pise, áni rinóó né yósuné. ⁶⁹ Amá kaí ne nkpéni rimpá, nó Usoi Kepipi yě ken Ulééca, hínanje nnéí ute kuluke-luke-mě kényukótone-i tǔ. ⁷⁰ Pinnéí api pee re: Lě nnya, pɔ Ulééca Kepipi lee? Uu rinóó yósu re: Lě kani nní ma,

ne Uléecaa Kεpipi le. ⁷¹ Api pεe re: Píσεérakóó píye picó kari nkpéni wéési? Tiróóúruu ye uanóolempi konle!

23

Pi ne Yeesu Pilati kέμεε ha

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ PISOI nnéi pεe n cápinelē api yisi apí ne Yeesu Pilati kέμεε sí. ² Api kei ne nsímé u wáná pin tee re: Tó usoi nkó leεpóle un kuróyu pikó tálisi re piké ncée kópe ritiki. U pi símaankεe re ápi kapε lampoo Róm uyóopi Sesaa héele, un kó tee re uyē ke Uléecaa uu wée, uyóopi. ³ Pilati uu u pise re: Póó Pisuifi uyóopii? Yeesu uu rinóó u yósu re: Mmē kaa nní ma. ⁴ Pilati uu pεe pεpεe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne risoiwuí ma re: Ám ncaai nka nyáni mee yé usoi nkó akpanii n tā. ⁵ Amá api pimáikee n kpálē ne nnaηe re: Usoi nkó yee kuyu pikó piháikuse tálaankeε, Kalilee-pó kuu kóri uu Yutee ketē nnéi cōpu uú ne nté tuiiri.

Pi ne Yeesu Erooti kέμεε ha

⁶ Ke Pilati uu anóó nyē n kó, uu pise re: Usoi nkó ye Kalilee ukó lee? ⁷ Kuu n céri re Erooti yee Kalilee ketē-pó Yeesu uyóopi, uu Yeesu u pááipó, liriγíki re Erooti ricurruu ye siyáa sē kumúnjé-i Yerusalem-i wele. ⁸ Ke Erooti uu Yeesu n yé, ai u larisi, liriγíki re u pεe mekeε-me Yeesu nné kómeile lin tipóó u we re uké u yē. U pεe tálē te Yeesu yé uinipeε-i mewaisaηa menyine wa. ⁹ Uu u píseise ai náηai, amá Yeesu úu rinóó ríka u γosí. ¹⁰ Pεpεe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa pin kei we pin ne Yeesu isímé piwaanai kέyu mahani. ¹¹ Erooti ne upisóóca api kecáá u nyánei api u n sennyi yare kesoi kpárapi. Api ketúkanka kecire u tani api Pilati-mē u pesepó. ¹² Erooti ne Pilati ye pεe piláaro le, amá api keyáa kē kusáne tone.

Pi túhaane aí tone re piké Yeesu kpu

(Matiyee 27:15-26; Mariki 15:6-15; Yohani 18:39-19:16)

¹³ Pilati uu pɛpɛɛ yɛ Uléecaa inyóɔnse n wa piwéése ne kuyu piyukóó ne kuyu pikó cápine, ¹⁴ uu pi maa re: Nɔ ne usoi nkó né kale nɔn tee re u pisei tálisi re piké ncée kópe ritiki. Too, nókenéyu-i kam u písei ám kɔ ncaai kani re u wai nka yɛ. ¹⁵ Erooti úu kɔ uncaai nka yɛ, liriýíkí re u ró u pesemele. Kai nní lɛ, usoi nkó úu ncaai nka má mee yé n táyese piké u n kpu. ¹⁶ Lɛ nnya né táyese api kuyíyaa u fapii am lɛ memáá u táyɛ. ¹⁷ [Li pɛɛ tɪlasi le re Pilati uké ukpaniikó use pi riyá nɔpá nkɔ melóó anyá áye.] ¹⁸ Api pinnéi pipupukeɛ kpá re: A usoi nkó ró kpu aa Parapasi yá! ¹⁹ Piháikuse mewai menyine ke Parapasi póo pɛɛ kuyu-i tamme uu kɔ usoi kopu. Lɛ nnya kapi pɛɛ uyɛ kukpaniilee tã. ²⁰ Ke Pilati uu nní n la uké Yeesu nméherɛese nnya, uu risoiwuí ne pisímé kpá. ²¹ Amá api pupɛi re: A kunapéékóó kecáá u karií, a kunapéékóó kecáá u karií. ²² Pilati uu metáánũ pimáa pi kpá re: Ncaai n-ye kuu mpíi wa? Ám ncaai nka ukecáá yé mee yé n táyese piké ne u n kpu. Lɛ nnya né táyese piké ne kuyíyaa u kaii am pɛɛ u yáɔ. ²³ Amá api pipupukeɛ nɔj tɛ piké Yeesu kunapéékóó kecáá karií. Ai Pilati feriyɛ. ²⁴ Pilati uu hó re uké lɛ kapi u m pise pi wa. ²⁵ Uu usoi uyɛ kapi n tee re uké riyá yá, uu Yeesu pi múise re piké ne u li lɛ kapi n la. Uyɛ kuu nní rin-yá yɛ pɛɛ piháikuse mewai menyine kuyu-i tammele uu kɔ usoi kopu. Lɛ nnya kapi pɛɛ uyɛ kukpaniilee tã.

Pi Yeesu kunapéékóó kecáá karií

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Yohani 19:17-27)

²⁶ Kapi ne Yeesu n tósu, api ne Sirɛeni kuyu ukó unyine kapi yɛ n sée re Simɔɔ sáne un sicare-mɛ leeri. Api u tini api Yeesu kunapéékóó u cɔnse re uké ne u n tikilɛ.

²⁷ Písoi kulúi ne pinósi pin u tikilē. Pinósi pin siwuu piralē pin ne ukecáá téní pin kə ne u tikilē. ²⁸ Yeesu uu pinósi kuwélé-mē panserə uu re: Yerusalem pinəsi, áni kape né nnya n ténisi. Amá ani nórínécúruu ne nósínéwá nnya ténisi. ²⁹ Likumúnjé re siyáa ye sóntile, se-i kapi yé m ma re: Pinósi nyapi pēe ápi píkai m máraalē ápi kə píkai n nyenselē ye pínarekome le. ³⁰ Písoi yé pēe akúú pimáikee lō te: Ani kerócáá loó, api sikúúpi máikee re: Ani tó yárii. ³¹ Likumúnjé re pin née n we yare kuna ηmú nní n wa, íye kapi yé pēe nóo nní n we yare kuna kóima pō wa?

³² Api kə ne piwaikópekóó pité pinyine n tósu piké ha pi ne Yeesu kesé kpu. ³³ Kapi kelō kē kapi ye n sée re Kúyu Κοηοο n tu, api kei Yeesu kunapéékóó kecáá karií, api kə piwaikópekóó pité pē karikēe anapéékóó kecáá, use ukuluke-luke, ucə ukumii-mē. ³⁴ Yeesu uu pēe re: Sáa, a piakópe pi sárei, likumúnjé re ápi nyu lē kapi n wai. Api paŋai apí ne pimecəpecire uilū həonente. ³⁵ Piyukó pin kei nyenu pin nyáni. Pisuifi piwéése api kecáá u nyáni pin tee re: U picə yoriyentele, uké uricuruu yoriye, in te u Kirisi le, uyē ke Uléecaa uu n wée. ³⁶ Pisóóca ricuruu api kecáá u nyáni apí ne u kə api píta nyere-nyere pinyine u tuŋá ³⁷ api re: Pən Pisuifi uyəəpi, a ripócúruu yoriye. ³⁸ Api pēe uriyu kecáá wólu re: Nkó ye Pisuifi uyəəpi.

³⁹ Uwaikópekóó use kapi kunapéékóó kecáá n kariilē uu u lámisi un tee re: Nénte póo uyē ke Uléecaa uu n wée? A ripócúruu yoriye aa kə tō yoriye! ⁴⁰ Amá ucə nkó uú ne u cési re: Pən ne Uléecaa wuruu? Póo nní uakpanii acə kémeē n we. ⁴¹ Tō akpanii piwai ye ne risále, likumúnjé re merówai kópe kulaa kari nní le, amá uyē úu ncaai nka wa. ⁴² Uu limemáa kpá re: Yeesu a kenécáá léise pən píyei ipóyóəpi piluke n weme. ⁴³ Yeesu uu rinóo u yósu re: Asei

kam pó símisi, neni keyaa nké, tó ne mpó ne pi Ulééca*a* iyóopi kéme*e*.

Yeesu nkpo

(Matiyee 27:45-46; Mariki 15:33-41; Yohani 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Itu*je* kecí*re* kumú*je*, ku*maha* aku ketē n*néi* kecá*a* cōni há*i* ne itu*je* metaani kumú*je*-p*o*. Kusá*nj*á*a* kap*i* ne Ulééca*a* key*o* n kénelē aku kecō*pe* c*é*rine. ⁴⁶ Yeesu uu me*y*á pup*e* re: S*á*a, ne n*né*fá*a* ap*o*ní*pe*-i wa. Kuu an*o* nyē pimá*a* m*á* mas*i*, uu k*pi*. ⁴⁷ Rōm usó*o*ca w*é*é*se* uu lē n*néi* l*ee* n w*ap*isi y*enu*, uu Ulééca*a* rí*yu* w*ai*se uu r*e*: A*sei* kecá*a*, usoi nkó y*e* p*re* a*sei* ut*e* l*e*. ⁴⁸ Pē n*néi* p*re* p*re* n*í* ka awú*i* awú*i* pik*e* nyá*nei*, ap*i* l*ele* n wa y*enu*, m*á*p*á* ú*ye* uu p*re* p*ele* un mpó*o*ca*i* ne kewu*u* p*ira*lē. ⁴⁹ Yeesu p*isa*ne n*néi* ne pinó*si* p*re* p*re* u n sárum*me* há*i* Kalilee-p*o*, ap*i* iyaa-p*o* nyere ap*i* l*ele* n wai n nyá*nei*.

Yeesu mekulaa

(Matiyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Yohani 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Pisui*fi* kuy*u* Arimatee kéme*e* ke utisi unyine uú p*ré* we. Pi y*e* u s*ée* r*e* Yosefi. U p*re* ketúhaane píma uwéé*se* use l*e*, amá lē ke upiwéé*se*co ap*i* rin*h*ó ap*i* wai á*i* ne u risá. Utisi uyē ne p*re* a*sei* ut*e* l*e* un k*o* Ulééca*a* iyóopi mekame mé. ⁵² Uu Pilati kéme*e* s*í* uú ha u p*ise* r*e* uké Yeesu u pa. ⁵³ Uu limemá*a* kunap*é*ék*o* kecá*a* Yeesu súiseri, uu kusá*nj*á*a* u pílesi uu nhó*re* kap*i* kupareca*n*aa-i n wa kéme*e* u fin*se*. Á*pi* nhó*re* m*me*-i úka kulaalē. ⁵⁴ Keyá*a* kee ne risá*le* kewénte*y*aa usé, kewénte*y*aa ken ne koraanene. ⁵⁵ Pinó*si* p*re* p*re* Yeesu n sárum*me* há*i* Kalilee-me ne Yosefi ap*i* rikp*í*-i simp*o* pik*e* yē lē kap*i* Yeesu n fin*se*. ⁵⁶ Ap*i* p*re* k*é*y*o* p*ele* ap*i* ha mékp*o* ne tulaali ncōpuri wai pik*e* Yeesu ní*n*esi. Amá ap*i* kewénte*y*aa ketú*n*é wénte yare ke isé ii m p*ise* ap*i* kelene simp*o*.

24

Yeesu ye nkpɔ kɛmɛɛ yisi

(*Matiyee* 28:1-10; *Mariki* 16:1-8; *Yohani* 20:1-10)

¹ Kewénteyaa ukóso kemaresine, pinósi api mékpɔ ne tulaali kapi n wa múlú apí ne rikpíí símpɔ. ² Api leɛpɔ lin tipare tee pɛɛ rikpíí n fílɛ pímiise ai iyaa yekei. ³ Api lomɔɔ amá ápi Upíima Yeesu leɛpɔ. ⁴ Ápi ceri íye kapi yé wa. Kumúhɛ kpe-i ke písoi pité pinyine api rikpáfúme pin ilū yee n tɛlu tanaalɛ. ⁵ Ke iwame ii pi n wa api kpárai, písoi pɛ́ api pi maa re: Yo nnya kani pikpɔkpɔ kecɔpe uyee n nyáni wéési? ⁶ [Úu nté we, u nkpɔ kɛmɛɛ yisile un nfáa má]. Ani léise lɛ kuu nó m ma pɛé uye-i kuú pɛɛ Kalilee-pɔ ní we. ⁷ Li pise re piké pikópekɔ́ anipe-i Usoi Kɛpipi wa, api kunapɛ́ékɔ́ kecáá ke karií Uléécaá uké keyáa táánū tuné nkpɔ kɛmɛɛ ke yukuse.

⁸ Api pɛɛ Yeesu anɔɔ léise. ⁹ Api rikpíí-i yisi api lɛ nnéí pipiretiki kefi ne use ne picɔ nnéí kéenkee. ¹⁰ Maari Makitala ukó ne Yohana ne Yakupu uni Maari ye pɛɛ pi. Pi ne pinósi picɔ pɛɛ pɛɛ kesé ní we api nsímé pitume keeni. ¹¹ Amá pitume api pinósi nsímé mmɛ yenu re nnírismé ye mu, ápi pɛɛ pakare. ¹² Kumúhɛ kpe-i, Piyee uu yisi uu rikpíí-mɛ wurupɔ, uú kparáɔ uu asáhɔ́á hmanɛ yenu an cúlɛ. Uu pɛɛ ukeyɔ pɛle. Lɛ nnéí lee nní n wapisi lin nnóɔ u yipaalɛ.

*Lɛ*lee Emayusi ncee kecáá ní wa

(*Mariki* 16:12-13)

¹³ Keyáa kɛ cire, pipiretiki pité api keyupi kenylene kapi ye n sée re Emayusi n simpɔ. Itunɛ nwoi mekóónú meté kapi ye kei ne Yerusalem sóne. ¹⁴ Lɛ nnéí lee pɛɛ n wapisi nsímé kapí pɛɛ símisi. ¹⁵ Kumúhɛ kpe-i kapi lɛ n símisi pin keɛne, Yeesu ricuruu uú ne pi kɔ api kesé n sóne, ¹⁶ pin u nyáni amá linyine lin pi hilalɛ ápi pɛɛ u ceri.

¹⁷ Yeesu uu pi pise re: Yo yee nó kēḡenese non ne sōne? Api nyere ne mpóocai. ¹⁸ Pikecōpe unyine kapi ye n sée re Keleopasi uu u maa re: Yare pḡ mecire yee Yerusalem kuyu-i we áa nyu lelee siyáa tōrō nsí kēmee kuyu kpe-i n waii? ¹⁹ Yeesu uu pi pise re: Yare mewai méye mpuri ye me? Api rinóo u yósu re: Lelee Nasareti ukó Yeesu n leeme má. Antepu lo yee ḡnaḡe m má. U Uléecaa ne písoi keyu-i unnaḡe nyísele uliwaiwai ne uanōlempi kēmee. ²⁰ Pēpe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéese ne kuróyu piyukóo api u tini api nsímé u cōnse ai wai re piké u kpu. Api kunapéékóo kecáá u kari. ²¹ Tō pēe tálē te uyee yé Isirayeli riyu lo. Amá keyáa táánū ye nké ke mewai mē amé ne n wapisi. ²² Asei kecáá, keróocōpe, pinósi pinyine ye tíyele ai píri ró wai. Kemaresine kapi rikpí-i ha. ²³ Amá ápi u leepō. Api pēeri api ró símisi re piléecatume pinyine ye pikeyu-i rikpáfúmele api pi maa re u nyánile. ²⁴ Pirósencō pinyine api rikpí-i símpō api leepō yare lē ke pinósi api ró ḡ kē. Amá ápi pēe uricuruu yē. ²⁵ Yeesu uu pēe pi maa re: Nó piníri mpí, a tíye nó atu má áni la nóké mmē ke antepuye api nó n símisi ne kefa tene. ²⁶ Ái pēe pise re uyē ke Uléecaa uu n wée uké lē íwe li uu kelenē umeyōpi-i lonii? ²⁷ Uu pēe limemáa mmē nnéi kai uriyu kecáá átelé-i n wólaalē pi kpáiiise, Moisi ritelé kuú ne kori uú ne antepuye akó tenese. ²⁸ Kapi kuyu kpe-i kapi n símpō n nyahai, Yeesu uu wai yare u lalē uké ketaa-taa ha. ²⁹ Amá api u nyeresē pin tee re: A kerókúri tone, li nnyóó wale kesine ake nyahai. Uu kēyo pi tiki apí ha kesé tone. ³⁰ Apí tone re piké iluke li, uu kukpónó kpísi uu Uléecaa pōnese uu pēe ku kpókōrine uu pi ku pa. ³¹ Piinipee ii pēe wúkule api u ceru, amá uu pikeyu ke-i mílu. ³² Api pimecōpecire m máikeene re: Pḡ te piyo ke nsímé kuú pēe ncée-i n símisi ne Nléecaasimé asei kuú pēe ró ḡ símisi nn tō lō ḡmaa.

³³ Api mese ne mese yisi api Yerusalem simpɔ. Api pipiretiki kefi ne use ne pipisencɔ lɛɛpɔ pin cápinelɛ, ³⁴ pin tee re: Mesei ye me, Upíima ye nkpɔ kɛmɛe yisile uu tíyese Simɔɔ uu u yenu! ³⁵ Pɛ ticuruu api leleɛ ncée-i n wa pi keenkɛe ne lɛ kai n wa apí ne Yeesu ceru kumúhɛ kpe-i kuú pɛe kukpónó rińkpɔkórine.

Yeesu ye umecire upipiretiki nyíse

(Matiyee 28:16-20; Mariki 16:14-18; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

³⁶ Ápi kahane nkpáni nsímé n tense, Yeesu ricuruu uu pikecɔpe kpáfúme uu pi maa re: Nɔanékíhɛ aké n niyhú. ³⁷ Pikewuu ake tólu, iwame píima ii pi tini, likumúhɛ re li pi wa yare kuníri kunyine kapi nyáni. ³⁸ Amá Yeesu uu pi maa re: Yo nnya kai nó ricóhɛ? Yo nnya kani nɔsinéfa-i tíru? ³⁹ Ani anénípe ne anéna ripaí. Mesei née lo. Ani né rica ani yénu. Kuníri áku ipiɛsare née akɔhɔ má, yare kani nní lɛ nnéi kenécáá n nyáni. ⁴⁰ [Uu anɔɔ nyɛ male uu uanipe ne uana pi nyíse.] ⁴¹ Mpóɔnare ne pírí píima yee pi n we nnya, ápi nkpáni fe piké nsímé mmɛ pakare. Uu pi pise re: Nɔ nté liluke-luke linyine málee? ⁴² Api nkpíntomé hmáá-hmáá keri u pa. ⁴³ Uu n kpísi uu takai piinipee-i. ⁴⁴ Uu pɛe pi maa re: Mmɛ kań pɛe nó n símisi kumúhɛ kpe-i karí pɛe kesé n we ye mmú. Li pise re lɛ nnéi kai kenécáá n wólaalɛ Moisi isé kɛmɛe ne antepuyɛ atelé kɛmɛe ne siyóme atelé kɛmɛe liké wa. ⁴⁵ Uu pɛe mesɔhɔ pi tápíle piké ne Nléecaasimé aseí n kó nnya. ⁴⁶ Uu pi maa re: Lɛ kai n wólaalɛ ye nní: Li pise re uyɛ ke Uléecaa uu n wée uké íwe li, uu pɛe keyáa táánũ tuhɛ pikpɔkpɔ kɛmɛe yisi. ⁴⁷ Li kɔ pise re piké urinyiri ne sitɛ nnéi kɛmɛe písoi riyóó re piké mɛfine conse Uléecaa uké piakópe pi sárei. Amá Yerusalem kuyu kapi yé ne koraane. ⁴⁸ Nɔɔ lɛ piseérakɔ. ⁴⁹ [Iyee nnyí], ihɛe iyɛ ke Unésáa uu rinhó re u

yé nó he. Néε rinécúruu nó i pamene. Amá li pise re noké kuyu-i n tũ hái ne kumúhḗ kpe-i ke keyómecaa nnahe nn yé nókenécáá n súime.

Yeesu ye keyóme taálē

(Mariki 16:19-20; UPM 1:9-11)

⁵⁰ Yeesu uu limemáá ne kuyu iyaa pi simpɔ, Petanii kekúrí, uu anípe síka uu rinóɔ sone pi tikise. ⁵¹ Kumúhḗ kpe-i kuu rinóɔ sone pi n tíkiselē, uú ne pi tɔlu, ai keyómēmē u sakaapɔ. ⁵² Pē api Uléécáa yáási api pɛe Yerusalem pɛle ne mpóɔnare píima. ⁵³ Api ye pɛe mesére Uléécáa keyɔ-i n cápinelē pin Uléécáa pakarente.

Nkomine Fal Ritɛlé **Sola New Testament**

copyright © 2010 UEEB/SIM au Benin

Language: Sola (Miyobe)

Translation by: SIM International

Sola, Nkomine Fal Ritɛlé

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Oct 2021 from source files dated 27 Sep 2021

1bac8ff9-a7c9-52ef-bb5e-7155dd6ba1a1